

SVETOVNI SLOVENSKI KONGRES
SLOVENIAN WORLD CONGRESS

1. KONFERENCA
slovenskih glasbenikov
IZ SVETA IN SLOVENIJE

Nova Gorica - Gorica, 13. - 15. september 2006
ZBORNIK

LJUBLJANA 2006

Moč je esenca

energije, ki je eksistenca. In je pogoj. Za preživetje in za razvoj.

Smo vodilno energetska podjetje v Sloveniji. Z družino sodobnih energetskih družb gospodarstvu širom Evrope zagotavljamo neusahljiv vir moči in energije. V prihodnost zremo polni veselja in volje. Skupaj z vami smo pripravljeni na nove izzive.

Skupina HSE: Holding Slovenske elektrarne, Dravske elektrarne Maribor, Savske elektrarne Ljubljana, Soške elektrarne Nova Gorica, Termoelektrarna Brestanica, Termoelektrarna Šoštanj, Premogovnik Velenje, HSE Invest, TDR - Metalurgija, HSE Italija, HSE Balkan Energy, HSE Hungary.

Moč energije

SVETOVNI SLOVENSKI KONGRES

SLOVENIAN WORLD CONGRESS

Glasbena šola Nova Gorica

Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel (Gorica)

Glasbena matica Ljubljana

1. KONFERENCA

slovenskih glasbenikov

IZ SVETA IN SLOVENIJE

Nova Gorica - Gorica, 13. - 15. september 2006

ZBORNIK

LJUBLJANA 2006

Izdajatelj in založnik:
SVETOVNI SLOVENSKI KONGRES
SLOVENIAN WORLD CONGRESS
Cankarjeva cesta 1/IV, 1000 Ljubljana, Slovenija
e-pošta: ssk.up@eunet.si
spletna stran: www.slokongres.com

Odgovorni urednik:
Franci Feltrin

Urednica:
Sonia Adriana Avguštin

Grafična priprava:
Benjamin Pezdir s.p.

Tisk:
Potens d.o.o.

Fotografija Neandertalčeve piščali na naslovnici:
Tomaž Lauko
Predmet hrani Narodni muzej Slovenije

Oblikovanje naslovnice:
Benjamin Pezdir

Konferenco so omogočili
Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu
HIT, d.d. – Perla, Casino & Hotel
Holding Slovenske elektrarne, d.o.o.
Kulturni dom Nova Gorica

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

78(497.4)(082)
78(=163.6)(082)

KONFERENCA slovenskih glasbenikov iz sveta in Slovenije (1 ; 2006 ;
Nova Gorica / Gorica)
Zbornik / 1. konferenca slovenskih glasbenikov iz sveta in
Slovenije, Nova Gorica-Gorica, 13.-15. september 2006 ; [urednica
Sonia Adriana Avguštin]. - Ljubljana : Svetovni slovenski kongres =
Slovenian World Congress, 2006

ISBN-10 961-91436-6-3
ISBN-13 978-961-91436-6-7
1. Avguštin, Sonia Adriana

228514816

Na podlagi zakona o DDV (Ur. list RS št. 89/98) sodi zbornik med
publikacije za katere se obračunava DDV po stopnji 8,5%

1. KONFERENCA SLOVENSКИH GLASBENIKOV IZ SVETA IN SLOVENIJE

Nova Gorica - Gorica, 13. - 15. september 2006

Kazalo

Program	5
Pozdravni nagovori.	11
Uvodno predavanje.	21
Slovensko v slovenski glasbi	37
Glasba kot kulturna razpoznavnost in vrednota manjšine	51
Glasbeni most med Argentino in Slovenijo	79
Glasbeno življenje Slovencev v ZDA	95
Umetnik in družba – Predstavitev izbranih glasbenih osebnosti.	107
Glasbeno šolstvo v Sloveniji.	119
Vloga diskografije in elektronskih medijev v današnji glasbeni kulturi	129
Delovanje Slovenskega glasbenoinformacijskega centra.	135
Glasbena šola Nova Gorica	139
Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel.	143
Glasbena matica Ljubljana.	151
Neandertalčeva piščal – simbol konference	159
Arheološki park Divje babe.	163

Program

Program

SREDA, 13. september

14.00 – 15.30	Prihod udeležencev in gostov – registracija
15.30 – 15.45	Uvod – Slovenska in evropska himna, himna SSK
15.45 – 16.00	Pozdravni nagovor gostitelja <i>Boris Pleskovič</i> , predsednik SSK
16.00 – 16.30	Slavnostni govor <i>Janez Janša</i> , predsednik Vlade Republike Slovenije
16.30 – 17.00	Nagovori in pozdravi - <i>Mirko Brulc</i>, župan Nove Gorice - <i>akad. prof. dr. Boštjan Žekš</i>, predsednik SAZU - <i>dr. Vasko Simoniti</i>, minister RS za kulturo - <i>mag. Janez Kramberger</i>, predsednik komisije DZ za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu - <i>Zorko Pelikan</i> državni sekretar za Slovence v zamejstvu in po svetu
17.00 – 18.00	Uvodno predavanje: - <i>prof. dr. Zmaga Kumer</i>, Slovenija, <i>Slovenska ljudska pesem skozi zgodovino</i>
18.00 – 20.00	Prosto za večerjo ali ogled mesta
20.30	Glasbeni večer v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici

ČETRTEK, 14. september

8.30 - 9.00

registracija novih udeležencev

9.00 -11.00

Slovensko v slovenski glasbi

Voditelj: **dr. Janez Dular**, Slovenija

- **akad. prof. Lojze Lebič**, Slovenija, *Slovensko v slovenski glasbi*
- **dr. Ivan Florjanc**, Slovenija, *Glasbene prvine slovenskega*
- **prof. dr. Damjana Bratuž**, Kanada, *Béla Bartók in slovenske meje*

11.00 -11.15

Odmor

Ob 11. uri novinarska konferenca v prostorih hotela Perla

11.15 -13.00

Glasba kot kulturna razpoznavnost in vrednota manjšine

Voditelj: **Marko Vatovec**, predsednik Glasbene matice Ljubljana.

Sodelujoči:

- **prof. dr. Zmaga Kumer**, Slovenija
- **Marino Marsič**, Italija, *Vloga glasbe kot kulturne razpoznavnosti in vrednote*
- **prof. Lovro Sodja**, Slovenija, *Glasba – povezovalni člen slovenske manjšine*
- **Darko Šonc**, Hrvaška, *Glasbeno življenje Slovencev na Hrvaškem*

13.00 – 14.00

odmor za kosilo

14.00 – 15.45

Glasba kot kulturna razpoznavnost in vrednota manjšine (nadaljevanje)

Voditelj: **Marko Vatovec**, predsednik Glasbene matice Ljubljana.

Sodelujoči:

- **Julijan Strajnar**, Slovenija, *Glasbeno življenje Slovencev v Porabju*
- **dr. Janko Zerzer**, Avstrija, *Glasba kot kulturna razpoznavnost in vrednota manjšine – pri koroških Slovencih*
- **prof. Silvan Kerševan in Lojzka Bratuž**, Italija, *Slovenci – narod, ki rad poje*
- **Janko Ban**, Italija, *Sedanja slika in možnosti razvoja.*

15.45 – 16.00	Odmor
16.00 – 17.00	Glasbeni most med Argentino in Slovenijo - Ciril Kren , Argentina, <i>Glasba med Slovenci v Argentini</i> - Marko Fink , Bernarda Fink in Juan Vasle , Slovenija
17.00 – 17.20	Glasbeno življenje Slovencev v ZDA - Joseph Valencic , ZDA, <i>Slovenska glasba z ameriškim naglasom</i>
17.20 – 19.00	Umetnik in družba - Predstavitev izbranih glasbenih osebnosti Voditelj: dr. Boris Pleskovič Sodelujoči: - dr. Primož Kuret , Slovenija, <i>Anton Foerster ml. in Leo Funtek</i> - Jasna Nemec Novak , Slovenija, <i>Drago Marjan Šijanec, kasneje Mariano Drago</i> - Ciril Kren , Argentina
19.00 – 20.30	Prosto za večerjo ali ogled mesta
20.30	Glasbeni del večera v Kulturnem domu v Novi Gorici

PETEK, 15. september

09.00 – 09.30	Kulturna politika v Sloveniji na področju glasbe - Lovrenc Blaž Arnič , Ministrstvo RS za kulturo
09.30 – 10.45	Glasbeno šolstvo v Sloveniji - dr. Branka Rotar Pance , Akademija za glasbo v Ljubljani ● Predstavitev Zveze primorskih glasbenih šol Suzana Furlan Mitev , predsednica Zveze primorskih glasbenih šol ● Predstavitev Glasbene matice Ljubljana Marko Vatovec , predsednik Glasbene matice Ljubljana
10.45 – 11.00	Odmor

11.00 – 11.30	Vloga diskografije in elektronskih medijev v današnji glasbeni kulturi <i>dr. Franc Križnar</i>
11.30 – 12.00	Delovanje Slovenskega glasbenoinformacijskega centra (SIGIC) <i>prof. Jani Golob</i>
12.00 – 13.30	Kosilo
13.30	Povzetki in zaključek konference

Pozdravni nagovori

Dr. Boris Pleskovič

Predsednik Svetovnega slovenskega kongresa

V pozdrav udeležencem 1. konference slovenskih glasbenikov iz sveta in Slovenije

Svetovni slovenski kongres prireja letos kot nadaljevanje desetih strokovnih srečanj z našimi rojaki po svetu **Prvo konferenco slovenskih glasbenikov iz sveta in domovine**. To srečanje organiziramo na pobudo Kanadskega slovenskega kongresa v sodelovanju z Glasbeno šolo Nova Gorica, Slovenskim centrom za glasbeno vzgojo Emil Komel iz Gorice in Glasbeno matico iz Ljubljane. Dogodek je namenjen strokovnim razpravam, izmenjavi mnenj in izkušenj, spoznavanju ter predstavitvam, predvsem pa povezovanju glasbenih ustvarjalcev, poustvarjalcev in pedagogov. Konferenco bosta popestrila dva večerna koncerta.

Zagotovo je prav glasba eno izmed najpomembnejših izraznih sredstev slovenske identitete rojakov v tujini. Glede na to, da so v svetu slavnih in uglednih glasbenih umetnikov tudi številni Slovenci, smo se odločili, da to obširno tematiko predstavimo na posebni konferenci.

Ob številnih slovenskih imenih, ki jih je svetovna zgodovina zapisala v svoje kronike, bi rad spomnil na Jurija Sladkonjo, kije bil leta 1513 imenovan za prvega dunajskega škofa in je bil ustanovitelj znamenitega zbora »Dunajskih dečkov«, ter na Jacobusa Gallusa Carniolusa (1550-1591), skladatelja, ki ga založba Sony v svoji izdaji leta 1994 imenuje »Slovenec v centralni Evropi.« Če pa se ozremo v novejši čas, potem je potrebno izpostaviti največja slovenska operna pevca svetovnega slovesa, Antona Dermoto in Marjano Lipovšek, pri katerih se je izpopolnjevala vrsta mlajših opernih pevcev, in pa pianistko Dubravko Tomšič Srebotnjak, katere klavirska izvajanja smo prav Slovenci v ZDA lahko večkrat s ponosom občudovali na

najimenoitnejših ameriških odrih, kot je Kennedy Center, ter akademsko glasbenico in profesorico na akademiji Mozarteum v Salzburgu, Ireno Grafenauer. Dunaj je mesto številnih uveljavljenih slovenskih glasbenih imen, kot sta dirigenta Uroš Lajovic in Janko Kastelic, ali pa harfistka Mojca Zlobko Vajgl. Na tamkajšnji Visoki šoli za glasbo pa je vpisanih kar lepo število nadarjenih slovenskih študentov.

S posebnim občudovanjem moram zapisati imena pevskih solistov svetovnega slovesa, ki jih je vzgojila kulturna ustvarjalnost argentinskih Slovencev: Bernarda Fink-Inzko, Marko in Veronika Fink, Juan Vasle, Marko Bajuk, pa mlajši Luka Debevec ter pianist Ivan Vombergar. Prav slovenska peta pesem je razkošna bogatija, pojejo jo doma, in s posebnim žarom po svetu. Je najmočnejša vez z domovino. V Letopisu slovenskega glasbenega življenja v Argentini (zbral in uredil Edo Škulj) je zapisano: *»Ko bo otrokom naših otrok materina beseda že okorno tolkla, ko je morda niti ne bodo več znali, se jim bodo razširila prsa ob naši pesmi, ker jo bodo občutili. To je zadnja vez, ki jih bo držala, zadnja, ker je najmočnejša od vseh.«* Te vezi se je še kako zavedal dr. Julij Savellij, odličen glasbeni pedagog in zborovodja, ki je več kot petintrideset let vodil Slovenski pevski zbor Gallus v Buenos Airesu. Z istim poslanstvom sta slovensko pesem ohranjala in oznanjala ustanovitelj in prvi pevovodja Pevskega zbora Korotan v Clevelandu, muzikolog dr. Metod M. Milač, ter pevovodja Lado Lempl. Slovensko glasbeno ustvarjalnost, predvsem zborovsko, je na avstrijskem Koroškem zaznamoval prof. Jože Ropitz, osrednje ime med avstrijskimi, slovenskimi in nemškimi skladatelji in zborovodji. Med Slovenci v Italiji bi veljalo med imeni pevcev, organistov in zborovodij zapisati imeni Lojzeta Bratuža in prof. Zorka Hareja.

Kanadski Slovenci se radi pohvalijo z enim največjih skladateljev v Kanadi Marjanom Mozetičem in prof. Damjano Bratuž, ki jo bomo spoznali tudi na tej konferenci, ter virtuozom na harmoniki, Josephom Petričem. Prav harmonika je posebnost slovenske glasbe, ki jo je v svet ponesel Slavko Avsenik s svojim ansamblom. Slovenci v tujini ga nikakor ne moremo in ne smemo prezreti, kakor tudi ne mnogih pevskih zborov in požrtvovalnih posameznikov, ki jih morda še ni v glasbenih enciklopedijah in na svetovnih lestvicah, a so za obstoj slovenstva še kako dragoceni.

A več o vseh teh v svetu zvenceh in nekoliko manj zvenceh, a nič manj pomembnih imenih naj pove ta konferenca in tiste, ki ji bodo sledile. Tokratno srečanje bo ponudilo splošni pregled naše glasbe in nekaj iztočnic za prihodnja snidenja. To ne bo in ne more biti zaključeno in enkratno dejanje, saj je slovenska glasbena ustvarjalnost tako trajna in vseobsegajoča.

Zahvaljujem se Janezu Janši, predsedniku vlade RS za sprejeto častno pokroviteljstvo nad konferenco. Iskreno se zahvaljujem vsem, ki so kakorkoli prispevali k oblikovanju bogatega programa, sodelavcem upravne pisarne: Franciju Feltrinu, Sonji Avguštin, Jani Čop in Luki Klopčiču ter soorganizatorjem: Glasbeni šoli Nova Gorica, Slovenskemu centru za glasbeno vzgojo Emil Komel iz Gorice, Glas-

beni matici iz Ljubljane in Občini Nova Gorica. Zahvalo dolgujem tudi vsem, ki so s finančnimi prispevki omogočili organizacijo pričujoče konference: Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, HIT-u Nova Gorica, Holdingu Slovenske elektrarne in Kulturnemu domu Nova Gorica.

Udeležencem želim nadvse uspešno in prijetno srečanje, ki nam naj za dolgo ostane v prijetnem spominu, tako kot odmev lepe slovenske pesmi.

Mirko Brulc

župan mestne občine Nova Gorica

Veseli me, da ima Mestna občina Nova Gorica čast gostiti 1. konferenco slovenskih glasbenikov iz sveta in Slovenije. Organizatorju - Svetovnemu slovenskemu kongresu se ob tej priložnosti zahvaljujem za zaupanje, da je konferenco organiziral prav v našem mestu.

Prepričan sem, da bosta prelepo naravno okolje z gozdovi, vinogradi, travniki, zelenomodro Sočo in mesto polno optimizma, udeležencem kongresa prav gotovo ostala v prijetnem in trajnem spominu.

Zavedamo pa se, da naravne in geografske danosti za vsestranski razvoj mesta niso dovolj in da ga je potrebno tudi neprestano kulturno in duhovno razvijati. Ob tem se v veliki meri opiramo na naše kulturno izročilo.

Goriška je zaradi svoje izpostavljene lege v preteklosti doživljala različne usode, ki so jo močno zaznamovale. Nesmiselne vojne, prelivanje krvi in druge tragedije so negativno vplivale tudi na kulturno življenje tega območja ter na ohranjenost kulturne dediščine. In prav prizadevnih kulturnim akterjem se lahko v veliki meri zahvalimo, da so s svojim domoljubnim delovanjem neprecenljivo prispevali k ohranjanju slovenstva in kulturne dediščine ter krepitvi narodne zavesti na tem zelo občutljivem območju. Kulturna dejavnost je odigrala neprecenljivo vlogo tudi pri povezovanju matične domovine z zamejskimi Slovenci.

Nova Gorica se je kot pomemben glasbeni oder izoblikovala prav na temeljih te dragocene kulturne dediščine. Danes za bogato glasbeno življenje skrbijo različne organizacije in posamezniki. Med najpomembnejšimi je prav gotovo Kulturni dom Nova Gorica, ki je glas našega mesta kot pomembnega kulturnega središča

razširil tudi daleč preko meja Slovenije. Koncertni ponudbi z visokokvalitetnim programom in mednarodno uveljavljenimi glasbeniki, lahko danes zavida tudi marsikatero večje slovensko kulturno središče.

Poleg uveljavljenega Glasbenega abonmaja, ki je steber glasbene ponudbe na Goriškem, se lahko pohvalimo še s številnimi drugimi glasbenimi cikli, festivali, šolami. Naj navedem le najpomembnejše: Goriške muze s programom komorne in solistične igre, Glasba z vrtov svetega Frančiška, ki že 11. sezono z izbrano glasbeno ponudbo daje priložnost predvsem mladim talentom ter hkrati oživlja frančiškanski samostan na Kostanjevici nad Novo Gorico, ki je zaradi grobnice Burbonov in bogate Škrabčeve knjižnice tudi zanimiva turistična točka, Mednarodno srečanje saksofonistov, ki vključuje Poletno šolo saksofona in Festival z izjemno mentorsko zasedbo mednarodno priznanih saksofonistov in pedagogov, Jesenski glasbeni tris, festival s področja etno glasbe, jaza in bluesa ter bogato izvenabonmajska ponudbo. Nova Gorica je aktivna tudi na področju mednarodnega kulturnega sodelovanja. Pomembnejša projekta sta čezmejni festival Med zvoki krajev, ki plasira slovenske glasbenike na koncertna prizorišča v Italijo ter projekt Dvorna glasba, ki v starih mestnih jedrih, sakralnih objektih in gradovih oživlja staro glasbo.

H kulturni razgibanosti našega mesta prispevajo tudi Glasbena šola Nova Gorica, močna ljubiteljska kulturna dejavnost ter neinstitucionalna kultura mladih, ki delujejo v okviru številnih društev, zvez in zavodov.

Mestna občina Nova Gorica je odprta za številne nove pobude in projekte, med katere sodi tudi 1. konferenca slovenskih glasbenikov iz sveta in domovine in prepričan sem, da bo prispevala pomemben kamenček v mozaiku kulturnega dogajanja našega mesta.

Na koncu naj vsem udeleženkam in udeležencem konference zaželim uspešno delo, veliko novih strokovnih spoznanj ter prijetno bivanje v našem mestu. Pozdrav zaključujem z željo, da bi vas Nova Gorica prepričala, da se je k nam vredno ponovno vrniti.

Akademik prof. dr. Boštjan Žekš

Predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Spoštovani udeleženci, dragi gosti iz sveta in domovine,

V veliko čast in veliko veselje mi je, da vas lahko pozdravim v imenu Slovenske akademije znanosti in umetnosti in v svojem imenu na 1. konferenci slovenskih glasbenikov iz sveta in domovine, ki jo organizira Svetovni slovenski kongres. Kongres zasluži za svoje delo vso našo pohvalo, saj je organiziral že vrsto takih prireditvev, kjer so se srečali Slovenci iz domovine in tujine z različnih področij (zdravstva, arhitekture oziroma gradbeništva, znanosti, itd.). Spoznali so se med seboj, vzpostavili povezave med posamezniki in institucijami, se seznanili z razvojem stroke v tujini in doma in pregledali možnosti za sodelovanje. Na takih srečanjih so se rojaki iz tujine seznanili z našim domačim razvojem in bili v glavnem pozitivno presenečeni nad visokim nivojem nekaterih naših posameznikov in skupin, mi pa smo se seznanili s Slovenci, ki so na raznih področjih uspeli v tujini, in bili presenečeni nad tem, koliko jih je. Po vsakem od teh srečanj Slovenskega svetovnega kongresa je Slovenija postala uglednejša in malo večja.

Danes ste tukaj glasbeniki. Ne vem sicer, zakaj tako pozno, saj se mi zdi, da je na področju glasbe sodelovanje sorazmerno lahko in precej stikov že obstaja. V Slovenski akademiji znanosti in umetnosti imamo poleg domačih članov, med katerimi so nekateri uspeli tudi v tujini, tudi člana iz zamejstva in člana iz tujine. Veseli me, da oba sodelujeta na tem dogodku.

Želim vam prijetne dni in mnogo novih in starih srečanj. Prepričan sem, da bo konferenca prispevala k odpiranju glasbene scene v Sloveniji, ki se mi zdi na področju izvajalcev, obojestranskih gostovanj posameznikov in ansamblov, kar dovolj prepišna. Slabše je z izvajanjem novejših glasbenih del, kar se tiče visokega šolstva na področju glasbe pa se bojim, da še nismo odprli oken.

Uvodno predavanje

Slovenska ljudska pesem skozi zgodovino

Zmaga Kumer*

Slovenska kultura je drevo s široko krošnjo in z globokimi koreninami, ki segajo dalj v preteklost, kakor navadno mislimo. Naša književnost se je začela s prvo tiskano knjigo v času reformacije (v 16. stol.), slovenska beseda pa je bila zapisana že v Brižinskih spomenikih (iz 10. stol.), »ki veljajo danes ne le za dokument prvotne stopnje slovenskega jezika in napoved nastajanja slovenske in kulturne istovetnosti, marveč so tudi dokument tisočletnega dejavnega krščanskega življenja najbolj zahodnega slovanskega naroda – Slovencev.«

Umetna glasbena ustvarjalnost se je na Slovenskem začela z Gallusom (spet v 16. stol.), toda slovenska glasba je živela kot ljudska pesem stoletja prej. Slovenci smo zlasti pevci.. Za poezijo, ki pripada besedni umetnosti, še izraza nimamo, kakor drugi narodi, ker pesmi vedno pojemo, nikoli ne pripovedujemo samo besedil, naj so še tako dolga. Pri nas vse *poje*, tudi zvonovi cerkva in klopotci po vinogradih pred jesenjo.

Toda v naši kulturni javnosti ljudska pesem nima prave veljave, cenjena je le umetna poezija. Nanjo se sklicuje kot dokaz slovenske samobitnosti. Vendar so raziskovanja v zadnjih desetletjih pokazala, da se oblikovna zgradba ljudskih pesmi – verzi, kitice – ni zgledovala po umetni poeziji in tudi ni mogla, ker je še ni bilo, ko smo ljudske, samosvoje oblikovane pesmi že peli. Tudi glasbena stran ljudske pesmi – ritmi in načini petja z večglasjem vred – ne posnema umetne glasbe, saj vsebuje značilnosti, ki jih v umetni ni in je tudi naše večglasje živelo na podežlju pred nastankom pevskih zborov.

V času, ki nam je odmerjen, ni mogoče predstaviti vseh zanimivih značilnosti ljudske pesmi, zato se bom omejila le na prikaz vsebinske podobe in vloge, ki jo je imela naša ljudska pesem skozi zgodovino.

Na vsem svetu ni ljudstva, ki ne bi imelo svojih pesmi, kakršnih že. Tudi naši predniki so ob prihodu na današnje slovensko narodnostno ozemlje v 6./7. stol. prinesli s seboj pesmi, ki so spremljale njihovo vsakdanje delovno življenje, posebne praznične priložnosti in obrede v zvezi z verskimi predstavami, skupnimi vsem Slovanom. Na novem ozemlju, primernem za obdelovanje zemlje in pašo za živino, so se morali prilagoditi podnebnim razmeram in letnim časom.

Prihod pomladi so obhajali s koledniškimi obhodi, poletni sončni obrat z zažiganjem kresov, v najtemnejšem zimskem času pa so bili spet obhodi, ker naj bi se takrat po starem verovanju duhovi prednikov vračali na zemljo. Če so se pri vseh teh šegah oglašale tudi pesmi, kako bi mogle manjkati ob mejnikih človeškega življenja, kakršen je svatba (kot začetek nove družine) ali smrt (kot naravni konec zemeljskega bivanja)? Med težkim delom na polju seveda ni mogoče peti, pač pa je priložnost za petje v odmorih za počitek.

Za prostor antičnega, že pokristjanjenega sveta, ki so ga zasedli naši predniki, je slovanska naselitev pomenila kulturni prelom.

S propadom mest (Celeia, Emona, Petoviona) je propadla cerkvena ureditev, ne pa tudi krščanstvo. Ohranile so se posamezne naselbine romaniziranih staroselcev – kristjanov, tako da so naši predniki po njih dobili prvi stik s krščanstvom. O tem priča npr. izraz *krščenica*, ki je ponekod stoletja dolgo pomenila hišno deklo, kakor da so si novi gospodarji za služinčad jemali kristjane. Tudi v okolici Salzburga je še v 9. stol. živela močna skupina krščanskih staroselcev, od koder so mogli kot misijonarji prihajati med nove naseljence. Ozemlje slovenske Karantanije je cerkvenopravno veljalo za misijonsko področje salzburske škofije.

Ko je karantanski slovanski knez Hotimir sprejel krščansko vero, je prosil salzburskega škofa Virgila, po rodu Irca, za misijonarje in ta mu je ok. 768 poslal škofa Modesta, ki je posvetil tudi tri cerkve, med njimi Marijino Gospo Sveto. Irski misijonarji so krščansko vero načeloma oznanjali v jeziku ljudstva, kamor so prišli, torej slovansko v Karantaniji, in tudi niso nasilno dušili poganskih šeg, marveč so jih pokristjanili.

Tako je prvotno praznovanje prihoda pomladi postalo jurjevanje, ker se je naslonilo na god sv. Jurija (24. apr.), o katerem je zgodovinsko zanesljivo samo, da je bil vojščak v Mali Aziji in pretrpel mučeniško smrt pod cesarjem Dioklecijanom v 4. stol. Vse drugo – boj z zmajem, rešitev sv. Marjete – je legendarno izročilo. Medtem ko je v belokranjskih kolednicah še stari *Zeleni Jurij*, koledniki po Dolenjskem oznanjajo sv. *Jurija*.

Kresne kolednice so se naslonile na obhajanje rojstva sv. Janeza Krstnika. Zato je na Slovenskem *kresovanje* 23.junija in ne 21.junija.

V času po pokristjanjenju smemo uvrščati tudi koledovanje fantov na večer pred godom sv. *Florjana* (4. maja), ki je bil rimski vojščak in so ga v času Dioklecijana

vrgli v reko Adižo, ker je vztrajal v krščanski veri. V ljudskem izročilu je postal priprošnjik zoper požar in tako zavetnik gasilcev. Zanimivo je, da je na Florjanovo ponekod prepovedano kuriti, drugod pa so nekdaj morali fantje iti od hiše do hiše in obredno zakuriti na ognjišču.

S sprejemom krščanstva pa predkrščanske verske predstave niso takoj izginile iz zavesti naših prednikov. Še dolgo po drugi svetovni vojni smo mogli zvočno posneti pripovedno pesem o mačehi, ki na razne načine kaže svojo krutost do pastorka, imenovane sv. Kristina, čeprav legendarno izročilo o tej svetnici ne poroča ničesar takega.

Z nadangelom Mihaelom se je povezala predkrščanska (že v starem Egiptu znana) predstava tehtanja duš po smrti, s čimer se je odločala posmrtna usoda človeka. Sv. Mihael s tehtnico je naslikan že v krstni kapeli pri Gospe Sveti iz ok. 1400. V pesmi pa se duše, ki je prelahka, da bi mogla v nebesa, usmili Marija: na tehtnico sv. Mihaela potoči tri solzice in tako duši dopolni težo.

Opis ustoličenja koroškega vojvode iz 11. stol omenja, da so vsi navzoči, torej slovensko ljudstvo, peli slovenske pesmi Bogu v zahvalo.

Češčenje Marije, ki je tako značilno slovensko, ima svoje korenine v prvem obdobju krščanstva. Od velikega števila cerkva, s katerimi je slovenska dežela posejana kakor morda nobena po svetu, je največ Marijinih in od njih so mnoge božjepotne. Ne pozabimo, da so se od 11. stol. pri nas naseljevali meniški rodovi, vneti častilci Matere Božje. Od 13. stol., pa so Marijino češčenje širili uboštevni redovi (Frančiškovi Mali bratje): Ker je molitev angelovega češčenja nastala v 13. stol., smemo med najstarejše Marijine pesmi uvrščati priljubljeno »Je angel Gospodov«, katere besedilo je upesnjena molitev, zanjo pa uporabljen zelo star verzni obrazec.

V srednjem veku smo imeli že lepo število cerkvenih pesmi, ki jih je pelo ljudstvo, ne pevci na koru. Velikonočna »Jezus je od smrti vstal« je bila tako znana, da je bila 1. kitica v stiskem rokopisu iz 15. stol. uporabljena za označitev velikonočne nedelje na seznamu nedelj od Velike noči do Telovega.

Ali so k žalostnemu delu rožnega venca (iz 12./13. stol.) že v srednjem veku začeli pri nas dodajati pred vsako desetko eno-ali dvokitično pesem za napoved skrivnosti, je težko reči. Nemogoče pa ni, saj v petih lavretanskih litanijah po vsakem 3. klicu tudi dodajamo enokitični odpev in velja to za slovensko posebnost.

Srednjeveškega izvora so mnoge legendarne pesmi. Npr. tista o grešniku, ki se Jezusu – vozečem se po morju – izpove, da je umoril starše, brata in sestro. Jezus mu naloži za pokoro, naj gre na goro kleče molit, dokler ne bo ozelenelo suho drevo. Po opravljeni pokori mu pride naznaniti odpuščanje, toda grešnik se sesuje v prah, duša pa kot golob zleti v nebo. – Ker se je dosmrtna pokora ohranila v oglejskem patriarhatu dalj kakor drugod, obstaja domneva, da smo to pesemsko snov spoznali po posredovanju romaniziranih staroselcev. Pesem se je ohranila še v naš

čas, tako da jo je bilo mogoče še po 1945 zvočno posneti z melodijo, le s to razliko, da je v nekaterih (mlajših ?) primerih Marija tista, ki pride spokorniku naznaniti odpuščanje ali mu celo sama odpusti.

Legendarna pesem o Mariji, ki roma z Jezusom v naročju in zaprosi tri romarice, naj ji pomagajo nesti Jezusa, in ji ustreže samo tretja, revna, bogati dve pa odklonita, pozna tudi irsko ljudsko izročilo. Nemara so nam snov te pesmi prinesli irski misijonarji.

Med najbolj razširjene srednjeveške pesmi spada tista o Mariji, ki prosi brodnika, naj jo prepelje *za božji lon in nebeški tron*, torej brezplačno. Brodnik odkloni, češ da vozi samo za *krajcarje in zeksarje*. Tedaj se odpravi Marija peš čez vodo. Ko se začne brodniku ladja potapljati in prosi Marijo za pomoč, mu odvrne, naj mu pomagajo kar *krajcarji*. To se pravi, da more Marijino usmiljenje pričakovati le tisti, ki je sam usmiljen.

Mnoge naše srednjeveške cerkvice so bile poslikane s freskami, ki so snov zajemale iz Sv.pisma in legendarnega izročila. Bile so torej zelo zgovorna *biblia pauperum* in so mogli duhovniki pridižne zglede zajemati pri njih, hkrati pa so vernike spominjale na pesmi. Na zunanji strani mnogih cerkva je v nadnaravni velikosti naslikan sv.Krištof z detetom na rami. Po legendi je bil velikan in je iskal zase najmočnejšega gospodarja. Neki puščavnik ga je poslal k reki prenašat ljudi na drugi breg, ker ni bilo mostu. Nekega dne ga je za to uslugo naprosilo dete, ki pa je med nošnjo postajalo vse težje in na drugem bregu povedalo Krištofu, da je nosil samega Kristusa. Ker naj bi bil po ljudskem izročilu obarvan smrti, kdor se zjutraj ozre na Krištofovo sliko, je vedno upodobljen na zunanji steni. Obstaja pa tudi pesem o tem..

Ljudje v srednjem veku pri nas res niso imeli šol, veliko je bilo nepismenih, toda nikakor niso životarili v nekakšni otopenosti, brez zanimanja za dogajanje okrog sebe. Znali so razumevati pojave v naravi in imeli stike s svetom. Le mudilo se jim ni tako zelo, kakor nam danes. Že v zgodnjem srednjem veku so bile prek našega ozemlja speljane poti v trgovske namene, ki pa so bile uporabne tudi za romanja. Čez slovensko ozemlje so iz vzhodnih dežel potovali tisti, ki so bili namenjeni v Italijo, zlasti v Rim.

Tudi naši ljudje so radi hodili v Rim, saj beseda *rómar* za božjepotnika verjetno prihaja od tod. Slovenci so v srednjem veku obiskovali še božje poti v Porenju, npr. Aachen (po naše Cáhe) in Köln am Rhein (po naše Kelmorájn). Nekateri so se napotili celo v Galicijo k sv.Jakobu v Compostelo. Romali so v skupinah, peš več mesecev. Četudi so bili nagibi verski, je vendar marsikoga mikalo spoznavanje tujih krajev in šeg. Začuda pa romanja v daljne dežele niso zapustila sledov v ljudski pesmi. Samo v eni, zvočno posneti z melodijo vred, pripoveduje besedilo, da potuje Marija z malim Jezusom v naročju ob *deroči vodi Rájni*, tj. ob Renu, in jo mora Jezus blagosloviti, da se umiri.

Z gospodarskega in kulturnega vidika so imeli poseben pomen srednjeveški samostani. Npr. stiški samostan je bil ustanovljen 1136, ko je začetnik cistercijanov sv. Bernard še živel. Najbrž je prav v Stični nastala pesem, ki jo moremo povezovati z njim. Besedilo pripoveduje o srečanju sv. Bernarda z Marijo. Na Marijino vprašanje, zakaj fantič tako žvižga in poje, pove Bernard, da prihaja od maše, kjer je videl Jezusa. Življenjepisci predstavljajo tega svetnika kot veseljaka in častilca Marije in tak je tudi v pesmi, le da je v najnovejših posnetkih imenovan kar *fantič*, brez imena.

V mnogih srednjeveških pesmih nastopa kot romarica Marija, ponavadi z Jezusom v naročju, roma pa kar k cerkvam, ki so prav njej posvečene.

Naši predniki so imeli v srednjem veku tudi priložnost seznaniti se s plemiškim življenjem po gradovih, saj je bila grajska služinčad skoraj praviloma slovenskega rodu, izmed podložnikov. Zato je naravno, da je dogajanje nekaterih pripovednih pesmi postavljeno v grajsko okolje. Grajska gospoda se v teh pesmih ne kaže v lepi luči. Nemara je bil kdaj povod za nastanek besedila resničen dogodek, ki se je ljudem vtisnil v spomin. Saj tudi danes veljajo za novice raje grozodejstva, kakor kaj lepega in dobrega. Zakaj naj bi bilo nekdaj drugače?

Za zgled lahko omenimo pesem o grofu, ki si vzame pravico, da s smrtjo kaznuje ženo, ker je v njegovi odsotnosti imela otroka z drugim. Toda tudi *žlahtna gospa* si dovoli hladnokrvno zabosti otroka, ki ga je *mlada majerca* imela z njenim možem. V neki drugi pesmi *žlahtna gospa* s kajim trupom zavda *majerci*, ljubici svojega moža, on pa potem *potegne svetli meč, gospej odseka glavco preč*.

Seveda je bil grad in življenje v njem vendar tuj svet za naše kmečke ljudi. To dokazuje npr. pesem o grajski gospe, ki je s *šribarjem* varala svojega moža in postavila tri straže, da bi je mož ne zasačil. Ker je preslišala svarila straž, je nezvestobo plačala z glavo. – Po nastanku srednjeveškega, se je ta pesem ohranila še do 19. stol., potem pa jo je nadomestila (morda vzporedno oblikovana) »kmečka« varijanta, v kateri namesto grajske gospe nastopa mlado dekle, ki vabi k sebi fanta, na njegove pomisleke pa pove, da ima tri petelinčke. Ti ga bodo pravočasno zbudili. Torej povsem ljubezenska, vasovalska pesem, od srednjeveške pa je ostal samo začetek: »*Tam dol na ravnem polju / stoji en beli grad...*«.

Podoben primer je pesem o grofu, ki zapelje svoje dekle, potem pa jo hoče odpraviti z denarjem in jo omožiti s svojim hlapcem. – Vsebinsko enaka pesem živi še v Prekmurju in na Štajerskem, le da je namesto grofa navaden jágrič, ki v *zelenem logu* sreča dekle, jo zapelje, potem pa tolaži, da ji *bo venček plačal*. – Po starinskem verzem obrazcu domnevamo, da je pesemska snov prišla k nam še v srednjem veku iz nemškega izročila in se že takrat podomačila, četudi so nemški primeri (»Ritter und Magd«) znani šele z letakov iz 18. stol. Dotlej so Nemci pesem peli, ne pa še zapisali, saj so bile tudi naše srednjeveške zapisane šele v 19. stol. Zapis ni zanesljivo pričevanje o starosti pesmi!

Taki primeri, kakor je bil pravkar omenjeni, dokazujejo, da so v srednjem veku prihajale pesemske snovi k nam tudi iz izročila drugih narodov in naše drugam. Kar je kateri narod sprejel, je potem oblikoval po svoje in uvrstil v domače izročilo. Jezik ni bil prevelika ovira, saj še ni bilo zavesti o narodni pripadnosti, marveč le o deželni. Slovenščina je bila deželni jezik, ki so ga (bolj ali manj) govorili tudi tujci, ki so se tod naselili kot zemljiški gospodje ali meščani. Marsikaj so mogli naši ljudje slišati od potujočih pevcev, kakršen je bil tirolski vitez Oswald von Wolkenstein (1377-1445), ki je v svoje večjezične pesmi vpletal celo slovenske verze.

Do izmenjave pesmi je prišlo pri nas tudi z nemškimi kolonisti, ki sta jih v 14. stol. ortenburška grofa Oton V. in Oton VI. naselila na svojem kočevskem posestvu, in s Slovenci že prej tam naseljenimi. Eden od mnogih zgledov je pesem o *Margétici*, ki pere ob *Ljubljancici* in mimoidočemu Kralju Matjažu pove, da je zato žalostna, ker jo je mati karala, da je noseča. Kralj Matjaž posadi Margetico na konja, odjezdi, ko prideta v gozd, pa dekle prosi, naj ji gre iskat *modrih žen*. Ko se z njimi vrne, najde dekle mrtvo, z novorojencem v naročju.

Vsebina te pesmi se sklada z nemško balado »Geburt in Walde«, ki je epizoda iz viteškega epa o Woldfriedrichu iz 13./14. stol, in so jo v 14. stol. nemški kolonisti prinesli s seboj na Kočevsko. Od njih so jo slišali slovenski sosedje in jo podomačili: Margetico so dali prat k Ljubljani, vitezu nadeli ime Kralja Matjaža. Melodija in oblika verza kažeta, da je morala biti pesem prevzeta nekako proti koncu 15. stol., sicer bi Matjaža ne bilo v njej.

Podobno je z pesmijo o Pegamu in Lambergarju, ki jo omenja Valvasor v 17. stol., zapisana pa je bila z melodijo vred šele 1910 v Vinjem nad Dolskim. Vsebina je dvo-voj med vitezom in velikanom nadčloveške moči, kar se pojavlja v pesmih še drugih evropskih narodov. Mi pa smo bojevnikom dali imeni iz domače zgodovine: Lambergarja, ki je slovel zaradi uspehov na turnirjih, in Pegama (iz nem. Behaim = Čeh) po celjskem vojskovodji Vitovcu, ki je bil češki husit.

Zanimivo usodo je doživela pesem o Jélengarju, ki smo jo dobili od Nemcev, ti pa iz pripovednega evropskega izročila o vitezu Modrobradcu, na Nizozemskem imenovanem Hálewijn. Na Nemškem je vitez – zapeljivec in morilec deklet – dobil ime Úlinger, pri nas Jélengar. V 19. stol. je pesem zapisal ali dobil Korytko, nekdo pa posegel v vsebino: Zapeljivec je postal *cigan*, ki s trikratno zdravico premami *županovo hčer*, da gre z njim. Konec besedila izzveni v primerjavo, kako je živela doma in kako bo kot ciganova žena. V tej obliki se je pesem ohranila do 20. stol., ko je ponekod prišlo še do spojitve s pripovedno o štirih fantih, ki kartajo za *mlado kelnarco* in ko tretjič *karte vržejo*, se pesem konča kakor varianta o ciganu zapeljivcu.

V pripovednih pesmih so zapustili sledove tudi turški vpadi, saj so od začetka 15.stol. pa do konca 17.stol. povzročali našemu narodu ne samo veliko gmotno škodo, ampak tudi hude človeške izgube. Bolj kakor ropanja in požiganja so ljudi prizadele ugrabitve in o teh so pesmi. Ena takih je o *Alenčici*, ki jo je *Turek ugrabil v Ribnici*, potem ko se ji je predstavil za brata, pred leti ugrabljenega. Ko Alenčica spozna prevaro, pokliče na pomoč grofa, ki mu ni marala postati žena, zdaj pa se ponuja za deklo. Grof prihiti, *potegne meč in Turku vrže glavco preč*.

Zadnji odmev na boje s Turki je pesem, ki opeva zmago avstrijskega vojskovodje Laudona, ki je Turkom vzel Beograd (1789).

Kmečki upori v 15. in 16. stol. v ljudski pesmi skoraj niso zapustili sledov, saj so bili kmetje v njih poraženi in morali za kazen še plačevati *puntarski novec*. Nezaдовoljstvo s podložništvom in zavest zatiranja pa se vendar kaže, npr. v pesmi o *žlahtnem gospodu*, ki je bil kmetiču vzel živino in jo je *žlahtna gospa* vrnila, da bi mogel spet orati. Kmetič se pred gospodarjevo jezo skriva za križ na polju. Ko gospod ustrelji v razpelo, se za kazen spremeni v psa.

Medtem ko je bilo v zgodnjem srednjem veku vojskovanje stvar vitezov, so v 14.stol. nastale *najemniške vojske*. Najemanje so prevzeli častniki, ki so za to dobili od vladarja pooblastila, *patente*. Z bobnom so v večjih krajih razglašali, kakor pravi pesem:

... krog žolnirji so hodili,
pa na pisan boben bíli,
men veselje so dajáli,
gvant žolnirski primerjáli,
da sem se v žold zapisal,
pod bandérce rájtersko ...

Če ni bilo mogoče nabrati dovolj prostovoljcev, so se najemovalci posluževali zvijač in nasilnosti, npr. pijače:

bil sem se sromak vpijanil,
da sem se zapisal v žold.

V najemniško vojsko so se lahko vpisali za določeno število let ali za vse življenje, kakor obžaluje fant v neki pesmi:

kaj bi biv jaz fantič márov,
ko b se bil na leta dav,
zdaj sem se pa sam zapisov,
za na večnost sem se dav.

O tem, da so najemniki dobivali plačo, kažejo besede *žold*, *žolnir* in soldát, ki so iz it. soldo= novec. Najemniške vojske niso imele uniform, ampak so jih označevali

z zastavami, zato pravi pesem, da se je zapisal pod *bandérce rájtarsko*, torej med konjenike. Praporščak je spadal med častnike. Zato se fant v neki pesmi postavlja pred dekletom: *Jes na žovtu fénrih* bom (iz nem. Fähnrich, Fahne = prapor). Vojaki najemniki so bili oboroženi s puško, ki je dobila v 16. stol. vžigalno vrvico in se imenovala *muškéta*. Tudi ta je v pesmi omenjena.

V 16. stol. se je dotedanjim nadlogam – vojskam, kmečkim uporom, turškim vpadom in izbruhom kuge – pridružila še kriza v Cerkvi in imela za posledico reformacijo.

Ideje reformacije, v glavnem luteranske smeri, so prinašali k nam študentje iz nemških univerz, trgovci, vojaki... Toda na Slovenskem protestantizem nikoli ni postal ljudsko gibanje, kakor po nemških deželah. Kmetje, ki so v 16. stol. sestavljali okoli 95% vsega prebivalstva, nemara tudi zato niso pristopili k reformaciji, ker so se protestanti postavili na stran plemstva in obsojali kmečke upore, celo Trubar, čeprav v svojih spisih ni prizanašal krivični gosposki. Reformacija je res prinesla prvo tiskano knjigo in pomeni začetek slovenske književnosti, vendar pa so naši protestanti pisali knjige iz misijonske gorečnosti. Ljudski pesmi niso bili naklonjeni, saj je Dalmatin v pesmarici 1584 naravnost priznal, da imajo protestantske cerkvene pesmi namen izpodriniti »nepotrebne in pohujšljive ljubezenske pesmi«.

V ljudski pesmi je o reformaciji komaj kaj sledov, če ne štejemo pripovedne o Urški, *najlepši nunci kloštrski*, ki se je v samostanu Velesovo zabodla, ker ji *ta-velika nunca* ni dovolila sestati se z ljubim.

Pod vplivom reformacije in humanizma naj bi sredi 16. stol. na pobudo šolnikov nastalo koledovanje pred praznikom Treh kraljev (6. jan.). Saj obstaja podatek, da je 1575 učitelj šenklavske šole v Ljubljani prosil magistrat za dovoljenje, da bi smeli učenci o Treh kraljih peti po hišah kolednice in takoj nekaj zaslužiti. Šego naj bi prevzeli dijaki poznejših jezuitskih šol in jo prinesli domov na podeželje, kjer se je mogla nasloniti na staro božično-novoletno koledovanje.

V 16. stol. je zasedal tridentinski cerkveni zbor, ki je izdal vrsto reformnih odlokov in na protestansko reformacijo odgovoril s katoliško prenovo. Škof Tomaž Hren je 1606 povabil v Ljubljano kapucine, da bi delovali kot pridigarji. Spomin na pridiganje kapucinov se je ohranil v pripovedni pesmi o Marjetci, ki se začne s pomembnim sporočilom, da so v Ljubljani *povsod nemške pridige, en sam kapcinar slovensko ima*. Tega kapucina je slišala Marjetca, da je grozil tistim, *ki duše zapravljajo*, tj. opravljajo splav. Šla je k njemu k spovedi in jo je poslal k Ljubljani. Tam so priplavale duše in se prijele Marjetci za lase, razen treh, ki jim je bila mati.

Duhovna zmeda ob koncu srednjega veka je rodila ljudsko gibanje štifstarstvo, ki naj bi prineslo rešitev iz tedanjih nadlog. Ljudje so si hoteli izprositi božjo pomoč z zidanjem cerkva v čast Materi Božji in raznim svetnikom. Ena takih je cerkev

sv.Uršule na Plešivcu, ustanovljena 1570, sezidana 1600 in jo je škof Hren posvetil 1602. Po njej se Plešivec imenuje Uršlja gora. Takrat je nastala pesem, katere besedilo pripoveduje, da je bila cerkev sezidana na željo sv.Uršule, ki se je hotela naseliti na gori, pa je najprej zaprosila za *suho selo*. V cerkvi je hotela romarjem vsliševati prošnje za varstvo pred kugo, vojsko, draginjno in lakoto. Ohranila so se tudi imena *štiftarjev*, lastnikov samotnih kmetij v okolici Plešivca, ki so bili ustanovniki cerkve.

Nerazpoloženje do Židov, ki je v avstrijskih deželah naraščalo od srede 15.stol., je nazadnje terjalo njihov izgon. L.1496 so morali zapustiti Štajersko in Koroško, 1515 pa Ljubljano. Očitali so jim goljufije do dolžnikov onečaščenje hostij ter obredne umore krščanskih otrok. Dve ljudski pripovedni pesmi, ki sta najbrž nastali v tem času, kažeta, da je bil pri ljudstvu razlog za nerazpoloženje do Židov bolj verski kakor gospodarski.

Saj pripoveduje besedilo ene pesmi, kako je *mladi zamorčič* ukazal svoji dekli prinesiti od obhajila hostijo. Na mizi sta jo prebodla, da je pritekla iz nje kri, nato pa vrgla v razbeljeno peč, kjer je hostija postala dete. *Zamorčič* ga je vrgel svinjam, a so pokleknile pred njim. – *Zamorčič* seveda ni črnc, ampak tisti, ki prihaja od morja, morda španski Žid, dekla ne naravnost sužnja, morda *krščenica*. Ni nujno, da bi bila podlaga pesmi resničen dogodek, zgodovinsko ozadje vsekakor. Saj je bil 1643 pri sodišču loškega gospostva proces zaradi tatvine hostij.

Natančnejšo časovno opredelitev neke pesmi omogočajo včasih podrobnosti v besedilu. Tak primer je pripovedna pesem o *galjôtu*, kaznjencu - veslaču na galeji, ki goreče moli za vrnitev domov. Celo zaobljubi se, da bo obdaroval tri cerkve: z mašnim plaščem cerkev sv.Lovrenca na gori, s kelihom cerkev sv.Jožefa na Hujah in z zvonom Marijino cerkev na jezeru. Ko veter zanese galejo na obalo, pa tam zve, da ga doma ne pogrešajo več, saj se je žena omožila z drugim. Razočaran se galjot vrne na morje, da bi ga pojedle ribe.

Omenjene tri cerkve so zgodovinske: sv.Lovrenc na gori pomeni cerkev na hribu nad Bašljem pri Preddvoru, ki je bila v 16.stol. prezidana in v 17.stol. obnovljena; cerkev v Hujah pri Kranju je bila 1686 posvečena; sedanja Marijina cerkev na blejskem otoku pa sezidana v 16.stol. Torej moremo sklepati, da je pesem o galjotu nastala vsaj ob koncu 17.stol., ko je bil spomin na galeje še živ, saj parnikov pred koncem 18.stol. ni bilo.

Podoben primer je pesem z začetkom *Stoji, stoji Ljubljanca* in se potem pripoveduje, da se fantje pod lipo sredi Ljubljane pogovarjajo, kam pojdejo v *vas*. Najmlajši se hvali, da namerava k ljubici, jo zapeljati in *odvandrat*i. Dekle je to slišala, se zaprla v kamrico in odpodila fanta, ko jo je prišel klicat. – V Ljubljani je na Starem trgu res stala lipa do 1638, ko so jo – po Valvasorju – podrli zaradi trohnobe in postavili vodnjak. Ta vodnjak pred Stiškim dvorcem je stal do konca 18.stol. Torej je morala

pesem – še danes priljubljena po vsej Sloveniji – nastati pred 1638 ali vsaj do konca 17.stol., ko so se ljudje lipe še mogli spominjati.

Na Ljubljano 17. stol. se navezuje tudi pesem o študentu - bogoslovcu, ki da se mu je od študija zmešalo in se je začel hvaliti, da je spal pri vseh ljubljanskih gospah, *rihtarjeva* sinova pa sta sploh njegova. *Rihtar* je dal študenta zapreti za leto dni v Trančo. Potem je bil obsojen, čeprav so kapucini prosili zanj. Po sodbi se je skliceval na cesarja kot materinega brata, bil zato oproščen, pa nato sam prosil za smrt in pred usmrтитvijo, ko je v Križankah zvonilo, še želel zmoliti litanije.

Če upoštevamo, da je višjo teološko izobrazbo v Ljubljani omogočal jezuitski licej, ustanovljen 1597, kolegij od 1603 in da so kapucini prišli v Ljubljano 1606, smemo sklepati, da je mogla pesem nastati po 1606, vsekakor pred 1781, ko je bilo obglavljenje odpravljeno.

Približno ob istem času je nastala tudi pesem o Urški, ki je bila zaradi detomora zaprta v Trančo. Mati ji je za sv.Uršule dan prinesla darilo, pa ga je odklonila, češ *da ji bo na ta dan frajman glavco vzel*. Med sojenjem so jo vprašali, ali jo je njen Jur nagovoril k umoru in frajman bi jo bil mogel rešiti, če bi postala njegova žena. Ker ni hotela, se je zasukal in Urški *glavco vzel*.

Po izročilu je bila Urška najlepše dekle pod šempetrskim zvonom, njen Jur pa hlapec. Obglavljena je bila na Friškovcu in v mestni računski knjigi je še podatek, da je 23.okt.1766 Martin Jakob, rabelj iz Št.Vida na Koroškem prejel 40 goldinarjev, ker je dan prej (22.okt. je sv,Uršula) obglavil detomorilko Uršo Mandlovko. Torej je pesem, z množico variant po vsej Sloveniji, nastala po resničnem dogodku in smo jo mogli zvočno snemati po petju na mnogih krajih do konca 20.stol.

L.1771 je bila v habsburški Avstriji z zakonom uvedena splošna vojaška obveznost za vse moške državljane, sposobne za orožje. Vsak polk je dobil svoje okrožje, razdeljene na okraje, ki so morali dajati po eno četo. Spomladi so okrožja ukazovala gosposkam, naj naredijo sezname fantov, ki so prišli v poštev. Določene so nato polovili in odpeljali na sedež polka, če se niso pravočasno poskrili. Če je torej v kateri pesmi omenjeno, da so *nocoj pájbe v žud lovili*, ali da so se fantje *po gorah skrivali*, je to znamenje, da je pesem nastala po 1771.

Vojaška služba je bila najprej dosmrtna ali do invalidnosti.. Tako se v neki pesmi fant boji, da bo morda *prilezel po bergljah, siromak*, če bo vsaj ostal živ.

V neki drugi pa toži:

Oj, ta vojaški boben,
ta bo meni velik zvon,
oj, ta mi bo zazvonil,
kadar jaz umrl bom.

L.1802 so vojaško službo skrajšali na 10 let pri pehoti, na 12 let pri konjenici in na 14 let pri topništvu. L.1845 jo je cesar Ferdinand skrajšal na 8 let, od 1866 do prve svetovne vojne je trajala 3 leta. Te spremembe odsevajo tudi v pesmih, npr.:

O zdaj bo lepši in boljši cajt,
ko nam je šenkav Ferdinand:
prej je bilo na štirinajst let
in zdaj je le na osem let.

Tri leta so minule že,
je havptman meni djav:
»Ti si biv an zvest soldat,
jaz ti bom abšid dav!«

Razpoloženje do vojaščine je v pesmih nasploh odklonilno, saj govorijo le o vojni, o grmenju topov, o ranjenih in mrtvih. Pravih vojaških stanovskih ali borbenih pesmih nimamo. Zdi se, da Slovenci po naravi nismo bojaželjni in zgrabimo za orožje v skrajni sili in samoobrambi. Saj ni čuda: do osamosvojitve Slovenije so morali naši fantje služiti vojaščino ali se vojskovati za koristi tuje države. Šele ko je bila ogrožena naša samostojnost, smo vstali kakor en mož, kakor David s fračo pred Goljata z mečem...

Da se pesmi spominjajo francoskih vojn, je morda kriva trikratna Napoleonova zasedba naše dežele, uvedba vojnega davka in zahteva po oskrbovanju francoskih čet z živežem in obleko. Čeprav so bila leta Ilirskih provinc z vidika šolstva in kulture koristna in jih zgodovinopisje tako vrednoti, je ljudstvo presojalo drugače. V neki pesmi je rečeno:

Kaj si je zmislil Bonapart?
Junake hoče v žovd pobrat.
Nam ceglce pošiljajo,
mi pa v Estrajh vhačamo.
Rajši zapustimo dom mi,
koker deb pod Francozom bli.

Močno se je ljudem vtisnilo v spomin obleganje Ljubljane 1809, čeprav je bila to le pustolovščina Du Monteta, francoskega emigranta v avstrijski službi. Ko so Francozi zasedli grad, ga je Du Montet oblegal, toda na francosko grožnjo o topovskih streljih, se je zaradi prošnje meščanov umaknil. V pesmi je bilo to povedano v nekaj kiticah:

1.) Poglejte, kristjani
te strašne vojské,
okoli Ljubljance
armade ležé.

3.) Francoz jim je pisal,
da se jih ne bojí,
v Ljubljani na Gradu
napravlja gosti.

2.) So lepi, so mládi
iz hrvaške zemljé,
so v službi cesarski,
nad Francoza gredó.

4.) Preljuba Marija
iz Šmarne goré,
obvar me in vsacga
te strašne vojské.

Po tridesetletni vojni v 17.stol. so se po notranjskih gozdovih zadrževale trume odsluženih vojakov, ki so napadali hiše in potnike. Na Gorenjskem pa so od konca 17.stol. strašili rokovnjači, ki so se jih ljudje bali. V času francoske zasedbe se ni nikoli vedelo, kdo so napadalci francoskih vojaških blagajn, ki so jih tovorili vojaki skozi Črni graben, ali rokovnjači ali domačini, sovražni Francozom. O rokovnjačih poroča pripovedno izročilo, imamo pa tudi pesem o *ravbarju Matjonu*, ki je na poti od Kranja do Medvod srečal žensko, jo umoril in bil potem obsojen na smrt.

Po padcu Napoleona je Avstrija spet dobila ozemlje v Italiji, kjer pa se je začelo gibanje za zedinjenje in upori proti avstrijski oblasti. Cesarski vojski je poveljeval grof Radetzky in se proslavil z zmago pri Custozi 1848. Kdo ve, zakaj si je pri naših fantih pridobil tako naklonjenost, da je prišel celo v pesem?

Bežno je v pesemskem izročilu omenjena prusko - avstrijska vojna 1866, avstrijska pustolovščina z nadvojvodo Maksimilijanom 1804 v Mehiki in zasedba Bosne in Hercegovine po Berlinskem kongresu 1878.

Prva svetovna vojna – kakor je bila krvava in usodna – v ljudski pesmi ni zapustila sledov, tistih nekaj ljudskih pesmi iz druge svetovne vojne pa so ljudje tudi raje pozabili ...

Od mnogih »narodnih« pesmi – o kmečkem delu, raznih poklicih, o samskem in zakonskem stanu -, ki so se pojavile v 19. stol. in so jih zlagali »pesniki« iz vzgojnih namenov, hotoč nadomestiti zlasti ljudske ljubezenske, so le redke prešle v ljudsko izročilo. Ljudje so raje peli svoje stare pesmi.

Vendar pa ljudska ustvarjalnost le ni usahnila. Ponekod na Štajerskem so nastajala slovеса, nekakšne pesemske osmrtnice za naglo umrlimi, bodisi po nesreči ali nasilju. Že ob nastanku namenjene petju, so takoj dobile melodijo in nekatere so se mogle iz kraja nastanka razširiti daleč po deželi. Okrog 1850 je nastala pesem, katere besedilo pripoveduje, da je neki fant Fekonja umoril svoje dekle Marijo Rajhovko, ker je šla plesat z drugim. Prvi zapis je iz leta 1863, zadnji zvočni posnetki pa so iz raznih krajev iz 90. let 20. stol.

Pesem »Uboj na vasovanju« je nastala kmalu potem, ko je *žandarja* Tončka, ki je 1892 prišel domov na dopust, med vasovanjem ubil slaboumni hlapec. Besedilo in morda tudi melodijo je zložil brat ubitega., Janez Bah (1863-1914) in se je pesem tako razširila zgolj s petjem, da je bila doslej zapisana ali zvočno posneta v 54 krajih.

Podobno kakor moremo ob moderni glasbi z užitkom poslušati dela starih mojstrov, tako more v ljudskem izročilu živeti staro ob novem. Zato je bilo mogoče na podeželju še po drugi svetovni vojni, prav v 3. tisočletje segajoče, pri istih pevcih snemati nekatere srednjeveške pesmi ob poskočnicah iz 18.stol., ali časovno neomejene ljubezenske. Zdi se celo, da se v zadnjem času poživlja zanimanje za ljudsko pesem (tudi z raznimi »Srečanji ljudskih pevcev«) in se obnavljajo šege, ki so povezane s pesmimi (kolednice). Poznavanje pesemskega izročila in stanja na podeželju, torej nekdanje in sodobne resničnosti zelo odločno ugovarja zoper zgrešeno mnenje, da je ljudska pesem samo nekakšna predhodnica umetne poezije in je po nastanku te, izgubila svojo upraviče-

nost; sicer da itak nima niti vsebinsko, ne oblikovno, ne glasbeno kakšne vrednosti. V resnici pa je samosvoja umetnost s posebnimi značilnostmi, sposobna nastajati v vsakem času in preživeti stoletja, žal premalo znana in v javnosti premalo cenjena.

Posebej za to predavanje je bil narejen povzetek poglavja iz moje knjige SLOVENSKA LJUDSKA PESEM, Ljubljana, Slovenska matica 2002, str.139-173 z naslovom »Slovenska ljudska pesem skozi čas«. Na koncu poglavja so vse opombe z navedbo virov in literature.

****Zmaga Kumer***

Rojena 24.4.1924 v Ribnici na Dolenjskem, je po diplomi na slavistiki leta 1948 in na Akademiji za glasbo (iz muzikologije) 1952, dosegla na filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani iz etnomuzikologije doktorat 1955. Leta 1949 je postala sodelavka Glasbeno-narodopisnega inštituta (od 1973 znanstvena svetnica) do upokojitve 1988 in potem ostala tam kot zunanja sodelavka (brez honorarja) še do 2004 (skupaj 55 let) . Raziskovala je slovenske ljudske pesmi in ljudska glasbila.

Doslej je objavila 40 knjig, 470 razprav, člankov in ocen doma in na tujem. Od knjig so med pomembnimi npr.: Ljudska glasba med rešetarji in lončarji v Ribniški dolini (Mrb.1968), Vsebinski tipi slov. pripovednih pesmi (Lj. 1974), Pesem slovenske dežele (Mrb. 1975), Ljudska glasbila in godci na Slovenskem (Lj. 1983), Etnomuzikologija, Razgled po znanosti o ljudski glasbi (Lj. 1988), Oj, ta vojaški boben-Slovenske ljudske pesmi o vojaščini in vojskovanju (Celovec 1992), Mi smo prišli nazaj k vam- Slovenske koledniške pesmi (Lj. 1995), Zlati očenaš-Slovenski ljudski pasijoni (Lj. 1999), Je ohcet vesela-Ljudske svatbene pesmi na Slovenskem (Lj. 2001), Ena urca bo prišla-Mrliške pesmi na Slovenskem (Lj. 2003), Slovenska ljudska pesem (Lj. 2004), sistematičen prikaz značilnosti vsebine, zgradbe in glasbene podobe slovenskih ljudskih pesmi).Bila je članica mednarodnih študijskih skupin za ljudske balade in glasbila. Prejela je Murkovo priznanje (1989), Herderjevo nagrado (1992), Zoisovo nagrado za življenjsko delo(1998) in Štrekljevo nagrado (2003)

Slovensko v slovenski glasbi

Voditelj:

dr. Janez Dular

Predavatelji:

akad. prof. Lojze Lebič

dr. Ivan Florjanc

dr. Damjana Bratuž

Slovensko v slovenski glasbi

Lojze Lebič*

Prispevek »Slovensko v slovenski glasbi« odpira vprašanja, ki se v muzikologiji pa tudi zunaj nje pogosto postavljajo, a se odgovori izmikajo kot da jih ni mogoče odgonetiti. Morda umetna glasba, absolutna, kadar ni povezana z gibom, podobo ali besedo, ni najbolj primerna ali poklicana za izražanje nacionalnega. Je dvom, a hkrati prepričanje, da se v nacionalni /slovenski/ - tako ljudski kot umetni glasbi - zrcali naš značaj, naše religiozno in družbeno življenje, naša človeška podoba. Pojem narod v tem razmišljanju nima ideološko političnega okvira. Z njim označujemo skupnost, ki jo povezuje vsaj relativna skupinska zavest in volja, izražena v jeziku, ljudski umetnosti, kulturi, na podobnostih verovanja, v mitih, tradiciji, skupni usodi in zgodovini. Kljub temu pa označba slovensko (špansko, češko, japonsko...) ni samo tehnična. V njej je ontološko jedro, so različni antropološki značaji, usode in skrivnosti.

Za ugotavljanje narodnostnega je tudi v glasbi najbolj splošen kriterij narojenost ustvarjalca ali poustvarjalca (Rusu-ruska, Grku-grška, Slovencu-slovenska...). Tega nikomur ni mogoče odvzeti niti dati. Je dar, do katerega ima lahko posameznik različno razmerje. Nekomu je velika dobrina, drugi je indiferenten ali pa ga zavrže in zamenja z novo identiteto. A kakorkoli že, genetsko ozadje rodu in dežele ostane.

Tudi zadnje polstoletje -na vzhodu prežeto z nasilnim internacionalizmom, na zahodu pa z zapeljivim globalizmom- tega nista spremenila. In ko so se po drugi vojni skladatelji različnih narodnosti zbrali v takoiimenovani Darmstadski šoli in se (vsaj na začetku) iz podobne nadnacionalne želje programatično odločili za univerzalno kompozicijsko tehniko (totalni serializem), je skozi njo neustavljivo prisijala francoskost O. Messiaena, nemškost K. Stockhausna, italijanskost L. Be-

ria ali pri nas slovenskost P. Ramovša, skladatelj skupine Pro musica vival in drugih. Celo v svetu tehnične elektroakustike moremo ločevati na francosko »musique concrète«, iz katere zveni romanska sproščenost z občutkom za barvnost, od nemške »Elektronische Musik«, ki kaže germansko strogost in težnjo po akustično fizikalni popolnosti.

Za vse evropske narode velja, da se nacionalno najpogosteje išče v preteklosti, v vokalni glasbi, folklori... pri čemer se Slovenci neizbežno ujamemo v romantično 19. stoletje, »pomlad narodov«, se srečamo s skladatelji čitalničarji, Glasbeno Matico, očarljivo Serenado B. Ipavca (1898), Foersterjevo klavirsko parafrazo Po jezeru bliz Triglava (1898), opero Gorenjski slavček (1870-71) in drugimi kakovostnimi deli tega časa. Kaj pa pred tem? In pozneje, danes?

Bistvo nacionalnega (slovenskega) mora biti globlje od pogosto ponovljene ugotovitve, da se v Gallusovem »Praeparate corda vestra« (ok. 1590) oglašča slovenska ljudska Šel sem čez gmajnico; da kaj podobnega najdemo tudi pri A. Ivančiču (18. stoletje) ali v scenski glasbi J.K. Novaka k Linhartovemu »Matičku« (1790) in seveda da raba ljudskega napeva ali naslov skladbe, vzet iz folklornega sveta, kot je to pogosto pri skladateljih 20. stoletja, še ni jamstvo za slovenskost glasbe, ki sledi.

Razvidnost je zamegljena tudi zato, ker smo kulturno in glasbeno vse od začetka umeščeni v okvir (srednje) evropske tradicije, ko se nacionalno -za razliko od bolj južnih narodov- ne istoveti predvsem s folklornim, saj je potekalo naše glasbeno življenje znotraj širših, tudi izenačujočih evropskih slogovnih in umetniških tokov.

Da bi se približali odgovoru na zastavljeno vprašanje, kako je s slovenskostjo v glasbi, bo treba po več različnih, a med seboj prepletenih poteh.

Življenjski prostor

Izpostavljenost in prepisnost slovenskega prostora na stikališču mnogih svetov (alpskega, dinarskega, panonskega, kraško mediteranskega), številne selitve ljudstev in pozneje sosedstvo z Germani, Romani, Madžari, južnimi Slovani so Slovence silili v dvoje. V odprtost in sposobnost za povezovanje različnega pa hkrati v defenzivnost in s tem v zoževanje ustvarjalnega obzorja. Iz iskanja ravnotežja med kdaj pretiranim samozanikanjem, drugič nepremišljeno odprtostjo je vsej slovenski umetnosti -ne samo glasbeni- vtisnilo pečat svojevrstne eklektičnosti.. Ne posnemanje, temveč premišljeno prevzemanje in ustvarjalno spajanje različnega.

Med slovenskimi glasbeniki zaman iščemo kompozicijsko tehničnih izumiteljev, razen med tistimi, ki so jih sposobnost, nadarjenost ali zla usoda odgnale po svetu,

.....
¹ D. Božič, J. Jež, L. Lebič, I. Petrič, A. Srebotnjak, I. Štuhec, .../

ko so s tem zamenjali prostor ter delno tudi identiteto (V. Globokar, B. Kos, M. Mozetič, P. Velikonja...).

Slovenski skladatelj, tudi poustvarjalni umetnik, je nenehno v dvojinskem razmerju pa tudi sam v sebi na dvoje. In tako vse od J. Gallusa iz 16. stoletja, ko je v svojih mojstrskih delih razpet med vedrino beneške šole in severnjaško zastrtostjo Carniolusa (Slovenca) do Marija Kogoja pet stoletij pozneje s pretresljivo opero Črne maske (L. Andrejev), prav tako genialno, zgneteno iz romanskega verizma, severnjaškega ekspresionizma in slovanske (ruske) religioznosti.

Materinščina, jezik

Če je jezik pogled na svet, je glasba njegovo doživljanje. V obojnem, v materinščini in glasbi je isti duh. V njuni povezavi – v zborih, samospevih, vokalno instrumentalnih delih se najbolj izrisuje nacionalno.

Tako kot govori Slovenec bolj zase, je tudi glasba ritmično zadržana in sledi besedilu brez nepotrebnega razkošja. Slovenščina tudi ni »hiter« jezik. Vse želi povedati premišljeno, v enem, brez nepotrebnih besed. Morda tudi zato v slovenski glasbi manjka hitrih, vžigajočih stavkov, vedrih rondojev, poskočnic, izštevank ali šaljivk. V njej zaman iščemo dolgih repetitivnih ali minimalističnih stvaritev.

Skladbe kot Bela krajina M. Kozine, Capriccio A. Lajovica, Tek D. Žebreta, zborovske Šaljivke E. Adamiča... so redke. Že P. Trubar je Slovence označil za »žalostne in preplašene« - iz ljudskih balad najprej spregovori hrepenenje Lepe Vide ali žalost Desetnice.

In ni naključje, da so med najpogostejše uglasbenimi pesniki »usodovci«: S. Kosovel, F. Balantič, I. Minatti, D. Zajc... čustveno bogati, skopi v besedah sredi življenja in narave, pa vendar sebi in svetu tuji. V zborih in samospevih V. Ukmarja, M. Lipovška, J. Osane ali A. Srebotnjaka, komponiranih na njihova besedila, glasba govori značilno slovensko.

Ljudska glasba

Ljudska glasba je od nekdaj navdihovala ustvarjalce, saj sta z umetno dve ravni iste med seboj dopolnjujoče se istovetnosti. Prehajanje med obema pa ni obojestransko enakomerno. Ni težko slediti ponarodevanju pesmi literarnih avtorjev od Vodnika, Prešerna do današnjih ali napevov prav tako poznanih godcev, učiteljev, bukovnikov, skladateljev. Razmerje do ljudskega je bilo pri romantikih spontano. Bolj pa ko se premikamo proti našemu času, bolj postajajo vprašanja zapletena. Kaj je nacionalno v delih, kjer folklornega ni? Kot kaže pot do slovenskosti v glasbi preko folklornega ni nič lažja kot mimo nje.

Novoakordovca E. Adamič ali A. Lajovic svoj osebni izraz še istovetita z nacionalnim, čeprav ne nujno folklornim. M. Kogoj folklorne elemente sprejema, a se z njimi ne poistoveti. S. Osterc glasbeno folkloro malodane zavrača.

Poudarjena folklornost v slovenski glasbi prvih let po drugi vojni ima (podobno kot neoklasicizem) socrealistično ozadje. A ne pri vseh. Prav v teh letih nastajajo dela - tudi samo instrumentalna - v katera so ustvarjalci kot M. Lipovšek, U. Krek, P. Merku ... znali doslej najbolj globinsko vnesti imanentne lastnosti ljudskega. Tako prepričljivo, da skladbe ne bi mogle nastati na drugih tleh. Iz njihove »imaginearne folklornosti« zvenijo slovenske poteze kot meditativna mirnost, latentna dramatičnost in arhaična osredotočenost.

Slovinci po svetu, naše nacionalno in glasbeno obzorje

Glasbenik, ki živi narodovo vsakdanjost, sprejema vplive iz okolja in išče ravnotežje že omenjeni »eklektičnosti«. Pri tistem pa, ki je prisiljen ali pa se sam odloči za vstop v tujo obliko življenja, se nujno vzpostavi večplastnost doživljanja. Ob prilagajanju v novo skupnost in kulturno zagotovo globoko nezavedno ostaja tudi resničnost od prej.

»... Dokler nisem zamenjal svojega materinega jezika, nisem zamenjal domovine ...« pravi povojni pesniški pregnanec Franc Papež. Prilagoditev na novi jezik je v tujini nujna. A so še druge vrednote, ki ne prihajajo v konflikt z novim okoljem. Izvorni glasbeni spomin domačije je tak. Morda se pri naših glasbeniških rojaki po svetu drobci tega na poseben način izolirajo in bi nam več povedali o slovenskosti kot se ta kaže pri glasbenikih doma.

Ali z vprašanji: Kaj je slovenskega v slovenskem Avstralcu B. Kosu, pri slovenskih Francozih J. Matičiču, V. Globokarju, že pokojnem B. Kantušerju, slovenskem Kanadčanu P. Mozetiču, slovenskih američanih P. Velikonji ali že pokojnem P. Šiflerju, pri slovenskih Argentincih A. Geržiniču, pokojnem J. Osani in drugih? Pomembni ustvarjalci. Ne ker so po narojenosti povezani s Slovenijo, vsekakor pa bi se sredi Avstralije, Francije, Kanade, Amerike ali Argentini rodili drugačni.

To izpostavljam tudi zato, ker je matična Slovenija do glasbenikov po svetu gluha. Pa bi mogli postati naše obzorje. Med njimi in nami je bil v časih realnega komunizma vzpostavljen cel kompleks ovir in ovađuških mrež. Miselne pregrade so ostale tudi po osamosvojitvi.

Še dvojje je, kar bi nas privedlo v bližino odgovora na vprašanje v naslovu »**Slovenski narodni značaj**« in natančna »**Analiza glasbenih elementov**« (melodije, harmonije -zvočne barve- dinamike in forme) v slovenski glasbi, primerjalno z drugimi. Temi, vsaka za cel simpozij.

Za konec vendarle tvegam in v skopih besedah označim kaj čutim, da je slovensko v delih skladateljev, poustvarjalnih umetnikov, pevcev, instrumentalistov in drugih:

... je na zunaj trezno, preudarno, kratkosapno, pogovorno razpeto med »jaz-svet«, kdaj tudi ostrih zarez in grobosti, navznoter pa občutljivo, lirično kot odmevanje pokrajine, z latentno bolestjo prežeto ...

Sicer pa je taka glasbena narava, živa, odprta, nenehno spreminjajoče se skrivnost.

*** Lojze Lebič**

(1934, Prevalje) Skladatelj, dirigent, pedagog in glasbeni pisec. **Izobraževanje:** Filozofska fakulteta v Ljubljani: diploma iz arheologije (1957), Akademija za glasbo v Ljubljani: diploma iz kompozicije (1972, razred prof. Marjana Kozine) in študij dirigiranja (prof. Danilo Švara), izpopolnjevanje na poletnem tečaju za sodobno glasbo v Darmstadtu (1972) in v elektronskem studiu radia Beograd. **Delovanje:** umetniški vodja in dirigent Komornega zbora RTV Ljubljana (1962-72), profesor dirigiranja na Pedagoški akademiji (1972-86), redni profesor za glasbeno teoretske vede na Muzikološkem oddelku Filozofske fakultete v Ljubljani (1986-1998), sekretar jugoslovanske sekcije v mednarodni organizaciji za sodobno glasbo ISCM (1982-1991), pri kateri je l. 1992 na generalni skupščini v Varšavi utemeljil in dosegel vključitev Slovenije kot samostojne nacionalne sekcije, redni (1995) član Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU), od 2005 zunanji član Kraljeve flandrijske akademije znanosti in umetnosti Belgije, sodelovanje na seminarjih (Kompozicijski seminar v Grožnjanu, 1988) in drugod. **Nagrade in priznanja:** prva nagrada londonskega BBC na mednarodnem tekmovanju Let the peoples sing, 1972, prve nagrade na tekmovanjih jugoslovanskih radijskih postaj (JRT) za skladbe Korant, 1970, Glasovi, 1975, za elektroakustični deli Atele II in Atele III, 1976 in za glasbene oddaje, interpretacije ter glasbe k radijskim igram, Novembrske pesmi za glas in orkester na 32th International Rostrum of Composers izbrane med deset priporočenih skladb leta (IMC Unesco - Paris), 1984, Prešernova nagrada za skladateljski opus, 1994, častni občan občine Prevalje, Koroška, 2003. **Opus:** Kot skladatelj je začel v skupini Pro musica viva. Po intenzivnem in kritičnem soočanju s sodobnimi kompozicijskimi težnjami si je izoblikoval osebno govorico, razpeto med zvočno silovitostjo ter meditativno zadržanostjo, svetovljansko modernostjo in zaverovanostjo v dediščino preteklih kultur. Zvest je umetniškemu, teži h glasbeni univerzalnosti, a ustvarja iz dejavne družbene občutljivosti za svoj čas. Njegove skladbe so bile izvajane na številnih festivalih, kot: Svetovni glasbeni dnevi ISCM (Bruselj 1981, Zürich 1991, Bukarešta 1999, Jokohama 2001, Ljubljana 2003, Zagreb 2005); Musikbiennale Berlin, Bienale Zagreb, Musikprotokoll Graz, Pan Music Festival, Seoul, Varšavska jesen, Trieste prima, Mittel-Fest, Čedad, Koncerti EBU, Jeruzalem, Ljubljana, Saint Denis, Francija, Danubiana, Temišvar, Romunija, Unisa Transnet, Pretorija, Južna Afrika, Golden Gate International Choral Festival, San Francisco, ZDA, Tours, Francija in drugod. Poleg odličnih domačih umetnikov Slovenske filharmonije ter Simfoničnega orkestra RTV so Lebičeva dela uvrstili v svoje sporede Trio Lorenz, Marjana Lipovšek, Ansambel Slavko Osterc, Vinko Globokar, Szigmond Szathmary, Ensemble musique vivante, Ensemble InterContemporain, Queensland Symphony Orchestra, Radijski orkester Izrael, orkester radia Basel, Filharmonični orkester iz Temišvara, Filharmonični orkester G. Enesca, Bukarešta, Ensemble Kreativ iz Celovca idr. So del tonskih arhivov mnogih radijskih postaj.

Glasbene prvine slovenskega

Ivan Florjanc*

Glasba je najintimnejša srčika vsake besede, slehernega stavka in vsakega jezika. Glasba je skrita duša jezika. V posameznih besedah je hitreje zaznavna. V stavkih in jeziku pa razumsko sporočilni vidik, ki se močneje vtisne v zaznavanje in v zavest, zastre glasbeno razsežnost. Kljub temu pa glasba bodisi kot samostojen družbeno-kulturni pojav bodisi kot srčika besed, stavkov in jezika predstavlja enega najintimnejših izrazov kulture posameznika, naroda in rase. Ker je kultura tista, ki določa narod in celo raso, sta jezik in glasba bistveni razsežnosti, ki določata vsebino samobitnosti določenega naroda. Glasba vzeta sama zase je svet zvoka, ki ga je uredil določen človek znotraj določene kulture, v določenem času. Je torej čisto določena slogovno-zgodovinska formulacija, ki uporablja zvočno simboliko za izražanje svojih sporočil. Glasba je zato zelo zgovoren zrcalni duhovni odraz človeka in nudi vpogled v srčiko ustvarjalca, posameznika in naroda v določeni zgodovinski dobi vse tja do noči časov. V vsem tem Slovenci nismo ne edinstveni ne izjema. Na področju jezika se bijejo še dandanes najhujši boji raznarodovanja in potujčevanja, ker je jezik najhitreje zaznavna diskriminanta ozemeljske razsežnosti določenega naroda ali pa pripadnosti njemu. Takoj ob jeziku pa je redno in še bolj srdito bila preganjana tudi glasba in glasbeniki. Primorska, Koroška in Prekmurje so za nas Slovence lahko zgovorno ponazorilo.

Glasba, ljudska in umetna, pa ne živi sama zase. Vpeta je v niti in plasti vsakega segmenta kulture: verovanja, etike in prava, gospodarstva, umetnosti, znanosti in tudi tehnike. Zato je glasba lahko most in nosilec sporočil in zakonitosti kulturne genetske kode določenega naroda. Po t.i. lingvistični analogiji lahko tudi s pomočjo glasbe odkrijemo marsikatero bistveno značilnost slovenskega, ki je v tisočletni zapostavljenosti po izgubi državne samobitnosti v 8. stoletju ostajala živa toda skrita in neopazna in to zaradi ohromljene zaslepljenosti ob navidez veličastnej-

šem vtisu številčnejših sosednih narodov. Mozarti, Beethovni in Brahmsi se tudi na Nemškem ne rojevajo vsako stoletje in v vsaki dolini. To kar velja za pravo, politično samobitnost in ostale segmente slovenske kulture, velja tudi za glasbo. In obratno. Nekateri še danes živi pojavi nam odkrivajo starodavno družbeno-politično, versko-svetovno nazorsko in etično-pravno podobo naših prednikov, ki je tudi za nas danes bistvena razsežnost znotraj človeškega vesolja. V pojmihi kot npr. pesem, svet/sveto, rota/prisega, župan/srenja, zbor, v institutu fantovskih skupnosti in značilnostih njihovega prepevanja, v številnih pregovorih, izrekih, običajih in običajnem pravu ter iz njih izvirajočih sankcijah ipd. so oddtisi slovenskega. Močan kulturni oddtis vsebuje slovenska ljudska glasba vzeta kot zvočna in besedno/pesemska podoba, ki je z vsemi temi segmenti tesno in včasih nerazdružno povezana. Z njo v tesni zvezi je vsa slovenska umetna glasba od renesanse do nekaterih tokov 20. stoletja. Vse to je lahko popolnoma izvirne narave ali pa bolj ali manj slično sosednim narodom, nekaj lahko sega celo v skupno pradžno zakladnico človeštva, v vsakem primeru določa slovensko kulturno podobo nekoč in danes. Imeti uvid v te segmente naše kulture, poznati jih in na temelju tega vedenja izbirati današnje odločitve za bodoči politično-kulturni in pedagoški razvoj je smiselna naloga vsakega naroda. Po letu 1990 pa za nas Slovence celo javno obvezujoča. Globalizacija golta, kot vedno v zgodovini, predvsem neosveščene in slabotne kulturne (torej narodne) skupine. Če, katere in kadar le te izginejo, je znak bolj ali manj zavestne narodove samoizbire. Tudi v najtežjih situacijah nosi odgovornost vsak narod sam preko voljenih posameznikov naroda, ki so nosilci moči in zato v zadnji instanci odgovorni za izbire in odločitve.

* Ivan Florjanc

(Polzela, 25. 2. 1950), skladatelj, muzikolog. Diplomiral na TF v Lj. 1981 in na Papeškem inštitutu za cerkveno glasbo v Rimu (gregorijanski koral, cerkvena glasba, 1983; kompozicija 1987), kjer je 1989 magistriral iz kompozicije in glasbene teorije. Od 1993–2003 je na tej ustanovi, od 2000 kot redni profesor, predaval kompozicijo na dodiplomski in podiplomski stopnji. Od 1998 poučuje na Akademiji za glasbo Univerze v Ljubljani, od 2006 kot izredni profesor, harmonijo, kontrapunkt, vokalno in orgelsko kompozicijo ter glasbeno literaturo. Je zunanji sodelavec Muzikološkega inštituta ZRC SAZU. • Pri raziskovalnem delu zastopa hermeneutično smer, pozoren je predvsem na zgodovinsko-teoretična, filozofska in kompozicijska izhodišča nastanka in pomena glasbenega dela. Zanj je glasba svet zvoka, ki ga je uredil človek. Zato zgovoren zrcalni odraz celotne osebe in šele nato določena slogovno-zgodovinska formulacija. Glasba zanj omogoča vpogled v srčiko ustvarjalca, posameznika in naroda. • V strukturalno domišljenem predvsem polifonsko zasnovanem skladateljskem opusu Ivana Florjanca ob zborih izstopajo obširnejša zborovsko-orkestralna dela *Modalna maša* (1988), oratorij *Abraham et Isaac* (1989), *Cantata no. 1* (1992), *Eco natalizio* (2003), *Kyrie Charantanorum* (2005), *Kaj je Mūra šepetala* (2006) in komorna dela *Poligrami No. 1: godalni kvartet* (1987), pihalni trio *Ricercare MM* (2000), variacije za klavir *Philopatridus redivivus* na koral "Nu pujte, pujte vsi ljudje" Primoža Trubarja (2001). • Objavlja monografije (*Slovenski protestantski napevi*, 1996), razprave (*Gallusov odnos do koralne melodike*, 1991; *Gallusova melopoeia*, 2000; *Übernationales und nationales in der Musik*, 2003; *Akademija in Harmonija – ob semantiki imena Academia Phil-Harmonicorum Labacensium*, 2004) in znanstvene članke (<http://COBISS.IZUM.SI/>, bibliografije raziskovalcev).

Béla Bartók **in slovenske meje**

Damjana Bratuž*

Za časa svojih študijev v ZDA V šestdesetih letih sem med svojimi raziskavami v ZDA prvič naletela na Bartókovo izjavo v kateri je ovrigel slovensko ljudsko glasbo, češ da predstavlja le primer "popolne germanizacije" in je zato Bartók ni vključil v svoj esej *La Musique Populaire des Hongrois et des Peuples Voisins*, iz leta 1937.

Rojena kot Slovenka, sem se komaj dobro naučila otroških pesmi v materinem jeziku – v deželi, ki je stoletja pripadala Avstro-Ogrskemu cesarstvu in l. 1918 postala del Italije – že je norost fašističnega zasledovanja 'jezikovne čistosti' zadušila kulturno izražanje vseh manjšinskih skupin, kar je l. 1938 vodilo k zakonom o 'rasni čistosti' in k njihovim posledicam.

Vzpostavljanje slovenskega jezika in ljudske pesmi v severovzhodnem kotu Italije po drugi svetovni vojni me je ponovno povežalo s tradicijo, ki je bila večinoma zborovska, in v kateri so bili zares vidni elementi germanske simetrije melodične in ritmične sestave, ter germanski harmonski premik.

V l. 1948 sem imela priložnost srečati folklorista in dirigenta Franceta Marolta, izvedela sem za Folklorni Inštitut, ki ga je France Marolt ustanovil v Ljubljani, in o zbirkah slovenske ljudske pesmi, ki jih je Inštitut skrbno zbiral. Maroltovo etnološko delo je prvič izšlo l. 1935. Čeprav bi Bartók, ko bi zanj zvedel, mogoče v njem našel le potrditev 'germanizacije', je obžalovanja vredno, da se ni zavedal obstoječega raziskovanja, ki je bilo narejeno že v 19. stoletju v pokrajini Rezije/Resia na italijanski meji, in dejstva, da je bila ljudska glasba v Beli Krajini, na meji s Hrvaško, posnemana že l. 1912.

Skupaj s Prekmurjem na madžarski meji, so te pokrajine ohranile starodavne pesmi in glasbila popolnoma ne-germanskega značaja.

V času, ko je Bartók pisal *The Folk Music of Hungary and of the Neighbouring Peoples*, si je dopisoval s hrvaškim folkloristom Vinkom Žgancem. V pismu s 27. oktobra 1934, v katerem diskutira o medsebojen vpliv narodov in o rodovitnem pomešanju slogov ljudskih glasb, ki je posledica tega, Bartók omenja tudi Slovence, "katerih ljudska glasba je bila germanizirana".

V Trstu, v povojnem času, je bilo mogoče uživati v gostovanjih ljudskih ansamblov iz Hrvaške, Srbije, Bosne in Makedonije. Glasovna barva in izvajalni slog raznih piščalk (*frule*), dud in bobnov, tako kot zapletenosti in asimetrije plesnih ritmov, so nam razkrili popolnoma drugačno dediščino od slovenske.

Prav zaradi teh doživljajev, sem si kasneje mogla razložiti posamezne originalne barve ljudskih glasbil v Bartókovi klavirski glasbi. Na Indiana University je moje razlikujoče uho tako presenetilo prof. Walter Robert-a, ki je vodil doktorski seminar Sodobne klavirske literature, da me je spodbudil naj še naprej raziskujem odnos Bartókovega sloga do njegovih ljudskih virov.

George Herzog, velik učenjak, mentor in sodelavec Bartóka, je l. 1948 pri Indiana University ustanovil *Archives of Folk and Primitive Music*, in prav tam sem odkrila njegove transkripcije in posnetke iz Bartókovih kmečkih zbirk. To prvo srečanje me je peljalo do zaključka moje doktorske dizertacije »*The Folk Element in the Piano Music of Béla Bartók* (1967)«.

L. 1968 mi je prišla v roke publikacija Zmage Kumer »*Das Slovenische Volkslied in seiner Mannigfaltigkeit*«. Njen opis in analiza ljudskih pesmi zbranih na obmejnih področjih in razkritje obstoja starodavnih slovanskih vzorcev izpred germanskega vpliva, so mi že takrat vzbudili željo, da bi "odgovorila Bartóku" in opozorila na do tedaj nepoznan svet, ki bi ga zagotovo imel za vrednega in sorodnega v duhu. V tej zgodnji publikaciji je Zmaga Kumer govorila o baladah s tipično sedem-zložno sestavo, o umetnosti žalostink, o pesmih zimskega sončnega obrata, o dvoglasnih intervalih kvarte in sekunde – to je, o dimenziji, ki sem jo prej spoznala le v madžarski tradiciji.

Dvojezična knjiga tržaškega skladatelja, slavista in dialektologa Pavleta Merkùja je izšla l. 1976. Bartókovi odmevi so zbrani Bartokove odmeve zasledimo v »*Le Tradizioni Popolari degli Sloveni in Italia*«, kjer je Merkù med l. 1965 in 1974 potoval do zakotnih vasi Rezije, kjer je zbiral, snemal, in prepisoval ostanke prastare in izginjajoče slovanske dediščine. Gradivo besedila in napevov je organizirano po kategorijah – pripovedne, lirske pesmi, molitve, legende, igre, itd.- knjiga pa vsebuje tudi indekse in zemljevide. To izredno delo je bilo ponatisnjeno l. 2004 z dodatkom CD-ja.

Rada bi, da bi Bartók vedel, da je danes mogoče slišati registriran zvok/*timbre* edinstvenih ljudskih glasbil, in da med pesmimi, ena, "Tam dolj teče voda Rajna",

sega celih sedemnajst generaciji nazaj, v obdobje tradicionalnih romanj iz Slovenije do Achena, ki so se vršila vsakih sedem let:

“...moji dve obveščevalki nista niti vedeli kje je bila ta voda o kateri je govoril ljubeek napev” je rekel nedavno Merku v intervjuju. “... v kolektivnem spominu je ostala samo megljena ideja o široki in počasni reki tam v daljni nemški deželi.”

Béla Bartók and Slovenian Frontiers

It was in the early 1960s during my studies at Indiana University that I first came across Bartók's statement regarding Slovenian folk music, in which he dismissed it as representing only an example of “total Germanization” and therefore did not include it in his study *La Musique Populaire des Hongrois et des Peuples Voisins*, of 1937. Ethnically a Slovene, I had barely learned children's songs in my mother tongue - in a territory that for centuries had belonged to the Austro-Hungarian Empire and became part of Italy in 1918 - when the folly of the fascist pursuit of ‘linguistic purity’ suppressed the cultural expression of all minority groups, which led to the 1938 ‘racial purity’ laws and to their consequences.

The re-establishment of the Slovenian language and folksong after World War II in that North-Eastern corner of Italy put me again in touch with a mostly choral tradition in which indeed the Germanic symmetry of melodic and rhythmic construction, and Germanic harmonic movements were apparent. In 1948 I had the opportunity to meet folklorist and conductor France Marolt and became aware of the existence of a Folklore Institute he founded in Ljubljana and of its collections of Slovenian traditional music.

Marolt's ethnological studies began to be published in 1935. While Bartók, had he known them, may perhaps have found in them only a confirmation of ‘Germanization,’ it is regrettable that he was not aware of the research that had been carried out already in the 19th century in the Eastern region of Rezija/Resia in Italy, nor of the fact that in the Southern region of Bela Krajina bordering with Croatia folk music had been recorded already in 1912. Together with Prekmurje, bordering with Hungary, these regions had preserved ancient songs and instruments of a totally non-Germanic character.

During his writing of *The Folk Music of Hungary and of the Neighbouring Peoples* Bartók corresponded with Croatian folklorist Vinko Žganec. In a letter to him (October 27th, 1934) where he discusses the ‘interactions’ of people and the ensuing fecund intermingling of their folk music styles, he also mentions the Slovenes, whose “folk music has [instead] been Germanized.” (Béla Bartók Letters, 1971)

In Trieste, during the post-war years one could enjoy the performances of visiting folk ensembles from Croatia, Serbia, Bosnia, Macedonia. The timbres and performing styles of the various shepherd's pipes (*frula*), bagpipes, and drums, and the intricacies and asymmetries of the dance rhythms revealed a totally different musical heritage from the Slovenian one.

I owed to those experiences the ability to distinguish in Bartók's piano music the particular original timbres of folk instruments, and at Indiana University my discriminating ear so intrigued professor Walter Robert, who was conducting the doctoral seminar on Contemporary Piano Literature, that he encouraged me to investigate further the relationship of Bartók's writing to his folk sources.

The Indiana University *Archives of Folk and Primitive Music* had been founded in 1948 by George Herzog, the great scholar, mentor and collaborator of Bartók, and there I discovered his transcriptions and tapes of Bartók's peasant collections. This first encounter led to the completion of my doctoral document, *The Folk Element in the Piano Music of Béla Bartók* (1967).

In 1968 Zmaga Kumer's publication *Das Slovenische Volkslied in seiner Mannigfaltigkeit* came into my hands. Her description and analysis of folksongs collected in bordering regions and the revelation of the existence of ancient Slavic patterns pre-dating the Germanic influence made me wish, since then, to "respond to Bartók" in a way, and to call attention to a hitherto unknown world which he would have certainly found worthy and congenial. In this early essay Kumer spoke of ballads with their typical trochaic seven-syllable construction, of the art of funeral laments, of winter-solstice songs, of two-voiced fourths, and seconds, intervals.

A bilingual volume [Slovenian/Italian] by Trieste composer, slavist, dialectologist, Pavle Merkú, appeared in 1976. There are Bartókian echoes in *Le Tradizioni Popolari degli Sloveni in Italia*, Merkú having traveled between 1965-1974 to remote villages in the North-Eastern Rezija/Resia region, collecting, recording, and transcribing the remnants of an ancient and disappearing Slavic heritage. The material of both texts and tunes is organized according to genres - calendar songs, life cycles and religious songs, fairy-tales, games, etc. - and the volume contains indexes and maps.

This remarkable work has been reissued in 2005 with the addition of a CD. I would like Bartók to know... that one can hear the recorded timbre of unique folk instruments, and that among the songs, one, "Tam dolj tece voda Rajna" (Down there flows the river Rhine), goes back seventeen generations to the times of the traditional pilgrimage from Slovenia to Aachen that was undertaken every seven years:

"...my two sources did not even know where was this water to which this lovely melody referred to" said Merkú in a recent interview: "...in the collective memory only a vague idea had remained of a large and slow river in far-away German lands."

*Dr. Damjana Bratuž

Damjana Bratuž je Professor Emeritus na University of Western Ontario v London, Kanada. Je ena od treh glasbenikov (poleg Zoltán-a Székely-a in Árpád-a Joó-a), ki so v Kanadi prejeli nagrado madžarske vlade za Bartókovo stoletnico.

Prva raziskovanja o prisotnosti in pomenu ljudskega elementa v Bartókovi glasbi je Bratuževa začela na Indiana University, kjer je prejela doktorat v Piano Literature and Performance.

V zadnjih letih je ilustrirana predavanja o glasbeni semiotiki Bartóka predstavila na večjih mednarodnih konferencah; nedavno pri Bard College, N.Y. (*Rethinking Bartók's Boundaries*); pri Lyrica Society v Washington, D.C. (*Transgression without Threshold: on the Prologue to Duke Bluebeard's Castle*); na Sorboni v Parizu (*Gestures of Lament*), pri Goldsmiths College v Londonu (o Bartókovem *Sound-Spectrum*); v Bologni (*Sotto il Segno dell'orso*); in tudi v Leuvenu (Belgija), v Imatri (Finska), in na University of Chicago.

Njeni širši interdisciplinarni načrti so strukturirani in predstavljeni v različnih delih: *The Harvard Lectures of Bartók* (1943) and *Calvino* (1985) na Univerzah v Ottawi, Toronto, Bologna, in Auckland (New Zealand); *Comme de longs échos: Reflections on Bartók, Rilke and Brancusi*, pri Indiana University, v Budimpešti, in pri Accademia delle Belle Arti v Bologni.

Leta 2000 je v obliki desetih seminarjev na Muzikološki Fakulteti pri Univerzi v Helsinkih predstavila delo: "*Musical Performance and the Dialogic Imagination*".

Dr. Damjana Bratuž is Professor Emeritus at the University of Western Ontario in London, Canada. She is one of the country's three musicians (with Zoltán Székely and Árpád Joó) who were awarded the Bartók Centenary Diploma and Memorial Plaque by the Hungarian Republic.

It was at Indiana University, where she obtained a doctorate in Piano Literature and Performance, that Damjana Bratuž began her earliest investigation into the presence and significance of the folk element in Bartók's music.

In these past seasons she has presented papers in Bartókian musical semiotics at international conferences, most recently at Bard College, N.Y. (*Rethinking Bartók's Boundaries*); at the Lyrica Society in Washington, D.C. (*Transgression without Threshold: on the Prologue to Duke Bluebeard's Castle*), at the Sorbonne in Paris (*Gestures of Lament*), at Goldsmiths College in London (on Bartók's *Sound-Spectrum*), as well as in Leuven (Belgium), Imatra (Finland), Bologna, and at the University of Chicago.

Her larger interdisciplinary projects have been structured and offered in various formats: *The Harvard Lectures of Bartók* (1943) and *Calvino* (1985) at the Universities of Ottawa, Toronto, Bologna, and Auckland (New Zealand); *Comme de longs échos: Reflections on Bartók, Rilke and Brancusi*, at Indiana University, in Budapest, and at the Accademia delle Belle Arti in Bologna. *Musical Performance and the Dialogic Imagination* was given as a series of ten seminars at the University of Helsinki.

Glasba kot kulturna razpoznavnost in vrednota manjšine

Voditelj:

Marko Vatovec

Sodelujoči:

prof. dr. Zmaga Kumer

Marino Marsič

Prof. Lovro Sodja

Darko Šonc

Julijan Strajnar

dr. Janko Zerzer

prof. Silvan Kerševan

dr. Lojzka Bratuš

Janko Ban

Vloga glasbe kot kulturne razpoznavnosti in vrednote

Marino Marsič*

Ključne besede: kulturne organizacije manjšinskih narodnih skupnosti, narodnostno mešana območja, razpoznavnost slovenske identitete, dostopnost kulturnih dobrin in pogojev ustvarjalnosti, mednarodne izmenjave, partnerske mreže, promocija skozi glasbo, glasba kot vrednota, mobilnost kulturnih dobrin in ustvarjalcev, izobraževanje in izpopolnjevanje v glasbi, aktivno sodelovanje mladih, kultura kot dejavnik socialne blaginje.

1. Vloga glasbe kot kulturne razpoznavnosti in vrednote pri delovanju Zveze slovenskih kulturnih društev in njenih članic

Zveza slovenskih kulturnih društev je organizacija, ki v deželi Furlaniji-Juljski krajini krije ozemlje treh pokrajin, v katerih živijo Slovenci. Sedeže, ki skrbijo za vrednotenje krajevnih specifik, ima v Trstu, Gorici in videmski pokrajini. Pod svojim okriljem združuje danes 83 kulturnih društev, ki se ukvarjajo z različnimi kulturnimi aktivnostmi, kot so zborovstvo, godbeništvo, folklora, gledališče, zbirateljstvo, fotografija ter vizuelne, razstavne in publicistične dejavnosti. Že od svojega nastanka, v letu 1945, se zavzema za interese Slovencev, ki jih združuje v okviru ljubiteljske kulturne mreže.

1. 1. Glasba kot prevladujoča dejavnost interesnega združevanja in njen globlji pomen na narodnostno mešanih območjih

Zveza med svojimi primarnimi nalogami ustvarja pogoje za javno delovanje in razvoj interesnih oblik združevanja kulturnih delavcev ter krepitev slovenske

identitete. Vokalna in instrumentalna glasba spadata med pomembnejša in najbolj razširjena področja delovanja. Geopolitični položaj predstavlja za slovensko narodno skupnost v Italiji tako prednost kot tudi breme. Zveza slovenskih kulturnih društev kot pokrovitelj množičnega ljubiteljskega delovanja na širokem teritoriju se v novih družbenih pogojih in omejenih virih nenehno ukvarja z iskanjem ravnovesja med tradicijo, ki v glasbi ohranja preprostejše izrazne oblike, kakršno je na primer petje v vaškem zboru, in med vrhunskim dosežki ljubiteljske glasbe, ki že mejijo na profesionalnost. Obe pojavi obliki sta za preživetje in razvoj skupnosti neobhodno potrebni. Na območju, ki je zgodovinsko stičišče različnih jezikov in kultur, je razpoznavnost kulturnega ustvarjanja ključnega pomena. V sodobnem času je inovacija, ki je tesno povezana s kakovostjo, eden od pogojev za prodor v širše kulturno okolje. Slednja pa je tesno povezana z vseživljenjskim izobraževanjem.

V sodelovanju s članicami in načrtovanjem lastnih projektov Zveza izvaja dejavnosti na področju vzgoje in izobraževanja, izvenšolskih dejavnosti, kulturnih prireditvev, javnega obveščanja in mednarodnega sodelovanja ter spodbuja kulturno raznolikost, pluralizem ustvarjanja in pluralizem kulturnih dobrin. Prioritetno podpira in spodbuja dejavnosti, ki krepijo slovensko zavest, identiteto in jezik ter skrbi za njihovo promocijo in uveljavljanje v italijanskem okolju, razvija kulturne projekte, ki omogočajo sodelovanje s sorodnimi organizacijami, društvi in skupinami v Sloveniji in s Slovenci v zamejstvu in po svetu ter tako prispeva k razvoju skupnega slovenskega prostora in partnerstev v kulturi in glasbi. Med temeljnimi cilji je tudi ustvarjanje pogojev za dostopnost kulturnih dobrin in pogojev za ustvarjanje čim širši javnosti.

Iz narave delovanja Zveze in sorodnih manjšinskih organizacij izhaja, da se morajo slednje kot element dveh sistemskih okolij prilagajati, še bolj pa stalno dokazovati, tako v odnosu do matičnega naroda kot do države, v kateri živijo in delujejo. Zaradi te dvojnosti, nevarnosti asimilacije in razpršitve, imata gradnja in ohranjanje lastne samopodobe in identitete drugačno težo in obseg kot to velja za centralna območja. Ta vidik se nazorno kaže tudi skozi glasbo kot vrednoto in zlasti preko glasbe v vlogi promocijskega sredstva.

V tem kontekstu Zveza slovenskih kulturnih društev ponuja nekaj množičnih glasbenih prireditvev, ki presegajo meje lokalnosti, istočasno pa vključujejo italijansko publiko in organizacije. Skozi članstvo v sektorskih italijanskih organizacijah in združenjih Zveza igra vidno vlogo pri posredovanju slovenske glasbe in ustvarjalcev v okolje večinskega naroda in spodbuja mednarodne in čezmejne izmenjave. Zborovsko področje s tega vidika krije v sodelovanju z združenjem pevskih zborov za deželo Furlanijo – Julijsko krajino USCI (Unione società corali italiane), instrumentalno pa z združenjem pihalnih orkestrrov ANBIMA. V Sloveniji Zveza sodeluje z Javnim skladom RS za kulturne dejavnosti, Zvezo slovenskih godb in Zvezo pevskih zborov Primorske. S posredovanji medsebojnih stikov med

temi organizacijami pripomore k utrjevanju vloge slovenskih organizacij v mednarodnih združenjih in obratno, izmenjavam mentorjev, mobilnosti kulturnih produktov, avtorjev idr. Nadalje navezuje aktivna partnerstva in ustvarja kulturne mreže s ciljem medsektorskega povezovanja glasbe z drugimi področji ustvarjanja, izobraževanja, raziskovanja in družbenega življenja ter uvaja inovacijo. V koraku s časom razvija nove glasbene izraze in produkte ter kontinuirano razvija in spodbuja prostovoljne oblike delovanja v kulturi. Na področju izobraževanja prireja tečaje (Mednarodni glasbeni laboratorij Intercampus), tematske delavnice (celoletne in kontinuirane), natečaje (natečaj za zborovske skladbe Ignacij Ota), prireditve (revije pihalnih orkestrrov in pevskih zborov), srečanja, posvete in festivale (Etnofest »Stik-Incontro«).

2. Smernice za nadaljnjo krepitev glasbe kot vrednote in kulturne razpoznavnosti pri delovanju Zveze slovenskih kulturnih društev in njenih članic

- Vrednotenje, promocija in obveščanje o slovenski kulturi s poudarkom na glasbi;
- Širjenje in promocija slovenske identitete, kulture in glasbene ustvarjalnosti v tujini, kjer se mladi Slovenci izobražujejo ter podpiranje učenja tujih jezikov za bolj učinkovito večsmerno komunikacijo;
- Vzpostavljanje partnerstev med Slovenci v matici, zamejstvu in po svetu (JSKD, Zveza slovenskih godb, Zveza pevskih zborov Primorske, druge organizacije in društva);
- Širjenje ponudbe dejavnosti za krepitev in boljše spoznavanje glasbe;
- Motiviranje za stalno izpopolnjevanje mentorjev ter uporabo učinkovitih metod in tehnik za poučevanje;
- Spodbujanje sodelovanja in pospeševanja pretoka mentorjev in strokovnjakov glasbenega področja;
- Spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja in izpopolnjevanja na glasbenem področju;
- Uveljavljanje izobraževanja kot splošne tendence;
- Pospeševanje mobilnosti glasbenikov, kulturnih delavcev in dobrin;
- Spodbujanje kakovostnega napredka ljubiteljske kulture na glasbenem področju;
- Krepitev sodelovanja na glasbenem področju v okviru evropskih projektov in pridobivanje dodatnih finančnih sredstev.

3. - Izhodišča za splošni razvoj ljubiteljske glasbene kulture kot vrednote v širšem sistemskem okolju

- Zagotavljanje finančnih virov za rast in razvoj ljubiteljske kulture in glasbe kot množične družbene dejavnosti ;
- Podpiranje in spodbujanje kulturnih izmenjav med Slovenci v matični domovini in izven njenih meja ter vrednotenje kakovostnih dosežkov na nacionalni ravni;
- Krepitev vloge ljubiteljske kulture pri navezovanju partnerstev in ustvarjanju kulturnih mrež;
- Učinkovito medijsko obveščanje o delovanju Slovencev izven meja RS.

4. Zaključek

Dodana vrednost ljubiteljske glasbene kulture se izraža v različnih pojavnih oblikah na številnih področjih družbenega in ekonomskega življenja in je dejavnik socialne blaginje. Omrežja in združenja civilne družbe imajo nepogrešljivo in vidno vlogo pri uveljavljanju kulturnega in narodnostnega interesa. Politični cilji teh organizacij so ohranjanje prepoznavnosti slovenske kulture in dostopnost kulturnih dobrin čim širši javnosti.

V okviru izobraževanja in usposabljanja je cilj privajati ljudi na glasbeno kulturo, krepiti vlogo kulture v izobraževanju in uporaba izobraževalne infrastrukture za uresničevanje kulture v skupnosti.

Za ohranjanje slovenskega jezika, kulture in identitete skozi glasbo je potrebno investirati v vzgojo, oblikovanje, zlasti pa informiranje in aktivno participacijo mladih. Razvojne politike morajo sloneti na ukrepih in sredstvih, ki zagotavljajo učinkovitejše generacijske prehode in kadrovanje. Razvoj glasbene kulture kot vrednote in promocija glasbene ustvarjalnosti pri mladih prinašata pozitivne učinke tudi na drugih področjih družbenega in javnega delovanja ter skladen trajnostni razvoj slovenske narodnostne skupnosti, širšega družbenega okolja in teritorija, ki ga slednja poseljuje, obenem pa bogati intelektualni potencial naroda.

Soavtorica: Rosana Sabadin Celin

*Marino Marsič

Marino Marsič se je rodil leta 1967 v Trstu. Po zaključenem drugostopenjskem izobraževanju na Tehničnem trgovskem zavodu Žiga Zois je izbral študij klarineta na tržaškem Konzervatoriju Tartini, kjer je leta 1988 diplomiral. Danes se poklicno ukvarja s finančnim svetovanjem in izvedeništvom, poleg tega pa je vseskozi aktiven kot glasbenik in kulturni delavec. Po študijuse je posvetil poučevanju glasbe in strokovnemu izpopolnjevanju. Leta 1993 je postal dirigent Pihalnega orkestra Ricmanje in ravnatelj godbeniške šole, ki je bila ustanovljena pod okriljem orkestra. Kot glasbenik sodeluje z raznimi vokalnimi, instrumentalnimi in folklornimi skupinami v čezmejnem merilu. Predsednik Zveze slovenskih kulturnih društev je maja 2005, že pred tem je bil aktiven na vodstvenih mestih njenih statutarних organov. V državnem godbeniškem združenju ANBIMA zaseda mesto člana umetniškega odbora za tržaško pokrajino, je pa tudi dejaven član izvršnega odbora Slovenske kulturno gospodarske zveze. V okviru društvene in godbeniške dejavnosti je pobudnik raznih izobraževalnih seminarjev, med njimi tudi Mednarodnega glasbenega laboratorija Intercampus 2005.

Glasba – povezovalni člen slovenske manjšine

Lovro Sodja*

Manjšina, kaj je to? Ime zveni kot da bi bilo to nekaj majhnega, manj vrednega, slabšega? Da, če štejemo pojmovno, bi bila to skupina nekaj ljudi sredi velike množice, ki vlada, ukazuje, diktira manjšini. Torej skupini, ki komaj živi, se bori za ljubi kruhek, za obstoj!

Ne, ravno nasprotno! Manjšina je bogastvo, je sol v velikem kotlu raznih narodov, je barometer družbene zrelosti večine. Vsi narodi imajo svoje manjšine, raztresene po vsem svetu. Vprašanje je, kako neki narod skrbi za svojo manjšino. Če je ta narod zrel in je že na stopnji demokratičnega razmišljanja, bo vedel, da s tem, ko skrbi za manjšino, skrbi tudi za sebe, za svoj obstoj. Pojem demokracije dobi pravi pomen šele takrat, ko imajo vsi člani skupine, ki tvorijo neko skupnost, neko državo, enake pravice ne glede na spol, raso, politično pripadnost ali vero.

Glasba daje te enake pravice vsem – pesem razume vsak, lahko jo zapoješ v desetih jezikih, enako jo bo razumel belec sredi Dunaja ali New Yorka, črnc v Afriki ali v Haarlemu ali Japonec v Osaki – je univerzalna. Taka je slovenska ljudska pesem, ki že preko tisoč let povezuje nas Slovence, ne glede na to kje živimo. Ekonomske in politične težave so nas razsellele po vsem svetu - povsod najdeš Slovence in povsod slovensko pesem. Slovenska skupnost se je najbolj ohranila tam, kjer so slovensko peli in trije Slovenci – pevski zbor, to ni samo fraza! Pesem in jezik nas ohranjata kot enega najmanjših narodov sveta, ki ima sedaj tudi svojo državo.

Slovenci v Mendozi ali v Buenos Airesu, v Sydneyu ali Clevelandu se niso teh šestdeset let od konca druge svetovne vojne ohranili samo zaradi pevskih zborov ali slovenskega petja v svoji slovenskih cerkvah, ampak tudi zaradi želje posameznikov po osebni uveljavitvi svojega talenta. Nekateri so ga razvili do svetovne slave, seveda s trdim delom. In kaj je bolj prepoznavno in pomembno za ohranjanje in

promocijo nekega naroda, kakor odličen pevec ali pevka, ki ob tem, da umetniško dovršeno poustvarja znana dela slavnih svetovnih mojstrov, nastopa na največjih odrih svetá tudi s slovensko pesmijo. Taki so argentinski Slovenci z nadarjeno družino Fink - Geržinič, z obema Markoma Bajuk (dedek in vnuk), z zborovodkinjo in organistko Anko Savelli. Čeprav so večinoma rojeni v Argentini, čutijo močno slovensko pripadnost. Taki so slovenski pevci v Sydneyju ali Melbourneu, taki so koroški Slovenci s svojimi odličnimi zbori, s Pavlom Kernjakom, Luko Kramolcem ali Francetom Ciganom in s slovensko glasbeno šolo; taki so zagnani primorski Slovenci v Trstu z Marijem Kogojem ali Ubaldom Vrabcem in z odličnim violinistom Črtomirjem Šiškovičem ali z Lojzetom Bratužem tu v Gorici. Seveda moramo biti posebno ponosni, da je leta 2003 minilo že 120 let od ustanovitve šole Glasbene matice v Trstu. Mnogokrat nas ravno Slovenci, ki so umetniško dozoreli izven matične domovine, veliko bolje predstavljajo v svetu, kakor umetniki iz matice, ki včasih – iz raznoraznih razlogov – pozabijo povedati, da izhajajo iz male Slovenije. In ravno ti, ki so zaradi oddaljenosti od matične domovine ohranili trdno pripadnost narodu, so naši najboljši in uspešni ambasadorji, tudi zaradi tega, ker govorijo po več jezikov in presegajo kulturni nivo povprečnega Slovenca.

Res pa je, da je kulturnega povezovanja preko meja vedno več in da je odvisno od nas samih. Taka povezovanja (sam sem 24 let skrbel za vsakoletna Srečanja mladih slovenskih glasbenikov iz Koroške, Furlanije-Juljske krajine in Slovenije v vseh treh državah) so zelo koristna za homogenost nekega naroda, kajti najlažje je premagati težnje neke skupnosti, če ta ni složna. Če bodo naši zamejski Slovenci enotno nastopali napram večkrat neupravičenim zahtevam večinskega naroda, bodo močni in uspešni.

Sprejem Slovenije v Evropsko zvezo in posledično enakopravnost slovenskega jezika naj bi izenačeval položaj slovenske manjšine v evropskih in drugih državah z večinskim narodom. Na Koroškem, na primer, vedno več enojezičnih staršev vpisuje svoje otroke v dvojezične šole. To so v glavnem mladi starši, neobremenjeni s preteklostjo, ki jim je pomembno geslo »Koliko jezikov znaš, toliko veljaš«. Vpisujejo svoje otroke v dvojezične vrtce, v dvojezične ljudske šole in v slovensko gimnazijo, čeprav ji nekateri, so pa že zelo redki, še vedno pravijo, da je ta šola »gift« za Koroško. Do popolne enakopravnosti manjšine z večino je še dolga pot, kljub mednarodnim pogodbam – mentalitete strahu pred vdorom z juga se ne da premagati čez noč, niti v desetletju, potrebno bo še veliko strpnosti z obeh strani, da »ne vrag, le sosed bo mejak«, kakor je že davno zapisal Prešeren.

Slovenci imamo tudi glasbenika, ki ga poznajo po vsem svetu, za katerega marsikdo ne ve, da je živel na področju naše Slovenije. To je Jakob Petelin Gallus, imenovan Carniolus iz Ribnice in ni naključje, da njegovo ime nosijo slovenski pevski zbori v Argentini, v Celovcu in v Sloveniji imamo tudi oktet Gallus. Nekdanji veleposlanik Evropske komisije v Ljubljani Ervan Fouéré je v svojem nagovoru za evropsko orgelsko tekmovanje v Ljubljani, ki sem ga vključil v svojo naslednjo knjigo (izšla bo

čez dober mesec), posebej omenil Gallusa kot vélikega glasbenika, na katerega smo lahko ponosni. Seveda je pa tudi res, da je bil v 16. stoletju v deželi Kranjski pojem Slovenec ali Slovenija le v mislih najbolj drznih daljnovidnih ljudi, ki so sanjali, da bomo nekoč imeli svojo državo.

In še beseda o obeh slovenskih glasbenih šolah v Avstriji in v Italiji z vsemi svojimi podružnicami. Čeprav je tržaška šola stara že stodvajset let, koroška bo pa leta 2008 slavila šele tridesetletnico obstoja, sta obe dve pomemben povezovalni člen med manjšino in večinskim narodom. Na obeh šolah se šolajo otroci obeh narodnosti, skupno muzicirajo in pojejo in pobirajo nagrade na mednarodnih tekmovanjih. Skupno jima je pa tudi to, da se ves čas borita za financiranje svoje dejavnosti, čeprav jima matica Slovenija vseskozi zelo pomaga, tako s strokovnim kadrom kakor tudi s financami. Predlagam, da na današnji konferenci sprejmemo apel deželnicama vladama Koroške in Furlanije-Julijske krajine, da končno uredita status obeh glasbenih šol (predvsem velja to za koroško šolo, za tržaško pa velja to bolj za finance) in da jima deželi zagotovita enake možnosti za delovanje, take kot jih imajo priznane deželne šole v obeh državah. Seveda pa morata pri tem obe šoli obdržati svoj neodvisni položaj in pouk v slovenskem jeziku, ki je od vstopa Slovenije v Evropsko zvezo eden od enakopravnih evropskih jezikov. Večina se mora zavedati, da obe slovenski glasbeni šoli s svojim visoko kvalitetnim poukom in odličnimi rezultati bogatita vzgojo in izobraževanje ter kulturo večinskega naroda in s tem oplajata tudi evropsko in svetovno glasbeno kulturo.

****prof. Lovro Sodja***

Lovro Sodja je bil rojen leta 1938 v Ljubljani, očetu Lovru, krojaškemu mojstru iz Bohinja in materi Zori, modistki, Slovenki iz Trsta. Osnovno šolo in realno gimnazijo je obiskoval v Ljubljani, kjer je poleg tega obiskoval pouk flavte in solopetja na Glasbeni šoli Vič-Rudnik. Poleg realne gimnazije je zaključil tudi Srednjo glasbeno šolo (glavni predmet flauta) in štiri leta Srednje baletne šole, oboje na Zavodu za glasbeno in baletno izobraževanje v Ljubljani. Leta 1967 je diplomiral na Akademiji za glasbo v Ljubljani, glavni predmet flauta, pri prof. Borisu Čampi. Je akademski glasbenik-flavtist. Od leta 1963 do leta 1975 je redni član opernega zbora ljubljanske opere, v tem času deluje deset let tudi kot honorarni član baletnega zbora iste opere. Od leta 1970 je redno zaposlen kot učitelj kljunaste in prečne flavte na Glasbeni šoli Franca Šturma v Ljubljani. Leta 1994 prejme od Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije pedagoški naziv "svetovalec" in leta 2002 še naziv "svetnik".

Zanimalo ga je tudi organizacijsko strokovno delo za mlade glasbenike in baletne plesalce, zato je leta 1978 ustanovil Društvo glasbenih pedagogov Ljubljane, Zasavja in Notranjske, katerega predsednik je bil pet let. Od leta 1982 do 1991 je predsednik Zveze društev glasbenih pedagogov Slovenije.

Leta 1990 predlaga ustanovitev Slovenskega glasbenega sveta in leta 1992 z ustanovitvijo Sveta za glasbeno izobraževanje Republike Slovenije postane pol poklicni sekretar Komisije za glasbena in baletna tekmovanja. Isto leto odločilno pripomore, da postane Slovenija na generalnem zasedanju Evropske zveze glasbenih tekmovanj za mladino - EMCY v Ljubljani redna članica. Od leta 2002 je član petčlanskega izvršnega odbora EMCY.

Leta 1989 ustanovita s prof. Hubertom Bregantom Evropsko tekmovanje mladih organistov v Ljubljani, ki ga nato kot predsednik organizacijskega tekmovanja vodi do leta 2004, leta 1993 da pobudo in s koreografo dr. Henrikom Neubauerjem organizirata prvo tekmovanje mladih slovenskih baletnih plesalcev, ki poteka vsaki dve leti.

Od leta 1978 do 2004 je poučeval kljunasto in prečno flavto redno tudi na slovenski Glasbeni šoli na avstrijskem Koroškem in bil od leta 1986 do 1997 njen pedagoški vodja; o tem je l. 2002 napisal knjigo "Mojih dvajset glasbenih let na Koroškem".

Leta 1983 ustanovi vsakoletna Srečanja mladih slovenskih glasbenikov treh dežel: Slovenije-avstrijske Koroške in Furlanije-Juljske krajine, ki jih vodi do leta 2005.

Za svoje pedagoško delo je leta 1973 prejel priznanje in nagrado Temeljne izobraževalne skupnosti Ljubljana ter leta 2001 priznanje Ministrstva za šolstvo, znanost in šport ter Ministrstva za kulturo RS "za uspešno in dolgoletno strokovno delo pri organizaciji in izvedbi tekmovanj mladih slovenskih glasbenikov".

Leta 2005 je od predsednika Republike Avstrije dr. Hainza Fischerja za dolgoletno poučevanje in vodenje slovenske Glasbene šole na avstrijskem Koroškem ter za uspešno kulturno sodelovanje med Avstrijo in Slovenijo prejel visoko odlikovanje »Avstrijski častni križ za znanost in umetnost, LITTERIS ET ARTIBUS.«

Sodja je tudi zelo aktiven član upravnega odbora Društva slovensko avstrijskega prijateljstva v Ljubljani, v katerem je odgovoren za organizacijo raznih glasbenih prireditev.

Lovro Sodja was born in 1938 in Ljubljana. His father Lovro was a master taylor from Bohinj, his mother Zora was a Slovenian modiste from Trieste. He attended a primary and a grammar school in Ljubljana and during school-days he took lessons of flute and singing lessons at one of the city musical schools. Besides the grammar school he finished a secondary musical school of flute and a primary ballet school too. In 1967 he graduated with a degree in flute at the Ljubljana Academy of Music with Professor Boris Čampa. He is academic musician-flautist.

From 1963 to 1975 he was a regular member of the opera choir and for ten years also a temporary member of the ballet choir of the Ljubljana Opera-house. Since 1970 as a full time professor of flute at the Franc Šturm Musical School in Ljubljana, In 1994 he was conferred a title »adviser« and in 2002 a title »counselor« by the Ministry of Education and Sport of the Republic of Slovenia.

In 1970 he initiated the founding of the Society of Musical Educators of Ljubljana, Zasavje and Notranjska and was its president for five years. In 1982 he was elected president of the Slovenian Association of Musical Educators and held this position until 1991. In 1990 he proposed to set up the Slovenian Musical Council. In 1992 the Council for Music Education of the Republic of Slovenia was founded and he was appointed secretary of the Committee for Music and Ballet Competitions with a half-time employment. From 2000 to 2002 Prof. Sodja was a member of the European Union of Music competitions for Youth - EMCY Auditing Committee, since 2002 he was elected a member of its Board EMCY.

Already in 1988 Prof. Sodja, in collaboration with Prof. Hubert Bergant, organized the European Organist Competitions for Youth in Ljubljana. He was appointed president of the Organizing Committee and held this position until September 2004. In 1992 he suggested to set up the competitions of young Slovenian ballet dancers too. The first competition of this kind was prepared next year in the Ljubljana Opera-house by him and the choreographer Dr. Henrik Neubauer as co-organizer.

From 1978 to 2004 Lovro Sodja was teaching the recorder and the transverse flute also at the Slovenian musical school in Carinthia in Austria. From 1986 to 1997 Prof. Sodja worked as a headmaster of a musical school in Carinthia. He wrote a book about that time entitled »My twenty musical years in Carinthia«. In 1983 he set up the annual Meetings of young Slovenian musicians from Slovenia, Carinthia and Friuli-Venezia Giulia and has presided or coordinated them until 2005.

1. konferenca slovenskih glasbenikov iz sveta in Slovenije

In recognition of his pedagogical work Prof. Sodja was also awarded a prize by the Community of Education of Ljubljana in 1973 and in 2001 an award by the Ministry of Education, Science and Sport and the Ministry of Culture for his »successful and long-standing professional work in organizing the competitions of young Slovenian musicians«.

In 2005 he was awarded the »Austrian cross for science and culture« by the Austrian President dr. Heinz Fischer – for his work for the Slovenian minority in Carinthia (Austria) for 25 years and for Austrian-Slovenian culture collaboration in Slovenia.

Glasbeno življenje Slovencev na Hrvaškem

Darko Šonc *

Glasbeno življenje Slovencev na Hrvaškem lahko strnimo v verze velikega skladatelja KPD Slovenski dom Zagreb Marijana Horna:

***«Pesem naša, v svet raznesi
dobre želje za ljudi,
sporočilo jim prenesi:
tukaj smo prijatelji.»***

Slovenski dom- naš drugi dom

Marijan Horn

Življenske poti slovenskih slavčkov na hrvaških odrih so gradile in še zmeraj gradijo mostove prijateljstva med Slovenijo in Hrvaško. Slovenski slavčki niso le veliki operni pevci ali glasbeniki slovenskega porekla temveč tudi in številni «mali ljudje», ki so s svojo veliko ljubeznijo do petja vedno skrbeli, da slovenska pesem na Hrvaškem nikoli ne zamre.

V tem prispevku bomo poskusili skozi zgodovinsko popotovanje predstaviti glasbeni življenski ritem Slovencev na Hrvaškem. Delovanje slovenskih glasbenikov na Hrvaškem lahko razdelimo v dva osnovna področja. Prvo področje naj bi zajemalo ustvarjalne poti profesionalnih glasbenih solistov slovenskega rodu.

Med njimi so se zvrstila številna glasbena imena, ki so znana tudi zunaj slovensko-hrvaških glasbenih meja. To so npr. bili Fran Gerbič, Josip Nolli, Irma Polak, Josip Rijavec, Mario Šimenc, Josip Gostič, Ivan in Rudolf Franci, Josip Šutej, Prerad Detiček in drugi...

Vsi so oni bili pomembni ustvarjalci hrvaške kulture in dragoceni del hrvaške kulturne dediščine in tako sestavni del zahodne kulture in civilizacije. Njihove ustvarjalne dosežke je z veliko prizadevnostjo zbrala in opisala priznana hrvaška novinarka in glasbena kritičarka Marija Barbieri v svoji monografiji Slovenski pevci na hrvaških odrih.

Glede na to, da je zborovsko petje vedno imelo pomembno vlogo v kulturi Slovencev na Hrvaškem kot način ohranitve kulturne in nacionalne identitete, v drugem delu prispevka pa bomo opisali delovanja mešanih pevskih zborov, ki že desetletja delujejo kot redne aktivnosti skoraj vseh slovenskih domov na Hrvaškem.

* Darko Šonc

---

je predsednik Zveze slovenskih društev na Hrvaškem in Kulturno prosvetnega društva Slovenski dom iz Zagreba.

Glasbeno življenje Slovencev v Porabju

Julijan Strajnar*

Porabje je pokrajina v malem trikotniku ob tromeji med Madžarsko, Avstrijo in Slovenijo, kjer žive že stoletja naši rojaki Slovenci. Ni jih prav veliko, od 4000 do 4500 prebivalcev, ki strnjeno naseljujejo naslednje vasi: Gornji Senik (Felsőszőlőnők), Dolnji Senik (Alsőszőlőnők), Števanovci (Apátisvánfalva), Verica (Kétyölgy), Ritkarovci (Rithaháza), Otkovci (Balászfalva) Sakalovci (Szakonyfalva), Andovci (Orfalu), Slovenska vas (Rábatösfalu). Gospodarsko in kulturno središče Porabja je Monošter (Szentgotthárd), ki je pretežno madžarsko mesto, kjer pa so se naselile že tudi mnoge slovenske družine iz okoliških vasi, tako da v Monoštru slovenska beseda ni nobena redkost. Večina slovenskih prebivalcev se preživlja z delom v monošterskih tovarnah, doma pa obdelujejo polja in redijo živino. Še do nedavnega izrazito pasivni kraji (pred II. Svetovno vojno so se tudi izseljevali v tujino) zelo hitro spreminjajo svojo podobo, saj nove hiše rastejo kot gobe po dežju, ceste in poti so iz leta v leto boljše, sodelovanje z matično domovino se tudi bolj uspešno razvija, posebno na kulturnem področju. Vse več je tudi študentov iz Porabja, ki študirajo na nekaterih ljubljanskih fakultetah (etnologija, slavistika).

Sodelavci Glasbeno narodopisnega instituta iz Ljubljane: dr. Valens Vodušek, dr. Zmaga Kumer, Mirko Ramovš in Julijan Strajnar smo v letih 1970 – 1972 sistematično raziskovali ljudsko glasbeno izročilo porabskih Slovencev in smo posneli okoli 2112 glasbenih in govornih enot. Če slovimo Slovenci kot dobri pevci, velja to še posebno za naše rojake v Porabju, kar potrjuje izredno veliko število posnetih enot. Ljudska pesem, ljudska glasba je poleg jezika najbolj izrazito sredstvo za ohranjanje in utrjevanje narodnostne identitete, kar še posebno velja za vse Slovence v zamejstvu. Zato tudi tako pestra in bogata glasbena dediščina v Porabju ni nepričakovana. Bistvena sestavina vseh šeg in navad je glasba, ki s svojo ritmično in melodično močjo spremlja človeka od rojstva do smrti.

Znano je npr., da ni nobene poštene svatbe (v Porabju je to »gostüvanje«) brez godcev in petja. Priložnosti za petje so razna skupna dela npr. lupljenje bučnih semen (»koščice«), česanje perja itd. Pesemsko izročilo je v glavnem podobno sosednjemu prekmurskemu oziroma splošno slovenskemu, le da je v Porabju ohranjeno še več starinskega v repertoarju, besedilih in napevih. Zelo redke so pesmi, pri katerih bi bilo moč zaslediti vpliv drugih sosednjih narodov (Madžarov, Nemcev).

V melodičnem pogledu prevladuje durovski način s križanjem glasov v dvoglasju in troglasju, v ritmičnem pa petdelnost, menjava taktovne mere, rubato – kar je splošna slovenska značilnost (posebno še npr. v ljudski instrumentalni glasbi pri manjšini v Reziji).

Zelo zanimiva je npr. pesem o hudičevi nevesti, »Jaz bom jedne citre küpo«, ki poje o godcu, ki naj bi s svojim igranjem in petjem rešil iz pekla očetovo, materino, bratovo in sestrino dušo. Pesem je po vsebini nadaljevanje antičnega izročila o Orfeju, ki je šel pet v podzemlje, da bi rešil svojo umrlo ženo Evridiko. Danes j še malokdo pozna, razen v Reziji (Santi Lavdič) in je zato primer iz Porabja še toliko bolj dragocen.

Za glasbeno spremljavo pri plesu uporabljajo diatonične harmonike – »fude«. Za svojo godbo na pihala uporabljajo narečni izraz »velika goslarija« in vsak, ki igra na glasbilo, je »goslar«, čeprav igra na trobento ali boben.

Leta 1938 je učitelj in pevovodja András Čabai ustanovil cerkveni ženski zbor, v petdesetih letih pritegnil še moške in tako je nastal mešani pevski zbor »Avgust Pavel«. Najprej so peli le madžarske zborovske pesmi, v sedemdesetih letih pa sem na Čabajjevo prošnjo dal nekaj transkripcij porabskih pesmi nekaterim skladateljem, da so napisali za ta zbor preproste priredbe z upoštevanjem glasbene značilnosti porabskih ljudskih pesmi. Ti skladatelji so bili Uroš Krek (4 priredbe), Radovan Gobec, Janez Močnik in Samo Vremšak.

Po Čabajjevi smrti je zbor prevzela (l. 1958) Marija Trifus Vari, po rodu Madžarka, ki pa se je zaradi lažjega dela z zborom in zaradi svoje ljubezni do slovenskih pesmi naučila slovensko!

Mešani pevski zbor Avgust Pavel pripravi vsako leto več kot dvajset nastopov in sodeluje (že trideset let) na pevskem taboru v Šentvidu pri Stični, nastopili so že v Avstriji, Italiji in Nemčiji. Do zdaj je izdal 2 kaseti in l. 2002, zgoščenko (29 pesmi) z naslovom: Slovenec sem, Mešani pevski zbor Avgust Pavel. (Gl. primeri).

Za konec zanimiva izjava nekaterih pevcev: »Vogrini ne znajo peti, vsi v en glas, mi Slovenci pa znamo na več glasov!«

*Julijan Strajnar

Rodil se je 7. januarja 1936 v francoskem Combellu, stalno pa živi in deluje v Ljubljani najprej kot violinist, potem pa še kot etnomuzikolog/folklorist in glasbeni ustvarjalec. Od leta 1995 je v pokoju. Kot sin rudarja – izseljenca je najprej hodil v osnovno in glasbeno šolo v Franciji. Po vrnitvi družine v Slovenijo leta 1946 je obiskoval gimnazijo in glasbeno šolo v Kočevju, višje razrede pa v Ljubljani, kjer je tudi maturiral. V letih 1954-623 je bil violinist – član simfonikov RTV Slovenija, takoj nato je leta 1962 (prvič) diplomiral na ljubljanski FF, kjer je tudi diplomiral leta 1989. Od leta 1991 do upokojitve 1995 je bil upravnik Instituta za slovensko narodopisje. Kot etnomuzikolog se je posvečal zbiranju in raziskovanju slovenske ljudske glasbene ustvarjalnosti. Svoja spoznanja o rezijanskih godcih je objavil v knjigi *Citira* (Citira – La musica strumentale in Val di Resia. – Instrumentalna glasba o Reziji. – Pizzicato, Založništvo tržaškega tiska. Udine, Trst 1988), o slovenski ljudski pesmi pa v knjigi *Rožmarin* (Rožmarin – Canti popolari sloveni, Slovenske ljudske pesmi, Slovene folk songs. – Založba Pizzicato, Udine 1992 (slov., it., ang.) + dvojna kaset), zbrano živo izročilo pa na 4 gramofonskih polščah (Porabje, 1979; Koroška, 1983; Pritrkavanje, 1985 in ponatis na CD I. 1995, Rezija, 1997), zgodovino stroke je obravnaval v knjigi *Lepa Ane govorila ... Prvi zvočni posnetki v Beli krajini* (1989). Poleg znanstvenega, uredniškega, publicističnega in zbirateljskega dela je Strajnar ves čas tudi glasbeni ustvarjalec, skladatelj. Tako je izvirno prispeval v zapuščino slovenske folklorne okrog 70 priredb del za plesne (folklorne) skupine, scensko in filmsko glasbo (*Deseti brat*), glasbo za lutkovni oder (*Kozlovska sodba v Višnji gori*, *Martin Krpan*, *Mrtvec pride po ljubico*, *Kresna noč*); tu je potem še scenska glasba za televizijske filme (*Ciklamen*, *Agitator*), sedem skladb za pihalni orkester in izvirna dela za godalni kvartet (*Rezijanska citira*, *Pesem zvonov*), zборе (Ribniški oktet, Ljubljanski madriglaisti) in različne komorne zasedbe, med drugim *Slovenske ljudske melodije* (*Slovene folk melodies*), 9 – *za godlani kvartet – for string kvartet*, PVH 1040, Pizzicato, Verlag, Helvetia... Je član mednarodne študijske skupine za ljudska glasbila.

Glasba kot kulturna razpoznavnost in vrednota manjšine – pri koroških Slovencih

Janko Zerzer*

Kakor pri ostalih Slovencih odseva v ljudski pesmi koroških Slovencev lik slovenske narodne duše, je zapisal Pavle Zablatic, naš pomembni kulturni delavec in etnolog. Ker pa se koroški Slovenci le v marsičem zelo jasno razlikujemo od Slovencev na Dolenjskem, v Prekmurju, na Goriškem ali kjerkoli, se seveda tudi naša ljudska pesem odlikuje po nezamenljivih značilnostih. Od nekdaj ji pripisujemo posebno melodičnost, otožnost in mehko. Vse to je znano. Ljudska pesem pa je bila koroškemu Slovencem, vsaj odkar se poje organizirano v takih ali drugih pevskih skupinah, tudi sredstvo v boju za obstoj in uveljavitev v ogroženi manjšinski situaciji.

Prva izvincerkvena pevska skupina med koroškimi Slovenci je bil moški kvartet, ki se je formiral leta 1885 v Kotmari vasi. Vendar ti moški niso peli le iz veselja do petja, zanje je bil to del političnega boja, organiziranega odpora proti političnemu in gospodarskemu pritisku z nemškonacionalne strani. Saj je bila v istem letu ustanovljena Družba sv. Cirila in Metoda (CMD), izrazito obrambna organizacija proti delovanju nemškega Schulvereina. V veliki meri se narodnopolitično ozadje pevske dejavnosti na Koroškem na eni in na drugi strani tudi danes ni spremenilo.

Tudi v Šmihelu pri Pliberku se je urejeno petje v moškem in mešanem sestavu začelo v okviru novo ustanovljene CMD in leta 1893 so se Šmihelčani organizirali kot prijavljeno pevsko društvo z imenom Gorotan, prvo na Koroškem sploh. Značilna je izjava, ki je na ustanovnem občnem zboru utemeljevala ta korak: »Naši predniki so tod živeli kot gospodarji svoje zemlje, zvesti sveti veri in svojemu rodu so bili srečni in so veselo prepevali mile pesmi; pojmo tudi mi, ne sicer v znak zadovoljnosti in sreče, za kar sedaj pač nimamo povoda, ampak pojmo zato, da si s petjem ponovimo in utrdimo ljubezen do vere in narodnosti, da s petjem navdu-

šimo za našo dobro stvar, za vero, dom in cesarja sebe in tudi tiste, ki se do sedaj za te svetinje ali niso menili, ali pa so jih že celo pozabili in zatajili.«

Še bolj jasno politično dimenzijo daje slovenski pesmi Prežihov Voranc, ki je zapisal v spremni besedi za Kramolčev Zbornik koroških pesmi, Ljubljana 1948, da je pesem koroškim Slovincem že v 19. stoletju služila kot obramba proti nasilni germanizaciji: »V najbolj črnih dneh sužnosti jih je pesem družila, jih oživljala in spodbujala, jim vlivala poguma, jim dajala vero in upanje, da bo tudi njihovih suženjskih dni kdaj konec. Koroškim Slovincem ni bila pesem več sama sebi namen, ampak je v tej borbi zadobila velik političen pomen: pesem je postala važen del vse njihove prosvetne dejavnosti, pesem je postala njihovo orožje.«

V prvih letih 20. stoletja so po naših krajih po iniciativi župnikov in kaplanov nastajala katoliška izobraževalna društva, v katerih je imelo tamburanje in zborovsko petje centralno mesto. Ko je bila ustanovljena leta 1908 Slovenska krščansko-socijalna zveza za Koroško, ki je združila vsa tedaj obstoječa društva, je doseglo organizirano prosvetno delo po vaseh v kratkem času impozanten podvig. V skoraj 50 društvih so z navdušenjem gojili igranje, petje, tamburanje in športne dejavnosti ter izobraževalna in politična predavanja. Prva svetovna vojna je to cvetoče kulturno življenje docela ukinila, saj so morali možje in fantje na fronte, po vojni pa je obrambni boj sožitje na Koroškem tako zastrupil, da se je slovenska kulturna dejavnost le počasi opomogla. Prepovedi slovenskih prireditev in fizični napadi na pevce in igralce so bile na dnevnem redu. Ko so se duhovi nekoliko pomirili, se je spet moglo razviti v vaseh kulturno delo in leta 1937, ko je bil izvoljen Joško Tischer za predsednika Slovenske prosvetne zveze, kakor se je po letu 1934 imenovala naša kulturna centrala, je delovalo pod njeno streho 36 izobraževalnih, 26 pevskih in 11 tamburaških društev ter 11 nedeljskih šol. In drugič je svetovna politika vse uničila. Ko je Hitler leta 1938 okupiral Avstrijo, so se takoj začele težave, ko pa je leta 1941 napadel Jugoslavijo, se je začela naša Kalvarija. Slovenščina je izginila iz javnega življenja, iz cerkve in šole in seveda je utihnila tudi slovenska pesem. Naravnost absurdno pa je, da se je pelo slovensko med partizani v gozdovih in med izgnanci v rajhu. V Frauenaaurachu je imel Franc Pručnik slovenski pevski zbor, slovenski oktet v Buchenwaldu je vodil Šimej Martinjak, zbor v Hesselbergu Tone Umek, v Schwarzenbergu pa Janko Ogris. V Dachauu je Foltej Hartman ustanovil moški zbor, ki je začasno štel 60 pevcev in ni le pel za slovenske poslušalce, temveč je smel nastopati tudi na taboriških prireditvah.

Po letu 1945 so se kmalu spet zbirali pevci v društvih, poživljeni so bili moški in mešani zbori, tu in tam je nastal kak nov. Nekaj časa je imel dr. France Cigan na Slovenski gimnaziji dekliški, deški, mladinski, fantovski in mešani zbor. Leta 1975 npr. je delovalo na Koroškem 42 zborov in pevskih skupin. Od teh jih je medtem nekaj ukinilo delovanje, ker kratkomalo ni več bilo naraščaja, nastale pa so tudi nove skupine, ki so se tudi mednarodno odlično uveljavile, naj omenim le kvartet bratov Smrtnik in Oktet Suha. Tudi izvrstne mladinske in otroške pevske skupine

so se formirale, medtem ko so v nekaterih krajih utihnile. Vzrok je pač v tem, da se na žalost v družinah ne poje več. Zato je skušala Krščanska kulturna zveza dati pred leti družinskemu petju s tozadevnimi prireditvami nove impulze, vendar naš čas temu lepemu domačemu petju ni več naklonjen in nastop osmih sester in bratov Olipove pd. Užnikove družine iz Sel, med njimi trije duhovniki, bo ostal le lep spomin. Nadaljna posledica tega razvoja je, da mladi ljudje naših lepih starih ljudskih pesmi ne poznajo več, kar se zrcali tudi v sporedih nekaterih uspešnih zborov, kjer prevladujejo razni drugi jeziki in je domača pesem le še delno navzoča.

Velik pomen ima tudi še danes cerkveno petje, ki je tudi v takih župnijah še deloma ali celo pretežno slovensko, pred vsem pri ljudskem petju, kjer je sicer slovensko kulturno življenje le še rudimentarno. Marsikje je cerkveni zbor identičen z društvenim in tako opora pri ohranjanju slovenskega jezika na vasi. Od leta 1971 naprej prenaša Avstrijski radio od časa do časa slovensko oz. dvojezično nedeljsko bogoslužje za celo Avstrijo, in odziv je iz vseh zveznih dežel izredno pozitiven.

Razvoj zborovskega petja od konca 19. stoletja naprej je omogočilo delo nekaterih zbirateljev in harmonizatorjev ljudskega blaga. Še danes segajo zbori po priredbah Zdravka Švikaršiča, Oskarja Deva, Luke Kramolca idr. Pozneje sta si s priredbami in samostojnimi skladbami pridobila velike zasluge Anton Nagele in Pavle Kernjak, avtor nekaterih izrednih uspešnic kot so Mojcej, Katrca ali sentimentalna himna Rož, Podjuna, Zilja. Važno delo na pevsko-glasbenem področju so po letu 1945 opravili tudi begunci: Odilo Hajnšek, »pojoči misijonar« kot agitator ljudskega petja, Leopold Puš kot prireditelj cerkvenih pesmi, Silvo Mihelič kot zborovski pedagog in France Cigan kot zapisovalec, harmonizator, zborovodja in organizator. Posebno mesto pripada Milki Hartman, skozi desetletja voditeljica gospodinjskih tečajev in dolgo časa edini pesnici pri koroških Slovencih. Zapustila je približno 600, večinoma izredno pevnih pesmi, katere je deloma sama zapela, po drugih pa so segli skladatelji. Menda je 38 glasbenikov uglasbilo 321 njenih pesmi.

Zbiranje in urejanje ljudskih pesmi pa se nadaljuje še v našem času in žal tako zgodaj umrli Lajko Milisavljevič je predvsem na Zilji dvignil nepričakovane zaklade, ki delno še čakajo objave. Za publiciranje raznih kompozicijskih in zbirateljskih rezultatov že dalj časa skrbi Krščanska kulturna zveza. Pri tem delu se opira na sodelovanje strokovnjakov kot Engelbert Logar, Joško Kovačič, Egi Gašperšič idr.

Pri svojem pregledu glasbene dediščine pri koroških Slovencih sem se omejil na pevsko izročilo. Vzrok je v tem, da do nedavnega poleg ljudskih godcev in nekaterih tradicionalnih skupin instrumentalne glasbe domala nismo poznali. To se je začelo spreminjati šele z ustanovitvijo Slovenske glasbene šole.

*dr. Janko Zerzer

---

se je rodil leta 1935 v Svečah. Sedem let je obiskoval gimnazijo na Plešivcu, kjer je bil v šolskem letu 1952/53 predsednik dijaške družine in začel z izdajanjem dijaškega glasila Kres. Osmi razred gimnazije in maturo je opravil na humanistični gimnaziji v Celovcu. Nato je študiral nemščino in zgodovino na dunajski univerzi, bil dvakratni predsednik Kluba slovenskih študentov in dosegel doktorsko diplomu na osnovi disertacije o nemških izposojenkah v sveškem narečju. Od leta 1965 do 1992 je učil nemščino in zgodovino na Slovenski gimnaziji v Celovcu, od leta 1991 do upokojitve v letu 1998 pa je bil ravnatelj Višje šole za gospodarske poklice pri šolskih sestrah v Št. Petru pri Št. Jakobu v Rožu. Kot tajnik Narodnega sveta koroških Slovencev (1968-1970) je bil soiniciator Koroških kulturnih dnevov. Leta 1971 je bil izvoljen za podpredsednika Krščanske kulturne zveze, od leta 1983 pa je njen predsednik. Med leti 1981 in 1989 je bil predsednik Slovenskega prosvetnega društva Kočna v Svečah in organizator Slikarskih tednov. Je soavtor seznama krajevnih imen Dvojezična Koroška in učbenika Zgodovina koroških Slovencev od 1918 do danes. Leta 1997 je izdal kulturno-zgodovinski turistični vodnik Po koroških poteh, po katerem je režiral istoimenski film, leta 2004 je izšel dvojezični vodnik Na obeh sončnih straneh Karavank – Auf beiden Sonnenseiten der Karawanken, leta 2006 pa Dobri pastirji – Naši rajni duhovniki 1968 – 2005.

Slovenci – narod, ki rad poje

Silvan Kerševan *

Glasbena govorica je eden tistih izrazov, v katerem se zrcali človekova in narodova duša. Od časov ruralne družbe, ko je bila glasba oziroma petje del vsakdana, pa do današnjih dni je v taki ali drugačni obliki ohranila naveze z življenjem posameznika in skupnosti. Brez te bogate in globoko občutene glasbene duše bi bili Slovenci gotovo manj Slovenci. Kri v naših žilah bi se pretakala bolj mlačna, naša podoba bi stopila v zgodovino manj izrazito in tudi naša odzivnost na svet in dogajanje okoli nas bi bila vse bolj prepuščena uplivom kulture mediteranskih, alpskih, panonskih in južnih sosedov.

Slovenci smo razvijali svoj čustveni svet in s tem tudi čut narodne pripadnosti ob ljudski pesmi. Vzljubili smo svoje gore in doline, svoja polja in gozdove, svoje morje. Ljudska pesem je bila najbolj intimen in najbolj občuten izraz, ki je spremljal vsakodnevno družbeno življenje, pa tudi ključne dogodke naše narodne zgodovine. Doba narodnega preporoda je na osnovi ljudskega izročila rodila obilico pevske in instrumentalne literature. Ta je oživljala čitalniške veselice in bodrila množice na taborih. Okrepljena narodna zavest pa je vzbudila našo intelektualno srenjo, da se je strokovno lotila zbiranja in zapisovanja vsega, kar se je ustno ohranjalo med ljudstvom in skozi stoletja gradilo narodovo kulturo. Tako smo prišli v 20. stoletje kot narod, ki se lahko brez zadrege uvršča v družbo evropskih, podkrepljeni tudi z zavestjo, da smo se med nje vključili že v dobi renesanse z Gallusom, Dolarjem in Plavcem.

Goriška je šla skozi zgodovino zelo podobno kot vse ostale slovenske pokrajine. Večstoletno državnost v okviru monarhije smo sprejemali kot danost in počasi razvijali svojo narodno in pozneje državno identiteto. Kot mejna pokrajina pa se je Goriška razvijala ob tesnem stiku tudi z romanskim svetom in tako soustvarjala neko svojstveno kulturno podobo, kjer so ob trojezičnosti vse bolj prihajale na dan tudi značajske poteze treh (oziroma štirih, če upoštevamo tudi Furlane) avtohtonih

narodnih skupnosti. Slovenska značilnost večglasnega petja je gotovo tisti element, ki je globoko zaznamoval tudi našo skupnost. V dobi, ko ni bilo še ostre etnične diferenciacije, so že prihajale do izraza značilnosti, ki jih je vsaka skupnost nosila v genih. Tako npr. poročajo, da so se slovenski študentje, ki so obiskovali znamenito goriško Staatsgymnasium, v prostem času radi družili in zapeli; ne samo to, ampak da so se celo večkrat izkazali s svojim petjem pred nemškimi in italijanskimi sovrasniki na šolskih prireditvah. Prav tako zasledimo goriške študente na fakultetah v Gradcu in na Dunaju, ki so se ob rednem študiju zbirali v pevskih skupinah, nekateri so celo pozabili na svoj redni študij in se raje predajali pevskim užitek. Odveč bi bilo prikazovati izredno pomembno vlogo, ki sta jo petje in glasba odigrali v drugi polovici 19. stoletja: prav druženje ob petju je botrovalo izrednemu kulturnemu razcvetu in krepitvi narodne zavesti. V tej razvejani organiziranosti so iz potrebe po novih repertoarjih prihajale na dan številne pesmarice z zapisi in priredbami ljudskih pesmi in avtorske zbirke. Zanimivo je poudariti, da se je v tem evforičnem vzdušju, ki je nakazovalo novo dobo v boju za uveljavitev narodnih pravic, složno in zelo uspešno sodelovali literati, likovniki in glasbeniki. Zgovoren je primer Saše Šantela, prvega slovenskega grafika in glasbenika, ki je poleg obsežne glasbene produkcije likovno upodobil nad 140 portretov slovenskih glasbenikov (ti so zdaj last Akademije za glasbo, njegova največja slikarija pa pokriva steno male dvorane Slovenske filharmonije). Slovenska Gorica se je v prvih desetletjih 20. stoletja lahko ponašala z izrednim gospodarskim vzponom in tudi visokim umetniškim potencialom, ki je vidno izstopal v etnično raznolikem kulturnem prostoru. V tem splošnem zagonu se je leta 1901 rodila tudi šola Pevskega in glasbenega društva, prva tovrstna ustanova na slovenskih tleh po šoli ljubljanske Glasbene matice. S kakovostnim delom se je šola uveljavila v mestnem kulturnem življenju in s svojim koncertnim delovanjem v elitnem Trgovskem domu bila v ponos vsem goriškim Slovencem. Iz nje je izšla vrsta glasbenikov, ki so svoje znanje vnovčili v delu med ljudstvom, nekateri pa so se kot glasbeniki uveljavili doma in tudi izven meja svoje domovine (Josip Rijavec, Anton Neffat, Breda Šček, Matija Bravničar, Saša Šantel, Marij Kogoj).

V krogu narodno osveščenih in svetovno razgledanih literatov, likovnikov in glasbenikov (France Bevk, Alojzij Res, Ivan Čargo, Veno Pilon, Lojze Spazzapan, Anton Gojmir Kos, Karel in Albert Širok, Josip Michl, Emil Komel) se je izoblikovala tudi osebnost Marija Kogoja, ki je že v letih bivanja na Goriškem opozarjal nase s pronicljivostjo svojih pogledov in se kot glasbenik uveljavil tudi v italijanskih krogih.

Z razpadom Avstroogrske je Goriška prišla pod nove gospodarje. Leta povojne vneme in želje po obnovi so se kmalu prevesila v eno najbolj temnih obdobjev goriške zgodovine. Razbesnela rasistična ideologija je prisilila slovensko prisotnost v katakombe, uničila ali zasegla je slovensko skupno imovino, zatirala slovenske ljudi. V težkih preizkušnjah so goriški Slovenci ohranili svojo neuničljivo vero in upanje v zmago pravice in vrednot. In prav v glasbenem izrazu, ki je tlel v zatišju domov in župnišč, se zrcali najbolj iskreno pričevanje o tragičnih preizkušnjah po-

sameznikov in celotne skupnosti: krik trpljenja in svetlo upanje v akordih Lojzeta Bratuža, ponosna drža in zadržana upornost v skladbah Emila Komela, trdna vera in optimizem v priljubljenih spevih Vinka Vodopivca. Ob njih pa cela vrsta usod, ki je v glasbi iskala uteho. Zanimivo je zabeležiti, da so prav v dobi najhujšega zatiranja izšle v Gorici štiri cerkvene pesmarice, ki so danes dragocen dokument tiste dobe in so še vedno žive in priljubljene pevske vsebine pri slovenskem bogoslužju.

Na pogorišču druge svetovne vojne je tudi glasbena Gorica občutila nasilno razmejitev: skoraj v celoti je izgubila svojo glasbeno zmogljivost, mnogi glasbeni ljudje so odšli v Jugoslavijo ali v emigracijo. Povojno obnovo je hromila tudi razklanost v manjšini sami in odločitev nekaterih vodilnih krogov, da prenesejo v Trst sedež vseh osrednjih slovenskih kulturnih ustanov. Edino vez s preteklostjo sta na glasbenem področju predstavljala hudo preizkušeni in že ostareli Emil Komel in njegov učenec Mirko Filej. Ta je v desetih letih delovanja na Goriškem z neverjetno energijo zbiral raztresene ude in postavil nove temelje za bodočnost (orglarska šola, zbor Lojze Bratuž, Katoliški dom, Zveza slovenske katoliške prosvete, pevska revija Cecilijanka). Vsa glasbena dejavnost prvih povojnih let se je razvijala v duhu ponovno pridobljene svobode in iz globoko zasidranih čustev hvaležnosti do svetlih likov, ki so se v skrajno neugodnih razmerah razdajali za narod. To je bilo čutiti zlasti v gosto razpredeni mreži pevskih zborov, ki so postali jedro kulturnih stremeljenj predvsem v vaških skupnostih. Tu so si gradili in obnavljali kulturne domove, se povezovali v skupne pobude, gradili mostove preko meje in v italijanske kulturne kroge. Čeprav na amaterski osnovi, so nekatere skupine uspele razviti zelo kultivirano petje. Med te sodi gotovo MePZ Lojze Bratuž, ki je v sedemdesetih in osemdesetih letih pod mentorstvom glasbenika Stanka Jericija posegel v ta prostor s povsem novim repertoarjem, v katerem sta prevladovali klasična polifonija in sodobna slovenska literatura. V zadnjem desetletju pa na tem področju izstopa mešani pevski zbor Hrast iz Doberdoba, ki se je povzpel v sam slovenski vrh in častno zastopa slovensko zamejsko skupnost v Italiji in v svetu.

Instrumentalna glasba pa je bila bolj redek pojav, bila je prisotna le v ponudbi koncertnih sezon, ki jih je v osemdesetih letih na Goriško prinašala Glasbena matica iz Trsta in v to pobudo vključevala obe goriški krovni organizaciji.

Na področju narodno-zabavne glasbe je že več desetletij odmeven Števerjanski festival, ki privabi vedno mnogo nastopajočih skupin in občinstva.

Pri Slovenskem centru za glasbeno vzgojo Emil Komel, ki se je v sedemdesetih letih reorganiziral, smo začutili, da naš prostor potrebuje izobražene kadre in da dobri amaterizem lahko uspeva, če se dviga nivo pevske kulture. Zavedali smo se, da je potrebno razvetriti prostor, iskati novih poti do mladih generacij, vrednotiti zanemarjena poglavja preteklosti in vzpodbujati lastno ustvarjalnost. Iz teh prizadevanj je izšlo veliko mladine, ki sedaj izredno živahno oživlja pevske skupine, pevske revije, cerkvene slovesnosti po vsej Goriški in korak naprej je bil opravljen tudi na področju instrumentalne glasbe.

Sicer smo goriški Slovenci danes prepoznavni v delovanju dveh osrednjih kulturnih hramov, Kulturnega centra Lojze Bratuž in Kulturnega doma, ki posvečata pozornost tudi glasbeni kulturi. Prvi daje prostor raznim pevsko glasbenim prireditvam, kot tudi koncertni sezoni Srečanja z glasbo, ki jo oblikuje Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel in se programsko usmerja v klasični repertoar, s posebnim poudarkom na slovenski glasbeni ustvarjalnosti, zato pogosto gosti slovenske ustanove in soliste. Skrbi tudi za promocijo domačih umetnikov in lastnih produkcij. Kulturni dom pa skuša prvenstveno ustreči okusom širših množic, ki se navdušujejo ob rock – pop – folk glasbi, in je v mestu predstavil številne zvezde s tega področja. Je tudi glavni pobudnik in organizator odmevnih prireditev v duhu odprtosti in sodelovanja ob meji.

Če povzamemo te misli, lahko zatrdimo, da je bila glasba med goriškimi Slovenci vedno živa bodisi kot element druženja bodisi kot tisto področje, iz katerega je prihajala na dan naša ustvarjalna moč in s katerim smo se uveljavljali kot narod. Časi, ko je odmevalo »petje fantov na vasi« so čudovita, idilična podoba preteklosti, njen nagonski naboj pa se še pretaka po naših žilah. Dovolj je opazovati, kako se pevci naših zborov šele po koncertnem nastopu povsem sprostitjo in ob kozarcu vina zapojejo »od srca«, prav tako kot nekdaj.

Današnji čas je uglasil ostrine preteklosti, goriški prostor se povezuje, meje bodo, upajmo, vedno manj meje. Slovenci bomo lahko odigrali pomembno vlogo, če ohranimo svojo narodno prvinskost in jo razvijamo z zavestno poglobljenim in kakovostnim delom. Vse bolj je občutna potreba po solidni glasbeni ustanovi, ki bi obdržala domače kadre, jih usmerjala in vrednotila njihovo delo.

****Silvan Kerševan***

Silvan Kerševan je doma iz Sovodenj ob Soči na Goriškem, kjer se je rodil leta 1941. Po osnovni šoli v svoji vasi je obiskoval slovensko klasično gimnazijo v Gorici, maturiral leta 1960 in nato študiral politične vede na tržaški univerzi. Zaposlil se je na nižji srednji šoli Ivan Trinko v Gorici in po državnem strokovnem izpitu (1970) in natečaju (1971) postal redni profesor za nemški jezik. Zadnja leta pred upokojitvijo (1996) je poučeval tudi na tehničnem zavodu Žiga Zois in klasičnem liceju Primož Trubar v Gorici. Že v študentskih letih se je vključil v različne slovenske organizacije. V šestdesetih letih je bil med vodilnimi člani SKAD-a (Slovensko katoliško akademsko društvo), ki je s svojim delovanjem korenito poseglo v kulturno dogajanje na Goriškem. Bil je član različnih ljubiteljskih zborovskih in gledaliških sestavov, ob tem pa se je tudi študijsko poglobljal v različne glasbene discipline. V zadnjih tridesetih letih se je intenzivneje opredelil za glasbeno področje. Od leta 1973 usmerja delovanje Slovenskega centra glasbeno vzgojo Emil Komel, ki se je razvil v kvalitetno strokovno in vzgojno ustanovo. Po njegovi zamisli se je oblikovala koncertna sezona Srečanja z glasbo, ki uveljavlja slovensko glasbo in izvajalce onstran meja matične domovine. Na njegovo pobudo je nastal Ars Atelier - Mednarodni center za glasbo in umetnost (1999), ki se posveča raziskovalni, izvajalski in publicistični dejavnosti, še posebej v goriškem, v primorskem in srednjeevropskem prostoru. Botroval je tudi izdaji niza notnih publikacij, esejističnih študij in zbornikov, kjer sodeluje lastnimi prispevki ali kot urednik.

Sedanja slika in možnosti razvoja

Janko Ban*

Izhodišča referata: Pomen glasbene vzgoje v materinem jeziku. Vloga Glasbene matice v Trstu in njenih podružnic na Tržaškem, Goriškem, v Benečiji in Kanalski dolini. Uveljavljanje slovenskih glasbenikov in izvajalskih skupin v domačih in tujih amaterskih in poklicnih krogih. Ustvarjanje čim boljših pogojev za pospeševanje glasbenih pobud izvajalske in muzikološke prakse s posebnim ozirom na ustrezne koncertne dvorane in na ustanovitev glasbeno informacijskega centra in glasbene knjižnice.

*** Janko Ban**

Janko Ban je študiral violino, violo in dirigiranje pri tržaški Glasbeni matici, po klasični maturi na liceju France Prešeren muzikologijo na univerzi v Parmi. Diplomiral je na tržaškem konservatoriju Giuseppe Tartini na oddelkih za tolkala in solopetje. Obiskoval je seminarje za solistično in zborovsko vokalno tehniko ter interpretacijo v Italiji in Sloveniji.

Bil je radijski urednik in televizijski režiser za resno glasbo pri RAI (Radio Trst A v slovenščini in STV-Slovenski televizijski program), ob službi pa je bil in je še aktiven na glasbenem področju, kjer so njegove dejavnosti vezane predvsem na Glasbeno matico in na zborovsko petje.

Igral v orkestru GM in ga priložnostno tudi dirigiral; vodil je Otroški zbor GM in Komorni zbor GM, Tržaški oktet, solistično vokalno skupino Musica noster amor in zbor Jacobus Gallus; na glasbeni šoli GM je poučeval tolkala in glasbeno zgodovino; sestavljal je besedila za koncertne liste abonmajskih sezon GM; bil je predsednik umetniškega sveta GM, zdaj je član upravnega odbora GM.

Vodil je tudi druge cerkvene in posvetne zборе ter bil koordinator in eden zborovodij koncerta Gallusovo zvočno bogastvo leta 1991. Z različnimi zbori je dosegel visoke in tudi prve nagrade na raznih krajevnih in vsedržavnih italijanskih in slovenskih tekmovanjih, največ z zborom Jacobus Gallus (tri srebrne in dve zlati plaketi mesta Maribor na tekmovanju Naša pesem). S Tržaškim oktetom je posnel ploščo Umetne in

Ljudske pesmi Slovencev v Italiji, z zborom J.Gallus pa laserski plošči »Naša pesem z žlahtnimi odsevi« in »Božično pričakovanje – božične pesmi tržaških skladateljev«.

Priložnostno je predaval po šolah, društvih in na zborovodskih seminarjih. Bil je član posvetovalnih in ocenjevalnih komisij na zborovskih prireditvah in član uredniškega odbora revije Naši zbori v Ljubljani. Zdaj je član sveta Mednarodnega festivala sodobne glasbe Kogojevi dnevi. Pisal je članke o glasbi in glasbene kritike za Primorski dnevnik in druge publikacije.

Leta 1988 je prejel Priznanje Zveze kulturnih organizacij Slovenije in revije Naši zbori za ustvarjalno sodelovanje in zavzeto spodbujanje slovenske zborovske dejavnosti in založništva, leta 1991 Priznanje Ministra za kulturno Republike Slovenije za sodelovanje ob počastitvi Gallusovega leta, leta 2001 pa Gallusovo plaketo Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti za izjemne ustvarjalne dosežke na glasbenem področju.

Glasbeni most
med Argentino in Slovenijo

Sodelujoči:
Ciril Kren
Marko Fink
Bernarda Fink
Juan Vasle

Glasba med Slovenci v Argentini

Ciril Kren*

Naš veliki pesnik Oton Župančič pravi, da telesa naša so vrči dragoceni, kjer je shranjena vsa dediščina davnin. Ta dediščina – velikega kulturnega pomena, ki jo mi lahko uživamo in izkoriščamo – vsebuje slovenski jezik, ki se je ohranil od pradednine brez velikih sprememb, kljub jezikovnim napadom s severa, juga, vzhoda in zahoda; obenem je ohranil neko slovnično posebnost, ki so jo drugi slovanski jeziki že izgubili, namreč: DUAL (dvojino). Ohranil je tudi svoje šege, ljudsko glasbo in petje.

Lahko pritrdimo, da je do takega uspeha v veliki meri pripomogla narodna pesem. Ta pesem je bila preprosta kakor ljudje, ki so se v njej zrcalili in raznolika kot dogodki, ki jih je opevala. Živela je med ljudstvom in bila sredstvo za izražanje njihovih doživljajev.

Znan ljudski izrek, da kadar se zberejo trije Slovenci že postane zbor, ni prazen izraz temveč nam dokazuje kako globoko je med Slovenci ukoreninjeno petje, predvsem zborovsko.

Zborovsko petje so gojili in gojijo z veliko vnemo tudi slovenski izseljenci po celem svetu. V Argentini so se zbori oblikovali še preden so bila organizirana kulturna društva; ko pa so ta bila ustanovljena, so bili prav zbori najpomembnejši element za njih obstoj in napredek.

Slovenska emigracija v Argentino se je začela že okoli leta 1880, ko je prišlo okoli 50 družin iz Slovenskega Primorja, zlasti iz Goriške in Krasa.

V začetku prejšnjega stoletja se je priselila mala skupina iz različnih krajev Slovenije, med njimi tudi nekaj strokovnjakov. Po prvi svetovni vojni, ko so Italijani zasedli Slovensko Primorje in je leta 1922 nastopil fašizem, se je pojavila masivna

emigracija iz zasedenih krajev, predvsem iz ekonomskih pa tudi političnih razlogov. Predvidevajo, da se je od leta 1923 do 1939 izselilo okoli 70.000 Slovencev na vse konce sveta. V Argentino jih je prispelo 25000.

Stara navada, da se delavec ob nedeljah, po tedenskem trdem delu, druži s prijatelji in pri kozarčku vina ureže kako slovensko narodno pesem, je za naše prve priseljence postala potreba.

Taki družbi v buenosaireški mestni četrti La Paternal, se je pogosto približal tudi Ciril Jekše, doma iz Sela v Vipavi, mizar po poklicu, pevovodja in organist v svoji rojstni vasi. Ko je ugotovil, da v tej družbi veliko navdušenja za petje, je poskusil zmogljivost njih glasov in leta 1925 ustanovil moški zbor, ki je tako postal prvi slovenski zbor v Argentini.

Ta zbor je nastal, kakor mi je sam Jekše povedal, iz samega navdušenja, ki ga vsak Slovenec čuti za petje; ni imel drugega namena. Vendar pa je prav ta zbor postal temeljni kamen vsega poznejšega kulturnega udejstvovanja Slovencev v Argentini.

Tako, dne 25. avgusta 1925 je bilo ustanovljeno Kulturno Delavsko Društvo Ljudski Oder, pozneje preimenovano v Kulturno Društvo Ljudski Oder. Del pevcev prej omenjenega zbora se je pridružil novemu društvu, ki ojačano s svežimi glasovi, še istega leta nastopilo skupaj z drugimi zbori v Salon Verdi, v mestu Buenos Aires, kjer so zapeli, med drugimi pesmimi, tudi Ipavčevo »O mraku« {Iz stolpa sem mi zvon doni...} pod vodstvom Cirila Jekšeta.

Pomnimo, da je poteklo že 81 let odkar je v Argentini prvič v javnosti zadonela slovenska pesem.

Rekel sem »v javnosti«, ker sta že leta 1924, Rudolf Leban in njegov prijatelj Rajko Rajer, oba učitelja, doma iz Gorice, organizirala v buenosaireški četrti La Paternal, zborček, ki ni imel drugega smotra kot lastni užitek. Leta 1927 pa sta ustanovila kulturno društvo Primorje. Imelo je moški in mešani zbor, ki pa se je samo enkrat predstavil v javnosti. To društvo je nehalo delovati že leta 1928. Povem še to, da je Rudolf Leban leta 1927 izdal »Učno knjigo španskega jezika«, ki je bila prva slovenska knjiga izdana v Argentini.

Moški in mešani zbor Ljudski Oder je vodil, kakor rečeno, Ciril Jekše in pozneje Jože Samec, Nekako dve leti je vodil ta zbor tudi dirigent in skladatelj Ubald Vrabec, ki ga je društvo povabilo iz Trsta. Na povabilo je zbor nekajkrat vodil tudi Rudolf Kubik. Društvo je imelo godbo na pihala, ki jo je vodil Jože Samec {oče} in tamburaški zbor. Stalni dirigent pa je bil vedno Jože Samec {sin}, do leta 1947, ko so se vsa društva združila v Slovenski ljudski dom.

Leta 1929 je bilo ustanovljeno Slovensko Prosvetno društvo, ki je imelo moški in mešani zbor. Pozneje se je to društvo razdelilo v Prosveto in Sokol, v Prosveto in Tabor in končno so se združili v Slovenski dom. Zbora, skozi vse te spremembe, sta

ostala vedno ista. Vodili so ju Ciril Jekše, Franc Trebše in Miro Merkuža. Leta 1945 sem v tem društvu organiziral in vodil mladinski zbor do leta 1947, ko so se društva združila v Slovenski ljudski dom. Poleg teh društev naj navedem še Miramar, ki je imelo svoj zbor, vodila pa sta ga Rajko Rajer in Jakob Krebelj, ki je dirigiral tudi zbor in orkester Slovenskega krožka.

Franc Trebše, organist, pevododja in skladatelj, rojen 1901 v Srpenici pri Kobaridu, umrl leta 1946 v Buenos Airesu, je leta 1934 ustanovil mešani zbor v buenosaireškem okraju Villa Devoto, ki je potem dal povod za ustanovitev Gospodarskega Podpornega društva Slovencev v Villa Devoto. Zbor so, poleg Trebšeta, dirigirali Rajko Rajer, Viktor Saksida in Boris Zlobec. Stalni dirigent pa je bil Jakob Krebelj.

Med Prekmurci v Avellanedi, poleg Buenos Airesa, je Ciril Jekše leta 1935 ustanovil majhen zbor, ki je spremljal s slovenskimi pesmimi službo božjo, ki sta jo opravljala enkrat na mesec, včasih tudi večkrat, v kapelici samostana Mali Cotelengo, duhovnika Jože Kastelic in Janez Hladnik. Ko je leta 1940 bilo ustanovljeno društvo Slovenska Krajina, zbor, ojačan z novimi glasovi se je priključil društvu in dirigentsko taktirko sem prevzel jaz. Vodil sem ga do leta 1947, ko sta me nadomestila organist in skladatelj Gabrijel Čamernik in Mirko Špacapan; toda tedaj je bil zbor uporabljan samo za cerkvene obrede.

Slovenske šole v buenosaireški četrti La Paternal in Villa Devoto so imele že od leta 1933 otroške zborčke. Tudi prekmurska Slovenska Krajina je imela svoj otroški zborček »Martin Krpan«, ki sem ga ustanovil in vodil, obenem pa učil otroke osnove glasbe. V društvu Ivan Cankar v Saavedri – podružnica Ljudskega Odra – je obstajal mešani zbor, ki ga je vodil Bernard Cibič.

V notranjosti Argentine, v mestu Rosario je delovalo Slovensko Delavsko društvo Triglav. Imelo je svoj zbor, ki pa je imel prav kratko življenje, ker so si morali pevci in pevododja iskati zaslužek v drugih krajih Argentine. V mestu Córdoba društvo Edinost je imelo skromen zbor, ki ga je vodil Ciril Kovačič.

Leta 1949 je argentinska vlada razpustila vsa društva, ki so bila včlanjena v Slovensko Zvezo {Unión Eslava}. Rešilo se je samo Slovensko Podporno društvo v Villa Devoto, ki ni bilo včlanjeno.

Ko se je leta 1957 prepoved končala, je obnovilo svoje kulturno delovanje društvo Ljudski Oder. V tej drugi dobi so zbor vodili: Nestor Škof in Milan Kavsič, otroški pa Branco Ličen in Hector Bonano.

Leta 1958 je bilo ustanovljeno Argentinsko - Slovensko društvo »Zarja«. Za predsednika je bil izvoljen baritonist Angel Hrovatin, ki me je povabil naj organiziram zборе novega društva. Moški zbor je praktično že obstojal; saj so me pevci povabili naj jih vodim pri zaprtih vratih, v dobi državne prepovedi. Kakor mi je povedal C. Jekše, so se imenovali »fantje iz Paternala«, prvi pa jih je tako vzdeval sklada-

telj Vinko Vodopivec. Bili so iz slovenskega Primorja: iz Vipave, Goriške, Krasa; večina so bili prej člani zbora Slovenskega doma. Organiziral sem moški, mešani in ženski zbor. Vodil sem jih do leta 1965. Obstojal je tudi otroški zborček, ki ga je vodil Jože Samec.

Iz delavskih razlogov, sem moral, na žalost, izročiti dirigiranje zborov izvrstnemu pevovodji Jožetu Samcu, ki jih je vodil do leta 1974, ko je prišlo do spojitve društev: Zarje, Ljudskega Odra in Slovenskega Podpornega društva v Villa Devoto v novo Slovensko-Jugoslovansko vzajemno društvo Triglav, v letu 1991 preimenovano v Slovensko vzajemno društvo Triglav. Tudi ta zbor je vodil Jože Samec in od leta 1992 do 1975 sem ga dirigiral jaz. Imel sem tudi mešani vokalni kvartet. Do leta 1990 je društvo imelo svoj tamburaški zbor, ki ga je prav tako vodil Jože Samec.

Ko sem pustil zbor Zarje, sem kljub pomanjkanju časa, zbral nekaj pevcev in pevk, da so peli v cerkvi Sv. Rafaela v Villa Devoto kadar je monsignor Janez Hladnik maševal za Slovence. Leta 1971 sem moral tudi ta zbor pustiti. Moji nasledniki so bili Gabrijel Čamernik, organist in skladatelj in sedanji pevovodja Vinko Klemenčič ter organistka Dorita Brezavšček.

Poglejmo sedaj kakšne pesmi so peli naši zbori v Argentini.

Repertoar naših zborov je po večini bil sestavljen s priredbami narodnih pesmi ali tistimi ki so nastale v dobi naše klasike ali romantike.

In to dejstvo je za izseljenca nekaj naravnega. Ljudska pesem ima zanj nek čar, neko privlačno moč, ker pripomore podoživljati svoj rojstni kraj, ki si ga predstavlja samo v iluziji svojih spominov. Že to dejstvo je prispevalo, po eni strani, da izseljenca niso privleklo moderne pesmi in glasba, po drugi strani, in večji meri, pa to, da so bile ljudske pesmi in glasba, ukoreninjene v njegovi duši, da se je ohranila vedno živa ljubezen do rodne grude.

Poleg pesmi so slovenski zbori in solisti v Argentini predstavljali tudi spevoigre, kot: »Gospodična in dekleta«, »Snubači«, »Srce in denar« in »Kovačev študent« Vinka Vodopivca; »Moč uniforme«, Viktorja Parma in »Jamska Ivanka« Miroslava Vilharja. Zasluge za te predstave imata zborovodja Ciril Jekše in Miro Merkuža, potem pa tudi režiserji: Rudi Guštin, Jože Živec, Franc Gomišček, Jože Samec, Juan Carlos Del Rio, poročen s Slovenko, in drugi. Te predstave so bile izvedene z zbori in solisti slovenske skupnosti in slovenskih društev. Med bolj znanimi solisti so bili: bariton Angel Hrovatin, bariton Slavko Furlan in sopranistka Zofka Sulič. Omenjene spevoigre so spremljali, razen ene ali dveh, z orkestrom izvajalci pa so bili vsi člani slovenskih društev. Vse orkestracije je pripravil Enrique Resch, pevovodja in skladatelj, doma iz Furlanije, poročen s Slovenko.

Leta 1960, ob petdeseti obletnici nastanka ljudske opere Vinka Vodopivca »Kovačev študent« {libreto od Ivana Kovačiča}, je društvo Zarja pod mojim vodstvom predstavilo to ljudsko opero s sledečimi solisti: baritona Angel Hrovatin in Slavko

Furlan, tenorji Silvan Pečenko, Alberto Živec, Jože Lojk in Leopold Škrbec, na klavir je spremljal Anton Soler-Biljenski.

Zbori društva Zarja so leta 1962, pod mojim vodstvom, posneli in izdali ploščo z enajstimi slovenskimi pesmimi, nekatere s klavirsko spremljavo, ki sem jih pripravil jaz, izvedla pa Clotilde Bricola, hči slovenske matere in italijanskega očeta, ki je bila stalna spremljevalka našega zbora. Poleg plošče je bila izdana brošura z vsemi pesmimi v kastiljščini. Redakcijo sem pripravil jaz, opremo in izdajo pa Stanislav Bareto, ki je mnogo prispeval za slovensko kulturo v Argentini.

Na tem mestu nočem, da bi ostali v pozabi požrtvovalni pevci zbora Zarja, ki so s svojimi lepimi glasovi pripomogli k velikemu uspehu vseh njihovih nastopov.

Soprani: Zofka Sulič, Milka Birska, Albina Guštin, Angela Kuljaj, Gizela Semolič, Amanda Lah, Olga Ličen.

Alti:Lojzka Semolič, Francka Ličen, Vera Strehar, Vera Mermolja, Nadica Hlača, Milena Hlača, Elda Hlača, Alicia Pernarčič, Mary Košuta.

Tenorji I: Jožko Lojk, Alberto Živec, Pavel Fernetič, Rudi Guštin, Karel Zadelj, Carlos Lojk.

Tenorji II: Silvan Pečenko, Jozip Hlača, Jozip Rojc, Tito Mermolja.

Baritoni: Slavko Furlan, Leopold Škrbec, Alojz Furlan, Boris Košuta.

Basi: Josip Budin, Anton Ličen, Stanko Mihelj, Stanko Rijavec, Leopold Ličen.

Po letu 1962 so bili sprejeti v zbor Zarje še sledeči pevci:

Soprani: Paula Kjuder, Paulina Bevčič, Milena Samec, Paula Lazarič, Ana Čoha, Roza Lah, Marija Saksida.

Alti: Mrija Lojk, Rosita Štekar, Silvia Živec, Beatriz Švara, Beatriz Campagnoni.

Tenorji: Ivan Škrbec, Angel Daneu.

Baritoni: Leopold Škrbec, Andrej Škrbec.

Basi: Franc Čotar, Luis Sulič.

Brez dvoma lahko rečem, ljudski koncert, ki ga je odbor Simon Gregorčič organiziral leta 1944 v spomin stoletnice pesnikovega rojstva, bil in je še vedno najpomembnejši dogodek v kulturnem življenju Slovencev v Argentini.

Spored proslave se je razvijal na sledeči način.

V prvem delu so posamezna dekleta in fantje deklamirali štirinajst Gregorčičevih poezij in eno od pisatelja in kulturnega delavca Jana Kacina z naslovom »Pozdrav

Simonu Gregorčiču« in Anton Kurinčič in Rudolf Skalin sta predstavila inscenirano pesem »Prisiljena poroka«.

V drugem delu sporeda je bila pod mojim vodstvom izvedena, moja skladba »Poet«, za godalni orkester, ki sem jo zložil prav za to priložnost. Nadalje sta nastopila Zofka Sulič in Angel Hrovatin, s spremljavo orkestra pod vodstvom Jožeta Samca in Miro Merkuže.

V tretjem delu je najprej nastopil zbor »Simon Gregorčič«, sestavljen iz Gregorčičevih sovaščanov ali tistih, ki so živeli v bližini pesnikovega rojstnega kraja: Vesna; zapel je nekaj pesmi pod vodstvom Franca Trebšeta.

Nadalje so posamezni zbori zapeli vsak po dve pesmi. Mešani zbor Slovenskega doma, ki ga je vodil Franc Trebše je zapel »Tone sonce, tone...«, prav lepa pesem, ki jo je zložil pevovodja za to priložnost, moški zbor istega društva pa je dodal še dve pesmi Jakoba Aljaža.

Kot zaključek te historične proslave, je skupen moški zbor, z okoli sto pevci, zapel Aljaževo pesem »Soči«, pod vodstvom Jožeta Samca.

V zadnji točki so se združili vsi zbori, okoli 150 glasov, in pod vodstvom Franca Trebšeta zapeli Gregorčičevo pesem-ljubljenko »Nazaj v planinski raj«, ki jo je zložil Anton Nedved.

Spominjali smo se tudi 150 obletnice rojstva »goriškega slavčka«, leta 1994, v društvu Triglav v Buenos Airesu.

Ob tej priliki je nastopil otroški zbor društva Triglav, pod vodstvom Marije Rose Planinšek-Keržič, mešani zbor društva Triglav, s sodelovanjem ženskega zbora iz buenosaireške četrti Nuñez {Nunjes}, pianistka Clotilde Bricola in bariton Vinko Klemenčič, vodil sem jaz. Zapel je Tone sonce, tone..., Franca Trebšeta, Vodopivčev Naročilo in Vilharjevo Slovo.

Nato je nastopil Mladinski zbor iz San Justo, pod vodstvom Andreja Selana in Andrejke Selan-Vombergar. Zapeli so »Pa se sliš...«, »Oj, ta mlinar« in dve argentinski. Končno je nastopil moški zbor »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine z dirigentom Klavdijem Koloinijem, ki je bil povabljen iz Slovenije prav za to priložnost. Zapel je štirinajst pesmi med katerimi je doživela krstno izvedbo moja pesem »Strunam« {poezija F. Prešerna}.

Kot zaključek tega slavnostnega koncerta je zbor »Srečko Kosovel« zapel Aljaževo »Soči« in vsi zbori so skupno pod mojim vodstvom zapeli »Nazaj v planinski raj«. Da sem lahko sodeloval tudi ob proslavi 150 obletnice rojstva našega velikega pesnika, ki ga z vso pravico kličemo »goriški slavček«, sin Slovenskega Primorja, kjer so se rodili ali so njih potomci, večina Slovencev v Argentini, je pomenilo uresničitev mojih sanj

Zbora »Srečko Kosovel« in »Triglav« sta nastopila tudi v samostanu slovenskih frančiškanskih sester v mestu San Lorenzo in v teatru Manuel de Lavarden v mestu Rosario, oba kraja sta v provinci Santa Fe.

Da dopolnim opis slovenskih zborov med Slovenci v Argentini, moram navesti tudi zbor »Jakob Gallus«, društva Zedinjena Slovenija, ki ga je ustanovil in dolgo let vodil Julij Savelli, izvrsten pevovodja, ki je izhajal iz šole odličnega dirigenta Franceta Marolta. Ko je Savelli umrl, je povzela vodstvo njegova vdova Ana Savelli-Gaser.

Slovenski dom iz San Justo ima mladinski zbor, ki ga vodita Andrej Selan in Andrejka Selan-Vomberger. Slovenski dom v okraju San Martin, v predmestju Buenos Airesa, ima tudi svoj mešani zbor.

V mestu Mendoza, ki leži pod veličastnimi Andi, so se v letu 1948 naselili nekaj slovenskih družin, okoli dvesto ljudi, ki so prihajali iz begunstva, iz Avstrije in še istega leta, ob Božiču, je prof. Božidar Bajuk zbral nekaj pevcev in pevk, da so zapeli pri polnočni maši. To je bil začetek delovanja slovenskega pevskega zbora. Leta 1953 je prevzel vodstvo zbora ravnatelj Marko Bajuk. S svojim strokovnim znanjem je usposobil zbor, da je postal poznan in upoštevan v vsej mendoški provinci in tudi izven nje. Po smrti ravn. Marka Bajuka leta 1961, je prevzel vodstvo zbora prof. Božidar Bajuk in ga vodil do leta 1985, ko je vsled zdravstvene oslabelosti moral to dejavnost opustiti. Tudi naslednji zborovodja Marko Bajuk se je po dveh letih z zborom, s katerim je pripravil več uspešnih nastopov, poslovil in odšel nadaljevat svojo glasbeno kariero v Ljubljano. Sledila sta Lenčka Božnar in Fernando Mejia, ki je pripravil in vodil zbor na obisku po Sloveniji in Avstriji. Po Mejieven odhodu v Slovenijo, sta ga nadomestila: Roxana Muñoz in sedanji pevovodja Diego Bosquet.

V letih 1955-65 sta obstojala dva vokalna kvarteta: Kvartet Fink, čigar člani so bili Marija Geržinič-Fink in Neda, Marta in Božo Fink in Kvartet Kren čigar pevci so bili: Clara Dates-Barceló, Mara Yacoubé, Oscar Golato in Juan Carlos Del Rio, ki so prav lepo zapeli naše pesmi čeprav niso bili Slovenci.

Sedaj pogledjmo katere skladbe slovenskih skladateljev so bile izvedene na koncertih v Argentini.

Argentinski skladatelj Juan Carlos Paz {1899-1972}, avantgardist, najvidnejši predstavnik serialne glasbe, mi je v dveh ali treh intervjujih v letu 1950, objavljenih v slovenskem časopisu Nova Domovina, povedal, da združenje »Nova Muzika«, čigar soustanovitelj je bil, na svojih periodičnih koncertih vedno vključil tudi kakšno delo slovenskih skladateljev, na primer: Slavka Osterca, Dimitrija Žebre, Franca Šturma, Karola Pahorja ali Lucjana Marije Škerjanca.

V letu 1951 je bil ustanovljen Argentinsko-Jugoslovanski Kulturni Inštitut, ki je na svojih koncertih zdaj pa zdaj vključil tudi kako skladbo slovenskih avtorjev.

Leta 1950 je moj profesor, skladatelj in dirigent Luis Gianeo, preko Državnega radia izvedel dve deli moje Suite v starem slogu, za godalni orkester, katero je potem Bruno Bandini, stalni dirigent orkestra Državnega radia, velikokrat izvedel v celoti. Ta dirigent je leta 1953 podal v dvorani Pravne fakultete v Buenos Airesu mojo Vaško uverturo za simfonični orkester in jo ponovil na Državnem radiu.

Naj povem, da sem se učil violino pri ruskem profesorju Petru Horošankyju in ko sem se tehnično usposobil, sem sodeloval pri simfoničnem orkestru Lago di Como, ki ga je dirigiral Bruno Bandini. S tem dirigentom sem bil v prav dobrih odnosih, zato sem ga zainteresiral, da bi v svoje koncerte vključil tudi simfonične skladbe slovenskih avtorjev. Zamisel je z veseljem sprejel.

Oktobra 1953 je podal v dvorani Pravne fakultete v Buenos Airesu Koncert za klavir in orkester Lucjana Marije Škerjanca. Solistka je bila Susana Singer. Mesec potem je bila izvedena uvertura za simfonični orkester »Kralj Matjaž«, Matije Bravničarja in junija 1954 simfonična pesnitev-scherzo »Bela Krajina« Marjana Kozine. Melita Lorkovič je izvedla »Concertino za klavir in godalni orkester« L.M.Škerjanca.

Komorni orkester Državnega radia, ki ga je vodil Bruno Bandini je izvedel, poleg Suite v starem slogu tudi druge moje skladbe. Dirigent Marij Drago Šijanec je izvedel »Zarabando«, iz moje Suite v starem slogu, za godalni orkester.

Leta 1958 smo ustanovili Društvo Mladih Skladateljev Argentine, sedaj: Združenje Skladateljev Argentine. Na periodičnih koncertih tega društva so bile izvedene moje skladbe: Balada de los ojos niños, Idilio in Serenata. Zapel jih je bariton Angel Hrovatin, pri klavirju Anton Soler Biljenski, ki je izvedel tudi skladbi Nocturno in Scherzo iz moje Rapsodije za klavir.

V sezoni 1959 sem dirigiral mojo kantato »Al Mar«, složeno na istoimensko odo čilskega pesnika Pabla Nerude. Izvedli so jo mešani vokalni kvartet, bariton solo Angel Hrovatin, pri klavirju naš Anton Soler-Biljenski, ki je, moram poudariti, odkar je leta 1948 dospel v Argentino iz svojega rojstnega kraja Bilje pri Gorici, vedno sodeloval pri glasbenih predstavah vseh slovenskih kulturnih društev v Buenos Airesu in okolici.

Leto 1991 je bilo za Slovence historično, bilo je leto proglasitve neodvisnosti Republike Slovenije in otvoritve Svetovnega Slovenskega Kongresa. Na program slavnostnega koncerta, ki je bil prirejen za ta pomembni dogodek, je bila vključena tudi moja »Simfonična rapsodija«. Zaradi takratne vojne se je koncert vršil oktobra istega leta na Glasbeni Matici v Trstu, z orkestrom RTV-SLO, pod vodstvom Antona Nanuta.

Dirigent Marko Munih je leta 1992 posnel za arhiv RTV-SLO mojo Suito v starem slogu, za godalni orkester.

V sklopu koncertov, ki jih prireja mesečno Združenje Skladateljev Argentine in v spomin 40. obletnice ustanovitve društva, so vključili v program tudi mojo kantato »Al Mar«. Izvedena je bila v Centro Cultural Recoleta s komornim mešanim zborom, baritonom solo in klavirsko spremljavo, pod mojim vodstvom. Na istem koncertu je bila krstno izvedena moja pesem *El nido ausente* {pesnik Leopoldo Lugones}. Tudi Društvo slovenskih skladateljev je podalo omenjeno kantato s komornim zborom RTV-SLO, basbaritonom Juanom Vasletom, pianistko Natašo Valant, dirigiral pa je Matjaž Šček. Leta 2001, na Mednarodnem festivalu v Celju, je Nina Prešiček izvedla *Balado* iz moje Rapsodije za klavir. Slovensko Cecilijino Društvo je na razpisu leta 2000 za izvedbo in publikacijo izbralo mojo *Zdravo Marijo* za mešani zbor in orgle.

Bas-bariton Juan Vasle, je v svojo zgoščenko »Slovenske pesmi za glas in klavir XX. stoletja« vključil tudi mojo pesem »Spominčice« {poezija S. Gregorčič}.

V društvu Triglav, v Buenos Airesu sem projektiral opero Antona Foersterja »Gorenjski slavček«, z orkestrom in pevci ljubljanske Opere, pod vodstvom Rada Simonitija.

Poleg zborov slovenskih kulturnih društev, smo imeli priložnost poslušati in uživati tudi izvedbe slovenskih vokalnih ansamblov, ki so prišli iz Slovenije.

Med slovenskimi umetniki, ki so razvijali svojo umetnost v argentinskem glasbenem udejstvovanju, moram omeniti prerano umrlega Angela Hrovatina, ki je s svojim mogočnim, žametnim baritonom očaral poslušalce v teatриh, na naših festivalih, koncertih, cerkvenih obredih in tudi v teatru Colon.

Antona Soler-Biljenskega, klavirskega koncertista in izvrstnega učitelja rojenega v Biljah pri Gorici, sem večkrat omenil v tem poročilu in to z vso pravico ker, je od prihoda v Argentino leta 1948, sodeloval s svojo umetnostjo z vsemi slovenskimi kulturnimi društvi v argentinski prestolnici, v okolici in v notranjosti Argentine. Nastopil je tudi v teatru Colon. Koncertiral je v sosednih državah Argentine, v Sloveniji in raznih mestih bivše Jugoslavije.

Velik ugled med argentinskim ljudstvom, sta uživala kontralta Franja Golob, sordnica sopranistke Vere Golob in Carlos Košuta ali Cossuta, sin slovenskih staršev iz Trsta, ki je vse svoje glasbene študije opravil v Buenos Airesu.

Marij Drago Šijanec, v Argentini poznan kot Mariano Drago, orkesterski dirigent in pedagog, rojen v Puli, je došel v Argentino leta 1947 in je s svojo umetnostjo pridobil velik ugled, ne samo v Argentini, temveč tudi v drugih državah sveta; v resnici bi si zaslužil daljšo razpravo, ki pa bi presegala moje zgoščeno poročilo. Ne smemo pozabiti Šijančeve globoko čutenega slovenstva, kar je vedno dokazoval, ko si je kljub profesionalnim obveznostim, še vedno odtrgal čas, da je sodeloval v vseh slovenskih društvih Buenos Airesa in okolice. Podpiral je naše zборе s svojim basom, prirejal je narodne pesmi, nekaj jih je tudi zložil in pomagal vsem zborom

s svojimi modrimi nasveti, katerih sem tudi jaz bil deležen, saj je često prihajal na moj dom..V zadnjih letih se odlikuje sopranistka Vera Golob, sorodnica kontraltke Franje Golob.

Prav lep uspeh med argentinskim ljudstvom žanjejo basisti Luka Debevec in Marko Fink.

Skladatelj in slavist Alojzij Geržinič, rojen v Ljubljani, se je učil klavir pri Josipu Pavčiču in Antonu Ravniku; glasbeno teorijo in harmonijo pri Vasiliju Mirku in Slavku Ostercu. Je izrazit skladatelj vokalne glasbe. Prirejal je slovenske ljudske pesmi za Tercet ali Kvartet Finkovih in za zbor Karantanija. Njegovo najpomembnejše skladateljsko delo je Baragov oratorij, za soliste, zbor in klavir, po besedilu pesnika Tineta Debeljaka {očeta} V zgoščenki zbirke »Slovenski samospievi XX stoletja, ki sta jih izvedla in izdala bas-bariton Juan Vasle in pianist Leon Engelman, so vključene njegovi pesmi: Gazela{VII} in Iz ilovice. Živi v Castelarju, v predmestju Buenos Airesa.

O sedanjem kulturnem stanju naših društev v Argentini, povem, da nekatera od tistih, ki spadajo pod krovno društvo Zedinjena Slovenija {povojni priseljenci}, še imajo svoje zборе in nadaljujejo z večjim ali manjšim uspehom v prid slovenske kulture.

Slovensko vzajemno društvo Triglav, edino društvo predvojnih slovenskih priseljencev, večina Primorcev, kar se tiče kulture sploh in posebno slovenske, izkazuje mnogo pomanjkljivosti. Vse kar je ostalo v društvu slovenskega je poučevanje slovenščine peščice potomcev slovenskih priseljencev. Vse drugo je argentinsko; šport je zvezda.

Mislim, da bi lahko precejšnje število mladih potomcev slovenskih priseljencev, ki gojijo v društvu šport, kar je hvalevredna praksa, ob primerni motivaciji in organizaciji sodelovali pri kulturnem udejstvovanju društva, na primer v teatralnih predstavah, slovenskih narodnih plesih ter inštrumentalnih in zborovskih ansamblih; na ta način bi poživali v njih klic krvi in tako bi se s ponosom srečali s svojimi slovenskimi koreninami.

***Ciril Kren**

Rodil se je 29. Septembra 1921 na Plešivem, pri Medani, v Goriških Brdih.

Ljudsko šolo je obiskoval v rodni Medani in nadaljne študije v Alojzijevišču in Malem semenišču v Gorici {Italija}. V Argentino je dospel l. 1937. Že leta 1940, kot 19 letnik, je prevzel vodstvo slovenskega mešanega zbora pri prekmurskem društvu Slovenska Krajina, ki je obenem bil tudi cerkveni zbor pri slovenskem bogoslužju, ki sta ga opravljala slovenska duhovnika Jože Kastelic in Janez Hladnik. Pri ruskim profesorju Petru Horošanskym se je učil violino in osnovne glasbene predmete, ki jih je pozneje bolj temeljito dopol-

nil pri argentinskem skladatelju Luis Gianneom. Potem se je izpopolnjeval sam; v orkestraciji je popolen samouk.

Vodil je posvetne in cerkvene slovenske in argentinske zборе, obenem pa se je udeleževal na društveno-prosvetnem polju med slovenskimi izseljenci v Argentini. Na njegovo posredovanje so bila podana v Argentini instrumentalna dela slovenskih skladateljev, kot L.M. Škerjanca, M. Bravničarja in M. Kozine. Slovensko glasbeno umetnost in slovensko kulturo sploh je pomagal spoznati Argentincem tudi s članki, ki jih je pisal za argentinske časopise in revije. Leta 1991 je bila njegova Simfonična rapsodija za veliki orkester izbrana za izvedbo na slavnostnem koncertu ob priliki otvoritve Slovenskega Svetovnega Kongresa (bil je tudi delegat na kongresu) in proglasitve neodvisnosti Republike Slovenije. Zaradi vojne se koncert ni vršil, pač pa je bil podan oktobra istega leta na Glasbeni Matici v Trstu, pod vodstvom. A. Nanuta. Njegovo Suito v starem slogu je za arhiv RTV posnel dirigent Marko Munih. Kantata Al mar, za komorni mešani zbor, bariton solo in klavir je bila izvedena v Ljubljani v okviru Večerov društva Slov. Skladateljev; solist je bil Juan Vasle, ki je v svojo zgoščenko Slovenski samospievi XX. stoletja vključil tudi njegovo pesem Spominčice (S. Gregorčič). Na koncertih Zveze Argentinskih Skladateljev je vsako leto na sporedu tudi nekaj njegovih del. Od leta 1938 se je preživljal: prva tri leta kot uradnik v nemški firmi in od l. 1941 do njegove upokojitve, l. 1989 kot bančni uradnik. Ciril Kren je sin Janeza Kren in Justine Sirk, je poročen, ima eno hčer in tri vnuke. Živi v okraju Munro, blizu Buenos Airesa.

Skladbe:

Nabožne pesmi: Božična – {Pastirci ne spite...} – za mešani zbor; Velikonočna – {Današnji žarki...} – za mešani zbor; Obhajilna – {Čuj skrivnostno povabilo...} – za sopran solo in mešani zbor; Nagrobnica – {Jamica tiha, kotiček miru – za mešani zbor; Nagrobnica – {Dokončal si pot življenja...} za moški in mešani zbor; Oče naš in tudi Padre nuestro v kastiljščini – za mešani zbor; Zdrava Marija in tudi Ave Marija v latinščini – za mešani zbor in orgle; Himno a N.S. de la Guardia {L. Pooli} – za mešani zbor. **Druge zborovske pesmi:** Pobratimija – {Glasno, glasno v širnem krogi}- za mešani zbor; Klic na boj – {Bratje, prijatelji, sučimo meče...} – za mešani zbor; Kam? – {F. Prešeren} – za mešani zbor in klavir; Strunam – {F. Prešeren} – za moški zbor in bariton solo in tudi za bariton in klavir; Slovenski dom {Stanislav Baretto} – {Slovenska mladina, ki v tuji si deželi...} – za mešani zbor; Vinski duhovi – {S.Gregorčič} – za tenor, bariton mešani zbor in klavir; Narodni motiv – {Alojz Gradnik} – za ženski in tudi za moški zbor; El nido ausente – {L. Lugones} – za mešani zbor; Al Mar {Pablo Neruda} Cantata za bariton solo, mešani komorni zbor in klavir. **Solospevi:** Spominčice – {S. Gregorčič} – za bariton in klavir; Dekletova molitev – {S.Gregorčič} – za sopran in klavir; El herrero {Kovač} – {G. Berdiales} – za bas in klavir; La estrella {G. Berdiales} – za sopran in klavir; Balada de los ojos niños – {A. Ureta} – za bariton in klavir ali komorni orkester

Serenata – {Garcia Lorca} – za alt in klavir; Idilio – {Garcia Lorca} – za alt in klavir; Molitev – {A. Gradnik} – za bariton in klavir; La hora – {J. De Ibarbourou} – za sopran in klavir; Uspavanka, {C. Kren} za glas in klavir; Nekaj priredb slovenskih in argentinskih pesmi, med njimi tango El Choclo. **Instrumentalne skladbe:** Poet – za godalni orkester; Canción de cuna {Uspavanka} – za klavir in tudi za komorni orkester; Suita v starem slogu – za godalni orkester; Vaška ali Medanska uvertura – za simfonični orkester; Rapsodija – za klavir {Balada, Nocturno in Scherzo}; Simfonična rapsodija – za veliki simfonični orkester; Kmetova balada – za godalni orkester; Božična fantazija – za orgle Slovenske melodije – za klavir; TangoSerrenata, za klavir; Slovenska rapsodija – { na slov.narod.melodije, } za Fl.Ob.Cl.Fg.in godala; Eros – Thanatos – za simfonični orkester; Medana, vaška uvertura 2005, za simfonični orkester.

Marcos Fink

Basbaritonist **Marcos Fink** (Buenos Aires, 26.11.1950) se je po končani srednji šoli vpisal na Fakulteto za agronomijo Univerze v Buenos Airesu; po diplomu je na isti poučeval Agrarno zoologijo. Izobraževanje glasu je začel pri Ivan Ivanovu in kasneje pri Victorju Srgu. Prve pomembne solistične nastope je imel kot član Argentinskega polifonskega zbora in Bachove akademije v Buenos Airesu. Igralske izkušnje si je nabral pri slovenskih režiserjih na odrih Slovenske kulturne akcije. Deset let je bil član slovenske vokalne skupine Karantanija, ki jo je vodila Marija Fink-Geržinič.

1. konferenca slovenskih glasbenikov iz sveta in Slovenije

Leta 1985 se je odločil za pevsko pot. Izpopolnjeval se je pri raznih evropskih mojstrih (W. Schöne, Ph. Huttenlocker, A. Baldin, E. Werba) in leta 1988 dobil nagrado s štipendijo Shell Argentina, ki jo podeljujejo Festivales Musicales de Buenos Aires. To mu je omogočilo odhod v London, kjer je pod vodstvom sopranistke Heather Harper in pianista Roberta Sutherlanda razširil solopevski repertoar. Po izteku štipendije je bil prvič angažiran v Evropi. Leta 1990 je doživel operni debut v Grosses Festspielhaus v Salzburgu. Postal je član solističnega ansambla salzburškega Landestheatra in v Mozartovem jubilejnem letu pel vloge Leporella in Figara. Leta 1992 se je odločil za svobodni umetniški poklic.

Za interpretacijo Schubertovega ciklusa *Zimsko popotovanje* je leta 1998 prejel zlatega Orfeja, ki ga v Parizu podeljuje Académie du disque lyrique. Leta 1999 je ista akademija podelila zlatega Orfeja posnetku *Don Giovanni* pod vodstvom Alaina Lombarda, pri katerem Marcos Fink poje vlogo Leporella. Za uspešne koncerte in posnetke Schubertovih samospevov je s pianistko Natašo Valant nagrajenec Prešernovega sklada 1999.

Marcos Fink je poleg omenjenih opernih vlog pel tudi naslednje: M. Mussorgsky, *Boris Godunov* (Rangoni), G. Donizetti, *Don Pasquale* (*Don Pasquale*), *L'Elisir d'Amore* (*Dulcamara*), G. Rossini, *Il turco in Italia* (*Geronio*) in *La Cenerentola* (*Alidoro*), P. Tchaikowsky, *Eugen Onegin* (*Gremijn*), in pa v oratorijih: J. S. Bach, *Pasijon po sv. Janezu*, *Pasijon po sv. Mateju*, L. van Beethoven, *Missa solemnis*, 9. sinfonia, W. A. Mozart, *Betulia liberata*, J. Haydn, *Die Schöpfung*, *Jahreszeiten*, G. F. Händel, *Saul*, *Belhazzar*, *Jephtha*, F. Mendelssohn, *Elijah*, A. Dvořák, *Stabat mater*, *Requiem*, A. Bruckner, *Te Deum*, J. Brahms, *Ein deutsches Requiem*... pod naslednjimi dirigenti: Rolf Beck, Semyon Bychkow, Michel Corboz, Mirko Cuderman, Hans Graf, Theodor Guschlbauer, Leopold Hager, Martin Haselböck, Milan Horvat, René Jacobs, Uroš Lajovic, Alain Lombard, Nicholas McGeegan, Marko Munih, Anton Nanut, Lior Shambadal, Pinchas Steinberg, Günther Teuring; v naslednjih gledališčih: Barcelona, Bazel, Bordeaux, Buenos Aires (Teatro Colón), Catania, Dunaj (Musikverein, Konzerthaus), Frankfurt, Lisbona, Ljubljana (SF, Cankarjev dom, opera), Madrid, Pariz (Salle Pleyel, Opera comique), Salzburg, Sao Paulo, San Sebastián, Sydney, Strasbourg, Tokyo, Osaka, Trst...

Posnetki: Händel/Mozart, *Mesija*; J. Haydn, *Cäcilienmesse*; Leopold I., *Musica imperialis*; F. Martin, *Golgotha*; J.S. Bach *H-mol maša*, W.A. Mozart, *Requiem*, *Krönungsmesse*, *Don Giovanni* (*Leporello*) in *Così fan tutte* (*Don Alfonso*); G. Rossini, *Petit messe solennelle*; G. Puccini, *Messa di gloria*; G. Faure *Requiem*; C. Guastavino, *Flores argentinas*; *pesmi in Argentinske samospeve* za Harmonia mundi skupaj s sestro Bernardo.

V založbi RTV Slovenija: F. Schubert, *Lepa mlinarica*, *Zimsko popotovanje* in *Labodji spev*; R. Schumann, *Pesnikova ljubezen* in *Ciklus pesmi op. 39*; S. Premrl, *Božične skrivnosti*; *Slovenski samospevi* (vse ob spremljavi Nataše Valant); J. S. Bach, *Bachovi koral iz Schemellijeve zbirke*, F. Cigan/A. Nagele, *Samospevi* (obe s sestro Bernardo Fink) in *Venec Slovenskih božičnih pesmi*, pri kateri sodeluje še sestra Veronika.

Bernarda Fink

Mezzosopran. Rojena je bila v Argentini. Glasbeno izobrazbo je pridobila v Instituto Superior de Arte v teatru Colón v Buenos Airesu. Leta 1985 je na tekmovanju Nuevas voces líricas dobila prvo nagrado, nato pa se preselila v Evropo. Njen repertoar je širok in sega od stare glasbe do sodobne, kar govori o njeni glasovni okretnosti. Redno nastopa s priznanimi orkestri, kot so dunajska filharmonija, berlinska filharmonija, kraljevi Concertgebouw iz Amsterdama, orkester bavarskega radia, londonska filharmonija, češka filharmonija, Evropski komorni orkester, pod vodstvom najbolj uglednih današnjih dirigentov: Herbert Blomstedt, Semyon Bychkov, sir John Eliot Gardiner, Valery Gergiev, Nikolaus Harnoncourt, Philippe Herreweghe, René Jacobs, Mariss Jansons, sir Neville Marriner, Marc Minkowski, Riccardo Muti, sir Roger Norrington, Franz Welser-Möst, med drugimi.

Bernarda Fink poje na koncertih in recitalih v najbolj prestižnih dvoranah po svetu in opernih hišah: Grand Théâtre v Ženevi, Teatro Liceu v Barceloni, Nederlandse Opera v Amsterdamu, Teatro Colón v Buenos Airesu in Théâtre des Champs-Élysées v Parizu, kot tudi v operni hiši v Sidneyu.

V sezoni 2005-2006 bo pela v novi produkciji Mozartove opere "Lucio Silla" (Cecilio) v gledališču Theater an der Wien pod vodstvom Nikolausa Harnoncourta in Clausa Gutha. Novembra 2005 pa vlogo Sesta v Mozartovi "La Clemenza di Tito" pod taktirko Renéja Jacobsa.

Veliko njenih zgoščenk je bilo nagrajenih. Za Caldarovo "Maddalena ai piedi di Cristo" in Handlovo opero "Giulio Cesare" je dobila nagrado Gramophone, Zlati diapazon pa za novo zgoščenko Dvořakovih samospenov.

Juan Vasle

Basbaritonist Juan Vasle je prvak ljubljanske Opere, kjer je odpel vrsto basovskih vlog: Zaharija, Ferrando, Bazilio, Lindorf, Mirakel, Kopelius, Dappertutto, Don Alfonso, Escamillo, Ramfis, Martin Krpan, St. Bris, Komtur, Tiresias, Frano, Ottavio, Arkel, Mag Čelij itd. Kot koncertni pevec je sodeloval z radijskimi simfoniki, slovenskimi filharmoniki, ljubljanskim poletnim festivalom in drugimi festivali po Sloveniji. V Argentini je bil najprej član raznih zborov: vokalne skupine Karantanija, ki ga je vodila dirigentka Marija Fink Geržiničeva, komorne vokalne zasedbe 9 de Cámara (Carlos López Puccio), pogosto pa je sodeloval tudi z zborom Niños y Jóvenes Cantores de Brailoche, pod vodstvom Lučke Kralj Jermanove. Pevsko izobrazbo si je pridobil na Visokem inštitutu za umetnost (Instituto Superior de Arte) v Teatru Colón v rojstnem mestu Buenos Airesu. Nastopal je kot solist v Teatru Colón in v drugih južnoameriških gledališčih. Leta 1988 je bil finalist na Luciano Pavarotti International Voice Competition v Philadelphiji v ZDA. Gostoval je v Avstraliji, Braziliji, na Češkem, na Kosovu, v Italiji, Kanadi, na Hrvaškem, v Nemčiji, Paragvaju in Urugvaju. Izdal je štiri zgoščenke: Slovenske pesmi, Slovenski samospevi XX. stoletja, Sudamérica in Raduj človek moj. Snemal je tudi v tujini. Diplomiral je v Visoki novinarski šoli v Buenos Airesu. Več let je bil zaposlen v reviji Mercado, kjer je pisal prispevke o marketingu in oglaševanju. Kot športni novinar je poročal iz tekem argentinske prve lige v dnevniku Crónica. Bil je soustanovitelj in glavni urednik revije ProMúsica. Piše članke o južnoameriškem nogometu v Delu. Izšle so tri njegove knjige: Pevci so tudi ljudje, Fuzbal, tango in polka ter Ustavite svet – mundial je tu!

Glasbeno življenje Slovencev v ZDA

Sodelujoči
Joseph Valencic
Metod M. Milač

Slovenska glasba z ameriskim naglasom

Joseph Valencic*

In little more than a century, the Slovenian communities of North America have evolved a unique Slovenian musical culture, distinct from the homeland, but rooted in traditional melodies and modes of expression. Whether in farming settlements and mining towns, or closely-knit big-city neighborhoods, Slovenian-Americans organized and maintained their own choruses, orchestras and performance venues. Taking advantage of the opportunities, resources and technology available to them, Slovenians in the United States and Canada built an entire Slovenian music industry with recordings, songbooks, broadcasts, and even a music museum and archives. Many of their accomplishments were achieved years before comparable milestones in Slovenia. The average Slovenian in North America had more access to Slovenian music than his cousins in the homeland until well into the 20th century. Slovenians have made important contributions in every genre of American music and even developed a “Slovenian” style of commercialized folk music that attained mainstream popularity in the 1950s and still appeals to audiences.

The earliest Slovenian music in America was the hymns and folk songs brought by emigrants. Church choirs were the first organized musical groups. Individual musicians brought accordions, tamburitzas and zithers with them to the New World. By the 1890s, accordionists were in demand for weddings, dances and picnics. At the same time, organizations formed marching bands, reminiscent of the “plehmuzika” they enjoyed in the homeland. Church organist Ivan Zorman Sr. founded bands in Ohio, Michigan, Minnesota and Colorado before 1900. Slovenians also created tamburitza clubs and family bands. Orchestras were assembled with the addition of a piano, strings, brass or woodwinds. Some groups added banjo, saxophone and drums and, by 1920, the first Slovenian dance bands appeared. Parish halls, taverns, and newly-opened Slovenski narodni domovi became entertainment centers and hired musicians for dances and special occasions. Anton

Mervar and John Mikus opened accordion factories in Cleveland and sent their instruments around the country.

The phonograph and mechanical pianos brought Slovenian music into every home in even the most remote settlements. The Victor and Columbia labels met the demand for recordings with Slovenian music series. Ljubljana actresses Avgusta Danilova and Mila Polanceva made the world's first recordings of Slovenian folk songs in New York in 1917. Anton Schubel's recordings of "Mamica Moja" and "Gor Cez Jezero" were early hits. The Matt Hoyer Trio from Cleveland became the first Slovenian ensemble to record. From 1919 to 1930, Hoyer reworked at least 100 old polkas, marches and folk songs and updated them with banjo and bass guitar accompaniment. The combination set the tone for Slovenian bands for decades.

The first Slovenian radio programs were on the air by 1930s. Several producer-announcers hosted shows every week for decades. Musicians and singers received valuable exposure for engagements within their communities. Polkas and waltzes were popular, but Slovenians appreciated commercial music as well. Pianist and composer William Lausche "Americanized" Slovenian melodies with dance-band and jazz arrangements and pioneered the polka style which would become associated with Slovenians. His recordings with his sister Josephine and Mary Udovich as vocalists were immensely popular and were even distributed in Slovenia through Columbia Records in Belgrade.

Boys growing up with records, radio and neighborhood musicians formed new bands. Frank Yankovic's early releases sold rapidly and earned him a contract with Columbia in 1946. Dancers welcomed Yankovic's fluid waltzes and slower polkas which sounded more like mainstream American music and less European. Yankovic also translated Slovenian lyrics into English. Yankovic and his Yanks topped the music charts in 1948 and 1949 with two million-selling arrangements, "Just Because" and "The Blue Skirt Waltz." He was crowned "America's Polka King" in 1948. Accordionist Johnny Pecon left Yankovic to form his own successful band, which many considered to have perfected the Slovenian style. National recording contracts were offered to Pecon, Johnny Vadnal, Louis Bashel, and Eddie Habat, among others. Songs like "Over Three Hills," based on the folk song, "Cez tri gore," were recorded by American groups. Polka fever reached its pitch around 1950 when, after years of austerity, Americans wanted happy music. Slovenian melodies were absorbed into the multicultural fabric of American popular music.

Slovenian music has been on American television since the medium's inception. In 1931, Anton Schubel sang on an experimental broadcast in New York City, dressed in a Gorenjski costume. Johnny Vadnal hosted the first Slovenian music show in 1949 in Cleveland. Polka King Frank Yankovic and Canada's Polka King Walter Ostanek syndicated their own polka TV programs.

Polka music declined in national appeal by 1960. Tony Petkovsek began a daily Slovenian polka radio show in Cleveland in English in 1961 and soon became an important figure in the revitalization and promotion of Slovenian-American musical culture. The recordings of two ensembles from Slovenia, the Avsenik Quintet, and the Lojze Slak Trio, introduced a fresh folk song and new melodies. They inspired similar bands in Cleveland and Toronto. Slak's Old World diatonic accordion touched off a "button box" mania among American Slovenians. Orchestras issued their own recordings for smaller audiences. Charismatic young entertainers, like Richie Vadnal and vocalist Cilka Dolgan, appealed to all ages. Ethnic pride grew across America in the 1960s and large-scale polka events rivaled those in Slovenia. Petkovsek's three-day polka festival has attracted upwards of 5,000 dancers since 1963. The summer Slovenefest, sponsored by the fraternal insurance society Slovenska Narodna Podporna Jednota, also attracts thousands.

Polka music brought about three sociological events in the 1970s. Bandleaders hosted inexpensive polka music tours to Slovenia, sending thousands to discover the land of their ancestors. Slovenians organized button accordion clubs and, for the first time, women and children joined men in making music on stage. The first Polka Mass was performed by Slovenian musicians in 1972. The service incorporated traditional Slovenian folk melodies with lyrics from the liturgy. Polka lovers of all nationalities welcomed the new expression of their Catholic faith and the recording of the Polka Mass sold more copies than any Slovenian recording since the 1950s. In 1983, Slovenian-Americans celebrated the Polka Mass before Pope John Paul II.

The first Grammy Award for best polka recording was presented in 1985 to Frank Yankovic. Walter Ostanek, received three Grammy Awards and many Slovenian-American musicians have been nominated. In 1986, the American Slovenian Polka Foundation established the Polka Hall of Fame museum in Euclid, Ohio, a large-Slovenian suburb of Cleveland. The group's national membership, about 1,500, nominates and votes for outstanding entertainers and Slovenian musical achievements each year. It is the world's only museum dedicated to Slovenian music.

Emigrants also brought the Slovenian tradition of vocal music to North America. Nearly every community supported at least one chorus. Cleveland was once home to thirty choruses. Slovenian-owned halls and Slovenian national homes presented concerts and variety shows. Youth choirs encouraged young people to learn Slovenian music. Some groups selected music based upon the shared ideology of members. Several ambitious choruses attempted serious Slovenian music. The Zarja Singing Society and Glasbena Matica Chorus, founded in Cleveland, performed full-scale operas in Slovenian with orchestral accompaniment. In 1928, Zarja director John Ivanusch, a student of Franz Lehar, completed a Slovenian opera, *Turjaska Rozamunda*, based upon the Preseren poem. Ivan Zorman Jr. and Anton

Schubel led Glasbena Matica in concerts and operas, such as *La Traviata*, *Carmen*, and *The Tales of Hoffman* into the 1960s.

Several Slovenian-Americans found careers in classical music, including organist and composer Paul Sifler, soprano Heidi Skok of the Metropolitan Opera, avant garde accordionist Guy Klucevsek, and Canadian composer Marjan Mozetic. Orchestra conductor Karen Kamensek and Colorado-born soprano Lucille Udovich built careers in Europe. Artists from Slovenia, such as concert pianist Dubravka Tomsic, studied in the United States and appeared in concert. The Slovenian Philharmonic and the Slovenski Octet toured several times.

Slovenian-Americans also found success in pop music. Micky Dolenz played the drums and sang in the Monkees, a made-for-television version of the Beatles that enjoyed tremendous popularity and platinum record sales in the late 1960s. Vocalist Andrea True, born Truden, is remembered for her 1976 disco hit, "More, More, More." Actor and comedian Frank Gorshin starred in a Broadway musical in 1969. Joe Sodja was an innovative guitar and banjo virtuoso. Joey Miskulin is the accordionist of the popular cowboy band *Riders in the Sky*. A few musicians, such as Klucevsek and jazz keyboardists Leo Coach and Peter Mihelich, have performed in Slovenia.

Since the 1950s, music has replaced language in perpetuating the Slovenian identity across North America. Nearly every activity planned by today's organizations involves music. Slovenian-American music has also generated more positive attention to Slovenia and Slovenian culture than any other form of expression. Today, at least 200 orchestras across North America perform Slovenian-American music. New, young bands, musicians and choruses promise the continuation of the Slovenians' unique gift to American popular culture for many years.

****Joseph Valencic***

Joseph Valencic writes, lectures and produces documentaries on Slovenian-American immigration history, film and popular culture. He is a founding trustee of the American Slovenian Polka Foundation museum in Cleveland, Ohio. He wrote the first profiles of Slovenian music in America for the *Encyclopedia of Cleveland History* and a video documentary. His recent research includes Slovenian musical recordings produced in the United States before 1930, Slovenian pianola music, Slovenian musical film shorts in America, and the earliest known surviving radio broadcast of Slovenian music (1938). In 2005, he co-wrote a documentary on Slovenian women in America for *TV Slovenija* and was co-author of a biography of Gorica-born actress Nora Gregor, star of Jean Renoir's film classic, *The Rules of the Game*.

Prizadevanja in uspehi šestih desetletij Pevskega zbora Korotan

Metod M. Milač*

Pevski zbori, aktivni dolga leta v mnogih slovenskih centrih Združenih držav Amerike in Kanade, svetni in cerkveni, so dokaz skrbnega ohranjanja slovenske pesmi in besede med ljudmi slovenskega rodu.. Bolj obširna, zavedna, ali strnjena je skupnost, večje so možnosti za dolga leta uspešnega delovanja pevskih zborov. Mesto Cleveland, v zvezni državi Ohio v ZDA, je gotovo eden takšnih uspešnih slovenskih centrov.

Med mnoge zборе v Clevelandu, Ohio, z dolgoletno tradicijo, prištevamo tudi Pevski zbor Korotan. Začetki zbora segajo v leto 1951, ko je Metod Milač zbral skupino osemnajstih fantov z namenom ohranяти med povojnimi priseljenci slovensko narodno in umetno pesem. Ker v začetku zbor ni imel imena, so ga v objavah imenovali Moški zbor Metoda Milača. V Clevelandu so bile medtem že naseljene mnoge pevke, ki so v begunskih taboriščih v Avstriji pod umetniškim vodstvom zborovodij Silva Miheliča in dr. Franca Cigana sodelovale pri zborih v Lienzu in Spittalu ob Dravi, in te so dale vzpodbudo za ustanovitev mešanega zbora. Tako je začetek zbora, ki je pozneje sprejel ime Pevski zbor Korotan, lahko zapisan za leto 1951.

Metod Milač je vodil zbor prvih enajst let s precejšnjimi uspehi. Brez dvoma so pri teh uspehih veliko pripomogle pretekle izkušnje mnogih pevk in pevcev, obvladanje slovenskega jezika, zanimanje obdržati kulturne dosežke rojstne domovine, in z osebnimi željami za čimvečjo navezanost na slovensko narodno in umetno pesem. Prvega samostojnega koncerta, 12. aprila 1953, se je udeležil slovensko-ameriški pesnik in skladatelj Ivan Zorman ter spregovoril nekaj spodbudnih besed, poročilo o koncertu pa je napisal dr. Rajko Ložar. Vsakoletni koncerti so bili zelo dobro obiskani. Zbor je nastopal kot moški, ženski in mešani zbor. Kot solisti in solistke pa so nastopali: Malka Povik-Gregorc, Mimi Veider-Rezonja, Marija

Sekne, in Ivan Hauptman. Del vsakega koncerta je bil posvečen slovenskim samospēvom, ki so jih izvajali Pavle Borštnik, Jože Dovjak, in France Gorenšek. Spremljavo na klavirju sta prispevala Vera Slejko in Metod Milač.

Med posebne dosežke prvih enajst let lahko vključimo tri plošče: *Tebi in o Tebi pojem* (1956; ovitek: France Gorše); *Pod oknom* (1959; ovitek: Božidar-Ted-Kramolc); *Korotan ob desetletnici* (1962; na ovitku fotografija Pevskega zbora Korotan). Za desetletnico Korotana, 11. novembra 1961, je bil drugi del koncerta izvajan s 16-članskim simfoničnim orkestrom. Metod Milač je za to priliko napisal kantato *Pozdravljena zemlja* za mešani zbor in orkester na besedilo Pavla Borštnika, kot spominsko delo na več kot desetletje dolgo begunstvo. Korotan je v tej prvi dobi nastopal na mnogih prireditvah v Clevelandu, Jolietu, in Torontu, kakor tudi na clevelanskem radiju, televiziji, na Firestone radio programu, in na Glasu Amerike. Posebno omembo zasluži sodelovanje Korotana pri koncertu clevelanskih združenih pevskih zborov, ki ga je pripravil in vodil dirigent Glasbene Matice, Anton Šubelj. To prvo desetletje je ustvarilo temelje za vse nadaljnje delovanje Pevskega zbora Korotan.

Po Milačevem odhodu na univerzo v Syracuse, New York, je zbor prevzel izkušeni pevovodja Lado Lempl. Zbor je na novo organiziral, preveril register vseh pevk in pevcev in si v kratkem pridobil zaupanje celotnega zbora. Njegov prvi koncert, 8. junija 1963, je bil velik uspeh in nadaljnje delovanje Korotana zajamčeno. Žal je Lada Lempla kmalu strla bolezen in tako je zbor ponovno ostal brez pevovodje. Po smrti Lada Lempla je zbor učil organist Franc Zupan, ki pa se je po nekaj mesecih zaradi bolezni tudi moral odpovedati temu delu.

Vzelo je precej časa po Lado Lemplovi smrti, predno je Korotan dobil novega pevovodjo. Inž. France Gorenšek, ki je v Bologni v Italiji študiral poleg inženirstva tudi solopetje, se je odločil, da prevzame skrb za Pevski zbor Korotan. Kot solist pri Korotanu in z mnogimi uspešnimi solo nastopi, je bil slovenski skupnosti v Clevelandu in daleč naokrog zelo dobro poznan. Prihodnost Korotana je bila s tem zajamčena. Z neutrudnim delom in z željo prinesiti k programu še kaj novega, je priredil precejšnje število narodnih in popularnih slovenskih pesmi za mešani pevski zbor, posebno v dobrobit mlajšim, da pojejo nekaj, kar jim je že poznano. Za vedno pa bo v slovenski glasbeni literaturi zapisan s svojo skladbo, *Naša Pesem*, na besedilo Marjana Jakopiča.

Med mnogimi nastopi v Clevelandu, poleg rednih letnih koncertov, je prinesel slovensko pesem tudi med zunanje kroge. Med najpomembnejše nastope spada sodelovanje pri posvetitvi slovenske kapele v baziliki v Washingtonu, DC, in na katoliškem kongresu v Philadelphiji. Najbolj pomemben pa je bil nastop Korotana pod njegovim vodstvom leta 1981 med zamejskimi Slovenci, najprej v Gorici, nato pa še v Šmihelu pri Pliberku in v Celovcu. Na tem potovanju se je Korotanu pridružila tudi plesna skupina Kres in kot Korotan dosegla lepe uspehe. Sprejem, tako pri administraciji v Gorici in pri Koroški deželni vladi v Celovcu in nastop zbora s

slovenskimi in ameriškimi pesmimi in s plesi članstva Kresa v prisotnosti glavarja Koroške pokrajine in njegovih sodelavcev na glavnem trgu pred vladno palačo, članstvo Korotana in Kresa ne bo kmalu pozabilo. Isto lahko trdimo tudi za številno prisotnost celovškega poslušalstva, ki se je takoj zbralo in z začudenjem ter z zanimanjem prisluhnilo temu nenapovedanemu nastopu prav v sredini njihovega mesta. Gorenškovo šestnajstletno delo s Korotanom - prvi koncert 1967, zadnji koncert 1983 – označuje posebno dobo Pevskega zbora Korotana.

Za Francetom Gorenškom je prevzel zbor Rudi Knez. Niso velikokrat poudarjene vse Knezove zasluge za slovensko mladino, tako na slovenskem Koroškem, kakor v Združenih državah Amerike. Povprašati bi morali stotine nekdanjih njegovih učencev, da bi prišli do zelo obsežnega zaključka. Kot učitelj slovenske besede in petja najmlajših, je svoje sposobnosti ponovno dokazal na mnogih uspešnih prireditvah. Posebna novost na Korotanovih koncertih pod njegovim vodstvom so bile zaključne točke slovenske lahke glasbe s spremljavo klavirske harmonike. Izvrstnih izvedencev te vrste glasbe tudi v Clevelandu ni nikoli primanjkovalo; s svojim sodelovanjem na koncertih Korotana so tudi ti imeli lepe uspehe.

Rudi Knez si je še posebno prizadeval ponesti Korotanovo pesem v širše slovensko okrožje. Koncerti v Torontu, Chicagu, Jolietu, Fairfieldu in v Washingtonu, DC ob dvajsetletnici slovenske kapele v baziliki Brezmadežne, so trdna priča tega delovanja in uspehov. V času slovenske osvobodilne vojne je Korotana pod Knezovim vodstvom sodeloval pri maši za mir v clevelandski katedrali. Za vedno pa bo v arhivih mariborske škofije zapisano sodelovanje zbora Korotana ob prvem obisku papeža Janeza Palva II. v Sloveniji. Značilno in pomembno je, da je bil to Pevskega

zbora Korotan prvi obisk Slovenije in to na povabilo mariborskega škofa dr. Franca Krambergerja. V zvezi s tem obiskom Slovenije, je zbor podal koncerte v Šent Joštu, v Želimljah, in v Mariboru. Rudi Knez, vzgojitelj slovenske mladine, se je s koncertom 16. maja 1998 poslovil kot pevovodja Korotana.

Odbor Korotana je leta 1999 pridobil novega pevovodjo Janeza Sršena. V Clevelandu je bil Sršen že dobro poznan kot pevovodja cerkvenega zbora pri Sv. Vidu, kot ustanovitelj in vodja moškega zbora Fantje na vasi, ustanovljen 1977, in kot učitelj petja na slovenski sobotni šoli pri Sv. Vidu. Prvi koncert pod Sršenovim vodstvom je zbor izvajal 22. maja 1999. Po vzoru predhodnikov, je vedno iskal možnosti za nastope solistov zbora. Iz izbranih programov nekaj imen: Pavle Borštnik, Muši Coffelt, Jože Dovjak, Mari Erdani, France Gorenšek, Milan Gorenšek, Tomaž Gorenšek, Nada Gregorc, Vida Gregorc, Ivan Hauptman, Tone Hauptman, Kristina Jakomin, Marko Jakomin, Martina Jakomin, Mimi Kozina, Marjan Kosem, Metka Lavriša, Kati Likozar Cup, Edi Mejač, Mari McMurray, Janez Nemec, Maruša Pogačnik, Cvetka Rihtar, Milan Rihtar, Nejči Slak, Janez Sršen, Milena Stropnik, Janez Šemen, Joseph Štepec, Zdenka Zakrajšek, Viktorija Zalar, Liza Zalik, Ivan Zupan, Megan Zupan. V pomoč k tako obširnemu pevskega delovanju je Janez Sršen pridobil sopranistko Martino Jakomin, da pomaga pri pripravi na koncerte in da s sodelovanjem olajša njegovo delo.

Že na samem začetku je Janez Sršen dokazal, da stremi k novim ciljem. V septembru 1999 se je Korotan vrnil v Maribor in sodeloval pri združenih zborih na slovesnostih posvetitve Antona Martina Slomška za blaženega. Ob zlati obletnici Korotana, 18. maja 2002, je pripravil izredno bogat in obsežen program. Za za-

ključni skladbi tega koncerta je Sršen izbral Gorenškovo, *Naša pesem* (besedilo Marjan Jakopič) s klavirsko spemljavo, in Milačevo, *Pozdravljena zemlja* (besedilo Pavle Borštnik) s 16-članskim simfoničnim orkestrom. Posebnega pomena pa so bili Korotanovi nastopi pod Sršenovim vodstvom na spominskem potovanju v Slovenijo ob šestdesetletnici begunstva leta 2005. Nastopi v Kočevskem rogu, Teharjih, v Celju, in v Kranju, so bili dodani k slovesnostim v Zavodih Sv. Stanislava ob šestdesetletnici begunstva, v ljubljanski stolnici pri ustoličenju ljubljanskega škofa Alojzija Urana v nadškofa in metropolita, in v Državnem zboru ob spominih na dogodke 1945 leta.

Janez Sršen je prvi pevovodja Pevskega zbora Korotan rojen že v Ameriki. Znanje slovenskega jezika si je pridobil v domači hiši in v slovenski sobotni šoli. V clevelandski slovenski skupnosti je pomoč Pevskemu zboru Korotan vedno širokogrudna in upoštevana.

Preseljeno ljudstvo kateregakoli naroda najdalje obdrži zavest svojega izvora prav s pomočjo lastne narodne in umetne pesmi. To je vedno bil in vedno bo eden najpomembnejših ciljev vseh prizadevanj in upehov šestih desetletij Pevskega zbora Korotan.

*** Metod Milač, Ph.D.**

Cleveland, Ohio, ZDA

Metod M. Milač, bibliotekar, muzikolog, zborovodja in publicist je bil preko trideset let vodja različnih oddelkov knjižnice Syracuse Univerze v državi New York. Po upokojitvi leta 1992, ko mu je senat univerze podelil *emeritus status*, se je posvetil zapisu svojih spominov druge svetovne vojne. Z naslovom *Resistance, Imprisonment, & Forced Labor: A Slovene Student in World War II* (Peter Lang, 2002 in 2003) so spomini izšli najprej v angleščini, leta 2003 pa tudi v slovenščini (prevedel Jože Plešej) z naslovom *Kdo solze naše posuši: Doživetja slovenskega dijaka med drugo svetovno vojno* (K.D. Mohorjan Prevalje; Mohorjeva družba Celje, 2003).

Kot muzikolog se posveča J. Gallusu in njegovi dobi (1550-1591), predvsem neraziskanim delom skladateljevega življenja. Disertacija nosi naslov, *Jacobus Gallus Carniolus (1550-1591): New Readings from the Sources*. Že dolga leta tudi sodeluje pri Društvu za slovenske študije, zadnjih šest let je kot predsednik. Društvo je znanstvena organizacija za raziskave vseh področij slovenske znanosti in kulture, ustanovljena 1973 na Columbia Univerzi.

Metod M. Milač je bil rojen na Prevaljah na Koroškem leta 1924. Njegov življenjepis v slovenščini je objavljen v *Biografskem leksikonu občine Prevalje* (Občina, 2005).

Umetnik in družba – predstavitev izbranih glasbenih osebnosti

---

Voditelj:

Dr. Boris Pleskovič

Sodelujoči:

Dr. Primož Kuret

Jasna Nemec Novak

Ciril Kren

Anton Foerster ml. in Leon Funtek

Primož Kuret*

Ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja sta se v svetu uveljavila dva slovenska umeznika, oba doma iz Ljubljane. Prvi je bil Anton Foerster, sin znanega slovenskega skladatelja, avtorja priljubljene opere *Gorenjski slavček*, drugi pa Leon Funtek, sin prav tako znanega slovenskega pesnika, urednika dnevnika *Laibacher Zeitung* in pisca ter prevajalca opernih libretov, Anton Funtka. Oba sta bila izredna glasbena talenta, oba sta po šolanju v Ljubljani nadaljevala glasbene študije v Leipzigu, kar je bilo v teh časih skoraj izjema, saj so naši študentje raje hodili na Dunaj ali v Prago. Toda v Leipzigu je študiral na univerzi med leti 1879 in 1882 znani Anton Krisper, mladostni intimus skladatelja Gustava Mahlerja, ki je verjetno tudi imel zasluge, da je Mahler prišel v sezoni 1881/82 za kapelnika v Deželno gledališče. Krisper je v Leipzigu tudi doktoriral z disertacijo »o glasbenih sistemih, njihovih principih, razvoju in konsekvencah«. Lahko rečemo, da je bil to prvi slovenski doktorat iz glasbenih znanosti, ki ga je pozneje v samozaložbi izdal v Gradcu. Verjetno pa je v Leipzigu nastala njegova opera *Zlatorog*, ki jo omenja literatura o Mahlerju.² Danes je neznana.

Leipziški konservatorij je pritegoval predvsem nemške študente, na njem pa so študirali študentje iz praktično vseh evropskih dežel. Iz nekdanje Kranjske je študiral tu do leta 1893 le en študent – Anton Krisper, do leta 1918 še 4, poleg tega je tu študiral iz Kojskega v Goriških Brdih tudi Srečko Kumar ter 9 študentov iz Trsta.³

Anton Foerster je bil vpisan pod številko 4681. Rojen in zrasel je v glasbeni družini, kjer je od očeta dobil prvi glasbeni pouk. Na konservatorij se je vpisal 14. aprila

---

² Prim. Kurt Blaukopf, *Gustav Mahler oder der Zeitgenosse der Zukunft*. Muenchen 1969

³ Gl. Helmut Loos, *Slowenische Musiker in Leipzig*, v: *Stoletja glasbe na Slovenskem*. Zbornik Slovenskih glasbenih dnevo (ur. Primož Kuret). Ljubljana 2006, s. 121-144.

1887, odšel pa je za veliko noč 1891. Ohranjeni so podatki, iz katerih izhaja, da je na konservatoriju uspešno nastopal. Tako je nastopil na spominskem koncertu za Felixa Mendelssohna (5.XI.1888), kjer je igral njegov Klavirski koncert v g-molu z velikim uspehom. Nato je igral 2. aprila 1889 in nato še 24. februarja 1891, kjer je igral Klavirski koncert v d-molu Anton Rubinsteina. Na podlagi teh nastopov bi pričakovali odlično spričevalo. Pohvalili so njegov uspeh pri glasbeni zgodovini in glasbeni estetiki. Profesor Salomon Jadassohn je napisal, da v štirih letih ni prišel niti enkrat na njegove ure glasbene teorije in kompozicije. Profesor glavnega predmeta, klavirja Johannes Weidenbach pa je napisal sledeče:

»Klavirska igra. Gospod Foerster, katerega duhovni in materialni interes sem med njegovim štiriletnim študijskim časom kar najbolj podpiral, je gledano iz etičnega stališča, v ostrem nasprotju z njegovimi ustnimi obljubami, z neznačajnim, izneverjenim obnašanjem, glede na dane prednosti in dobrote, ki jih je bil deležen na Kraljevem konservatoriju, ki se jim je naravnost na frivolen način posmehoval... in našemu inštitutu pokazal nezvestobo, ki umetniško vredne svetle strani pri njem tako zatemnijo, tako da se mi je upiralo, ker sem bil boleče prizadet ob njegovi nehvaležnosti, napisati drugačno spričevalo.«⁴

Razlogi za takšno oceno danes niso več znani. So pa v leipziških spričevalih pogosto dajali ocene o osebnosti študentov. Kakorkoli že, Foerster je nato nastopil uspešno pot klavirskega virtuozna in pedagoga, učil več let na znanem konservatoriju Stern in konservatoriju Klindworth-Scharwenka v Berlinu ter od leta 1909 na Musical Collegu v Chicagu. Cenili so ga kot izvrstnega interpretata Lisztovih in Chopinovih del. Tudi sam je komponiral in predeloval za koncertno rabo Bachova orgelska dela.

Še pred odhodom v Leipzig je nastopil v Ljubljani z Beethovnovno klavirsko sonato op. 57, ki jo je kritik v *Laibacher Zeitung* takole ocenil:

»V gospodu Antonu Foersterju smo spoznali prizadevnost, umetnost resno jemajočega mladeniča, ki kaže v svoji zreli igri strogo šolo, vedno boljše obvladovanje instrumenta in glasbeno razumevanje ter nasploh glasbeno naturo, na katere podlagi bo ob nadaljnjem delu gotovo imel lepo prihodnost.«⁵

Ob izgradnji Tonhalle je 25. oktobra 1891 – torej po že končanih študijah – Anton Foerster spet nastopil in igral z orkestrom Filharmonične družbe pod vodstvom dirigenta Josefa Zöhnerja Lisztov Klavirski koncert v Es-duru in nato zaigral še Chopinov *Nokturno* v b-molu in Lisztovo skladbo *Tarantella Venezia e Napoli*. Naslednjič je v Ljubljani nastopil marca 1894. Njegov nastop je zbudil veliko zanimanje. *Laibacher Zeitung* je poročal o njegovih velikih uspehih v Nemčiji in citiral

.....
⁴ *Ibid.*

⁵ *Laibacher Zeitung*, 29. XI.1886

kritike iz nemških časopisov ob Foersterjevem koncertu v Berlinu.⁶ V Ljubljani je igral na klavir znamke Blüthner in sicer Schubertovo Fantazijo *Popotnik*, Beethovnovih 32 variacij in vrsto krajših skladb Sapelnikovga, Mendelssohna in drugih. Kritik ga je uvrstil med pianiste najvišje kategorije in ugotavljal napredek od prvega nastopa 1891 v Ljubljani, češ da je »umetnik presegel virtuoza«.

Svetovno uspešni klavirski virtuoz Anton Foerster je 9. januarja 1915 umrl star 48 let v Trstu, kamor se je preselil zaradi slabega zdravja. Označili so ga kot popolnega muzika in mojstra svojega glasbila. Turneje po Evropi in Ameriki (Chicago) so mu prinesle svetovno slavo.⁷

Leon Funtek je bil violinist, ki je že z dvanajstimi leti prvič nastopil na koncertu Filharmonične družbe v Ljubljani. Njegov učitelj je bil Hans Gerstner, ki je bil po rodu iz Luditz in je prišel v Ljubljano leta 1871 ter si pridobil sloves kot violinist-koncertant, pedagog, vodja komornih koncertov in nazadnje kot zadnji glasbeni ravnatelj družbe. Vzgojil je vrsto violinistov, njegov največji uspeh pa je bil Leon Funtek, o katerem je kritik *Laibacher Zeitung* ob njegovem prvem nastopu zapisal: »Mladi Funtek si je prisvojil vse odlike Gerstnerjeve šole in kaže pravo glasbeno naravo. Lok vodi s popolnim poletom, vse tehnične težave obvladuje z lahkoto in njegova tehnična izobrazba harmonira globoko občuteno in učinkovito z njegovim lepim glasbenim občutkom. Uspelo mu je celo odpihniti prah z močno zastarelega violinskega koncerta op. 10 Henrija Vieuxtempsa [...] Seveda nudi koncert zbirko vseh možnih tehničnih težav in je zato priložnost za popoln prikaz zunanjih strani glasbene individualnosti. Leo Funtek je razvil tehniko naravnost osupljive elegance in finosti [...] Mladi umetnik je dosegel uspeh, kakršen že leta ni bil dan nobeni na novo se pojavljajoči zvezdi...«⁸ Kmalu nato, leta 1892, je ljubljanskemu občinstvu predstavil Violinski koncert Petra Iljiča Čajkovskega, eno najtežjih del svetovne literature za violino. »Funtek je z izvrstno izvedbo dokazal svojo eminentno nadarjenost in svojo občudovanja vredno prizadevanje, ki mu kljub mladosti omogča tako visoko stopnjo umetnosti. Občinstvo ga je viharo nagradilo«, je zapisal po koncertu kritik Julius Ohm Januschowski.⁹ Naslednje leto je igral v Ljubljani Violinski koncert Ludwiga van Beethovna.

Po maturi na gimnaziji leta 1903 in po devetih letih študija pri Gerstnerju in Zöhrerju, je odšel Funtek na študij v Leipzig, kjer se je vpisal na konservatorij in na univerzo. Čajkovskega Violinski koncert je igral tako dobro, da ga je profesor Hans Sitt takoj sprejel v solistični razred. Na šoli so mu dali vrsto ugodnosti, ki soi sicer tujcem težko dostopne. Tudi pri klavirju (igral je Chopinovo *Fantazijo* v f-molu) se je tako dobro izkazal, da ga je profesor Karl Wendling hotel pregovoriti, da bi

⁶ *Laibacher Zeitung*, 3.III.1894.

⁷ *Laibacher Zeitung*, 15. I. 1915

⁸ *Laibacher Zeitung*, 4.XI.1899

⁹ *Laibacher Zeitung*, 24.II.1902

se povsem posvetil pianistični karieri. Prav tako odlično je bilo njegovo znanje harmonije. Prav tako je odlično igral violončelo. Funtek se je obenem vpisal še na univerzo z željo, da študira estetiko, umetnostno zgodovino in literaturo. Šolanje mu je omogočila Kranjska hranilnica.

Podobno kot Anton Foerster je tudi Funtek za časa študija uspešno nastopal na konservatorijskih koncertih. Dokumenti govorijo o šestnajstih uspešnih nastopih z zahtevnimi in vedno različnimi programi od decembra 1903 do julija 1906. Spričevala so odlična in pričajo o njegovi veliki nadarjenosti, zavzetosti, pridnosti in talentu.

Še pred zaključkom študija je Funtek nastopil spet v Ljubljani marca 1906 in igral prvič pri nas Dvořákov Violinski koncert. Spet je bil kritik nad njim navdušen:

»Leo Funtek zasluži že zaradi svoje umetniške resnosti simpatije vseh, ki jemljejo umetnost resno. Umetnik si je izbral najtežavnejši pot neumornega dela, naredil je genialen napredek, vzpon na Parnas je poln trnja, toda zdaj je je prišel na vrh in nihče ga ne more spraviti navzdol... Naravno je, da se pri opisu njegove igre vedno znova vračamo na tehnične prednosti, saj so neizogibno sredstvo izvajanja. Funtek uporablja svojo tehniko mirno in zanesljivo, poslušalci komaj slutijo, kakšne težave obvladuje, ko igra pasaže, dvojemke, akorde do najvišjih leg, na kratko ves repertoar modernega virtuoza je zanj nekaj vsakdanjega, običajnega. Toplina in prisrčnost, s katero izvaja Funtek spevna mesta, kažejo njegove prisrčne umetniške lastnosti.«¹⁰

Funtek je visoke ocene svojih učiteljev in kritikov docela upravičil. Leta 1906 je odšel iz Leipziga kot koncertni mojster filharmoničnega orkestra v Helsinke, kjer je postal (z izjemo vojnih let 1914-1919 ko je bil angažiran v Stockholmu) vodila osebnost finskega glasbenega življenja kot violinist, dirigent, kritik in pedagog na konservatoriju v Helsinkih, kjer je 13. januarja 1965 umrl. Proslavil se je z interpretacijo Brucknerjevih del ter z orkestracijo Musorgskega *Slik z razstave*, ki je nastala pred sicer bolj znano orkestracijo Mauricea Ravela. Z Ljubljano in slovenskim glasbenim življenjem ni imel več stikov.

Ohranili pa sta se dve Funtkovi pismi, obe iz leta 1918 ko je bil v Stockholmu, namenjeni njegovemu učitelju Hansu Gerstnerju v Ljubljano. V njih govori o razmerah na Švedskem, kjer se ni posebno dobro počutil, spominja se ljubljanskih let in koncertov v Filharmonični družbi. Izraža željo, da bi spet prišel v domovino, malo popotoval po Sloveniji pa tudi nastopil na koncertu. Nadalje mu sporoča, da se mu je rodila hčerka Caritas Birgitta. Kaj mu je odpisal Gerstner sicer ne vemo, razmere v tistih časih – leta 1918 – pač niso bile ugodne muzam pa tudi turizmu ne. Pozneje o Funtku ni več poročil pač ga omenjajo vsi finski glasbeni leksikoni kot enega najpomembnejših finskih glasbenikov poleg Jana Sibeliusa. Tako mi je o

.....
¹⁰ *Laibacher Zeitung*, 7.III. 1906

njem navdušeno pripovedoval finski kolega na nekem simpoziju, ki je bil še njegov študent. O njem je bojda krožilo mnogo anekdot. Ena izmed njih: Nekoč je sedel na koncertu poleg neke dame, ki ga je boječe vprašala: »Mojster, ali je res, da ste po rodu iz Češke?« »Ne, gospa, še huje, doma sem v Sloveniji!« je menda odovoril. Stik s svojo domovino pa je očitno izgubil. Tudi pobud s slovenske strani ni bilo, saj ga je komaj kdo še poznal in omenjal. Zgleda, da je to kar neka slovenska posebnost, saj Funtek ni bil edini, ki je izginil iz našega zgodovinskega spomina. Toda bil je eden največjih umentikov – violinistov slovenskega rodu, zato je prav, da se spomin nanj ohrani, čeprav je svoje znanje in umetnost razdajal na tujem, kjer je Finska postala njegova druga domovina, čeprav menda – po istem viru kot anekdota – nikoli ni do kraja obvladal finskega jezika. Bolje je govoril švedščino.

Oba, Foerster in Funtek, sta se kot glasbena umetnika uveljavila v belem svetu, v mladosti pa sta s svojo umetnostjo navduševala tudi svoje rojake. Tu sta imela korenine in tu sta dobila prve glasbena nauke, tu sta se najprej uveljavila, tu sta dobila podlago za svoji nadaljnji uspešni karieri.

---

*Dr. Primož Kuret

(Ljubljana, 6.7.1935). Muzikolog, glasbeni kritik, umetnosti zgodovinar. Upokojeni profesor Akademije za glasbo v Ljubljani, kjer je poučeval zgodovino svetovne in slovenske glasbe. Preučuje glasbene inštrumente v likovni umetnosti, prevaja strokovno literaturo. Za spodbujanje in negovanje glasbeno-kulturnih povezav med narodi je prejel na Dunaju prestižno Herderjevo nagrado, zatem pa še Avstrijski častni križ za znanost in umetnost I. reda. Leta 2005 je prejel nagrado za življenjsko delo v vzgoji in izobraževanju na področju glasbenega šolstva. Nekatere publikacije: Glasbeni inštrumenti na srednjeveških freskah na Slovenskem (1973), Glasbena Ljubljana v letih 1899-1919 (1985), Umetnik in družba (1988), Zgodbe o glasbi in glasbenikih (2004), Slovenski skladatelji v portretih Saše Šantla (2005) Ljubljanska filharmonična družba 1794-1919 (2006).

Drago Mario Šijanec, kasneje Mariano Drago

Jasna Nemec Novak*

SBL prinaša dovolj izčrpno biografijo izpod peresa dr. Dragotina Cvetka, v PBL osvetli avtor sestavka Martin Jevnikar še nekatere podrobnosti, v ES je geslo prispeval dr. Edo Škulj. Vsi trije, uveljavljene avtoritete, so ga tudi osebno poznali. Meni to ni bilo dano. Menim pa, da je v liku tega slovenskega glasbenika premalo ovrednoteno njegovo desetletno delovanje v ljubljanskem radiu in še kje. Letos bo minilo dvajset let od njegove smrti, prihodnje leto pa 100 let od rojstva, gotovo dovolj razloga, da se ga spomnimo.

Povzemam le glavne življenjske podatke: Drago Mario oziroma Marjan se je rodil 18. decembra 1907 v Pulju, opravil šolanje v Mariboru in po maturi na klasični gimnaziji leta 1927 odšel na državni glasbeni konservatorij v Prago. V letih 1927 od 1932 je opravil študij dirigiranja, kompozicije in viole. Vzdrževal se je sam z večernim igranjem klavirja v kinu ali za ples in z jutranjim orgljanjem pri mašah; s posnetki lužiškosrbskih pesmi in plesov za pariški fonetski inštitut pa si je pridobil 3-letno štipendijo za izpopolnjevanje v Franciji. V tem času je sodeloval v več glasbenih ansamblih jugoslovanskih študentov, igral violo v orkestru Cortot, vodil francoski zbor Les Ménestrels in se izkazal kot neumoren organizator.

Leta 1935 se je javil na razpis ljubljanskega radia za dirigenta radijskega orkestra. Izbran izmed 13 kandidatov je v desetih letih v Ljubljani vtisnil pečat podobi radijskega glasbenega sporeda, ki je postal poudarjeno slovanski in hkrati svetovljanski. Orkester je v omejenih razmerah počasi iz salonskega širil v simfoničnega, iz znanstev iz časa študija so se rodila gostovanja nekaterih uglednih tujih glasbenikov, s poročanjem s pomembnih evropskih festivalov je slovenskim bralcem odpiral okno v sodobna glasbena dogajanja. Leta 1938 je prevzel še leto pred tem ustanovljeni radijski komorni zbor, kar je omogočilo izvedbo vokalno-instrumentalnih del; z Ljubljansko filharmonijo, ki je začela delovati ravno ob njegovem pri-

hodu, je skoraj redno sodeloval kot dirigent ali violist. Vsa leta okupacije je prirejal simfonične koncerte, ki so prebivalcem z bodečo žico obdane Ljubljane pomenili veliko moralno podporo, saj so vselej do zadnjega kotička napolnili dvorano. Večino – ne pa vseh, je tudi sam dirigiral. Dunajsko-berlinsko Mozartovsko združenje je leta 1940 imenovalo D.M.Šijanca za voditelja in organizatorja svetovnih proslav Mozarta, ki pa jih je v jubilejnem letu 1941 onemogočila vojna.

Nekako jeseni leta 1945 je sledil odhod iz domovine: Trst, nato v Benetke, po krajših zaposlitvah v orkestrih v Torinu, lombardskem Busto Arsizio in Milanu je poleti 1947 prišel v Argentino in tam ostal za vedno. Umrl je 1. novembra 1986 v Olivosu. Sled v Argentini je izdatna, preizdatna za ta povzetek: dirigent v La Plati in Buenos Airesu, direktor šole za dirigente, predavatelj in še kaj. Sloves enega najvidnejših glasbenikov v Argentini, visoka priznanja iz Evrope. Mozartova medalja (1967) salzburškega Mozarteuma edinemu v Ameriki, državna odlikovanja v Avstriji in takratni zahodni Nemčiji, častni gost Ministrstva za kulturo na Čehoslovaškem. Dirigiral ali predaval je v Oslu, v Berlinu, v Kopenhagenu...

... in vendar je še leta 1973 (v pismu Luki Kramolcu, hrani KOK Ravne) zapisal: 'Časti in slave daje svet, a mir in srečo le dom.' Pa to ni bila njegova edina tožba. 'Ne morete si predstavljati muk domotožja. Venomer govorim v duhu z domovino. Ona me spremlja ...' in na drugem mestu: 'Doma sem bil v napotje nevoščljivim kolegom, ker sem imel uspehe. Pa sem šel. Z bridkimi občutki zdomca v srcu sem gotovo umetniško uresničil mnogo manj, kot pa bi zmoget s koreninami v plodni rodni zemlji. Eno me tolaži, moj dragi narod temu ni kriv. To je bila pač ljubljanska meгла. In vendar jo ljubim, dolino Šentflorjansko. Nezvesta, bodi zdrava!'

V obširnem pismu, ki ga je leta 1955 poslal Josipu Vidmarju (hrani NUK), se je nekdanjemu prijatelju zahvalil za posredovanje, da mu je domovina kot moralno oddolžitev omogočila nekaj gostovanj. Pobuda za to je prišla iz vrst članov nekdanjega radijskega orkestra. Šijanec je natančno in slikovito opisal, kako ga je maja 1945 novo vodstvo radia nepričakovano suspendiralo, češ da je z medvojnimi simfoničnimi koncerti kršil kulturni molk. Niso zalegla pojasnila, da so izrecno slovansko ali vsaj dvoumno sestavljeni sporedi bodrili poslušalce, zaslužek od koncertov pa je šel za podporo interniranim in njihovim družinam. Kljub protestom članov orkestra, ki so bili domala vsi tako kot Šijanec sodelavci OF, je ostalo pri ukazu. On, ki je že prvi dan svobode, 9. maja, prihitel na radio s sveže orkestriranimi partizanskimi pesmimi - slišal jih je od ilegalke, skrite pod varno streho po zaslugi prijatelja Sama Hubada, te strehe je bil deležen namreč tudi on - je ostal brez imena (orkester je v radijskem sporedu še nekajkrat igral pod njegovim vodstvom brez navedbe dirigenta) in brez zaposlitve. Poleti je pomagal koscem na barju, da je lahko kupil nujno prehrano za bolnega brata Stanka. Težko se je odločil za odhod.

Razen omenjenega Stanka je imel Šijanec še brata Frana, umetnostnega zgodovinarja, in sestro Miro, ki se je poročila z Jankom Gačnikom. Oba, učitelja po iz-

obrazbi, sta neumorno delovala na področju ljubiteljskega zborovstva v Ravnah. Janko Gačnik, Osterčev sošolec in Maistrov borec, je bil do smrti dejaven v mariborskem Klubu koroških Slovencev in je organiziral obiske koroških pevcev z onstran meje.

Koroško je nosil v srcu tudi Drago Šijanec. V Št. Rupertu pri Velikovcu je preživel počitnice pri teti, ki je bila šolska sestra in ravnateljica gospodinske šole. Leta 1919 je bil priča begu šolskih sester pred nemčurskim nasiljem: 'Nemčurji za nas niso izguba, za nemštvo pa tudi ne pridobitev, vseprej sramota', - citat iz enega od pisem Kramolcu (hrani AS).

Problematico je dobro poznal, saj je bil njegov oče Miroslav po prevratu leta 1918 profesor na mariborskem učiteljskišču, prvi slovenski šolski nadzornik, generalu Maistru pa je organiziral slovensko šolstvo od Maribora do meje. Dedje tako po materini kot po očetovi strani so bili kmetovalci in organisti, vsi trdno zakoreninjeni v slovenski zemlji. 'Malone od začetka prejšnjega stoletja so med ljudstvom nabirali narodne pesmi, ki pa so žal zapadle kot žrtev sovražnikovega vdora v Maribor. Oče jih je bil izročil v študij in varstvo prof. Hinku Druzoviču, ki pa je med grmenjem nemških tankov v napadu panike jokaje zažgal ves zaklad v kuhinjski peči,' je zapisal. Oče je bil pred prihodom v Maribor učitelj in kapelnik Marinske godbe v Pulju, mati je bila malemu Dragu prva učiteljica klavirja, z neizmernim zadovoljstvom se je lotil polovičnih gosli. Manj srečna je bila ob zvokih teh gosli družina Pina Mlakarja, ki je živela v isti hiši, je šegavo pristavil. S Pinom Mlakarjem pa sta kasneje večkrat uspešno sodelovala ob baletnih postavitvah.

O človeški toplini in neposrednosti priča tudi dvakratni obisk v Ravnah leta 1960 in 1962, ko svetovno uveljavljenemu mojstru ni bilo pod častjo dirigirati godbenikom ravnanskih železarjev pri celovečernem koncertu. Kapelnik Jožko Herman je seveda svoje godbenike dobro pripravil, za povabilo pa so se ojunačili, ker so se mnogi še spominjali, kako je Šijanec 'kot dijak klasične gimnazije in gojenec glasbene šole Glasbene matice v Mariboru rad med počitnicami prihajal v takratni Guštanj in pomagal domačemu salonskemu orkestru pri raznih nastopih.' (časopis Koroški fužinar)

Navezanost na Koroško se je odrazila tudi v nekaj Šijančevih skladbah, zato je prišlo do dopisovanja z Luko Kramolcem, ki jih je želel objaviti. Pa sta se obe življenji iztekli, preden je prišlo do uresničitve. Leta 1995 so štiri zborovske skladbe izšle v zbirki Sen o vrnitvi, ki jo je uredil dr. Edo Škulj za Krščansko kulturno zvezo v Celovcu. Ta se je namreč odločila svoj vsakoletni koncert 'Koroška poje' posvetiti skladbam slovenskih skladateljev na tujem.

Leta 1991 je slovenski zbor Gallus iz Buenos Airesa prinesel nekaj Šijančevih akordov tudi v Ljubljano saj so bili napisani prav zanj. Žal pa je spomin na izjemnega glasbenika tudi v Argentini nekako zbledel (dopis M.Eiletz, SKA, vodji glasb.odd. NUK 1999).

Ohranjanje se še med redkimi starimi prijatelji v Sloveniji, ki morda še posedujejo kakšno zanimivo pismo. – Kako je že zapisal v enem: Nezvesta, bodi zdrava!

*Jasna Nemec Novak

Rodila sem se 18. januarja 1943 v Ljubljani, se po maturi in vzporednem glasbenem šolanju vpisala leta 1962 na novo odprti oddelek muzikologije na Filozofski fakulteti, po diplomi I. stopnje iz muzikologije in angleščine absolvirala še drugo stopnjo študija, hkrati pa se zaposlila na RTV Ljubljana. V TV glasbeni redakciji sem delala do upokojitve decembra 1997. Kot urednica, scenaristka in občasno tudi realizatorka sem sodelovala pri menda kakih 1000 oddajah, med katerimi je bilo največ zborovskih, pa tudi drugih, posebno mladinskih. Iz delovnih stikov z zamejstvom so se rodile prijateljske vezi, ki so po upokojitvi botrovale nekaterim glasbenim publikacijam KKZ v Celovcu (monografija Anton Nagele, biografski prispevek o Silvestru Miheliču); v strokovni reviji Naši zbori je izšlo nekaj člankov, med njimi obširnejši o Komornem zboru RTV, ki mu je sledil še ciklus radijskih oddaj na isto temo; raziskava Radijski orkester med leti 1928-1955 pa je bila objavljena letos v zborniku Simfonični orkester RTV Slovenija – 50 let. Delujem v Glasbeni matici v Ljubljani v sekciji za ohranjanje spomina.

Jasna Nemec Novak, Cesta OF 10, 1358, LOG pri Brezovici, GSM 041/ 972 411, e-mail: jasna.nemec@amis.net

Glasbeno šolstvo v Sloveniji

Glasbeno šolstvo v Sloveniji

Branka Rotar Pance*

Tradicija glasbenega šolstva v Sloveniji je predmet nenehnih raziskovanj, ki z izsledki poglobljajo védenja o razvoju tega področja. Na sodobno strukturno organiziranost glasbenega izobraževanja, ki jo strnjeno predstavljam v prispevku, moramo zato zreti tako z vidika aktualnega razvojnega rezultata kot tudi z vidika nadaljnjih razvojnih perspektiv.

Glasbene šole¹¹, razširjene po vsej Sloveniji, so najnižja stopnja organiziranega glasbenega izobraževanja. Njihovo delovanje je opredeljeno z *Zakonom o glasbenih šolah* (2000). Ministrstvo za šolstvo in šport RS vodi v evidenci 53 javnih glasbenih šol in 4 zasebne glasbene šole s koncesijo.¹² Izobraževalni programi, ki potekajo v okviru glasbenih šol, so raznovrstni in vključujejo tudi plesno področje. Učenci glede na svojo starost, interese in ponudbo na šoli lahko izbirajo med programi *Predšolska glasbena vzgoja* (1 leto), *Glasbena pripravnica* (1 leto), *Plesna pripravnica* (3 leta), *Plesni program* (4 oziroma 6 let) in *Glasbeni program*¹³ (4, 6 oziroma 8 let). Vsi programi imajo prenovljene učne načrte, ki v skladu s sodobno pedagoško doktrino temeljijo na ciljnem in procesno razvojnem načrtovanju. Ker je prispevek tematsko usmerjen v glasbeno izobraževanje, v nadaljevanju podajam nekaj več informacij o elementarnih glasbenih programih. Vpis v *Predšolsko glasbeno vzgojo*, namenjeno petletnim otrokom in v *Glasbeno pripravnico* za šestletne otroke, je neselektiven. Za oba programa je značilen skupinski pouk, ki se izvaja enkrat tedensko po 45 minut. Vsaka učna ura je načrtovana in realizirana kot pre-

¹¹ Ime »glasbena šola« je zakonsko zaščiteno »tudi v pogledu evropske primerljivosti in prepoznavnosti« (Okorn F. /2000/: *Zakon o glasbenih šolah*. v: *Glasba v šoli*, let. VI, št. 1-2, str. 8).

¹² Poleg njih delujejo še druga različno poimenovana zasebna podjetja, ki ponujajo storitve na področju elementarnega glasbenega izobraževanja, vendar ne sodijo v državni šolski register.

¹³ Krovni program, temelječ na različnih instrumentalnih programih in pevskem programu.

plet temeljnih glasbenih dejavnosti izvajanja, poslušanja, ustvarjanja in usvajanja temeljnih glasbenih pojmov. Razvoj glasbenih sposobnosti, spretnosti in znanj je spodbujen s številnimi didaktičnimi igrami, glasbene dejavnosti pa se povezujejo tudi z gibalno-plesnimi in likovnimi vsebinami. Za učence *Glasbene pripravnice* so v okviru učnih ur pripravljene motivacijske predstavitve instrumentov. Vpis v *Glasbeni program* je selektiven, vpisni pogoji pa so določeni glede na izbrani instrumentalni program, ki v predmetniku vključuje individualni in skupinski pouk. Učenci obiskujejo dvakrat na teden individualni instrumentalni pouk (v obsegu 20, 30 ali 45 minut glede na instrument in razred) ter enkrat tedensko skupinski pouk pri predmetu *Nauk o glasbi* (1. – 3. razred: 60 minut, 4. – 6. razred: 90 minut) oziroma pri predmetu *Solfeggio* (7. in 8. razred: 90 minut). Temeljna dejavnostna področja obeh predmetov so: solfeggio, izvajanje in interpretacija primerov iz glasbene literature, ustvarjanje, poslušanje ter glasbenoteoretična in oblikovna znanja. Učenci višjih razredov imajo tudi predmeta *Komorna igra* in *Orkester*. Svoje dosežke pri vseh predmetih predstavljajo na javnih in internih nastopih, udeležujejo pa se tudi glasbenih tekmovanj doma in v tujini.

Nadarjeni učenci lahko ob uspešno opravljenem sprejemnem preizkusu nadaljujejo glasbeno izobraževanje na srednji stopnji – na umetniških gimnazijah glasbene smeri. Najdaljšo tradicijo na tej ravni imata srednji glasbeni in baletni šoli v Ljubljani in v Mariboru, v zadnjem desetletju pa so se jima pri izvajanju glasbenih programov pridružile tudi gimnazije v Celju, v Velenju in v Kopru. Za umetniške gimnazije glasbene smeri so verificirani trije izobraževalni moduli (Modul A : Glasbeni stavek, Modul B : Petje – Instrument, Modul C : Jazz – zabavna glasba.), temelječi na glasbenih in splošno-izobraževalnih predmetih, ki dijakom omogočajo zaključek šolanja z maturo in jim ob uspešno opravljenih preizkusih glasbeno-umetniške nadarjenosti omogočajo vpis na visokošolske glasbene programe doma in v tujini.

Večina slovenskih dodiplomskih študijskih programov glasbene smeri poteka na Univerzi v Ljubljani. Akademija za glasbo kot njena članica izvaja študijske programe na osmih oddelkih (I. Od. za kompozicijo in glasbeno teorijo, II. Od. za dirigiranje, III. Od. za petje z operno šolo, IV. Od. za instrumente s tipkami in korepeticije, V. Od. za godala in druge instrumente s strunami, VI. Od. za pihala, trobila in tolkala, VII. Od. za glasbeno pedagogiko in VIII. Od. za sakralno glasbo). Študij muzikologije poteka na istoimenskem oddelku, delujočem na Filozofski fakulteti. Od ostalih slovenskih univerz izvaja verificiran dodiplomski študijski program glasbene pedagogike le Univerza v Mariboru in sicer na Pedagoški fakulteti.

Univerza v Ljubljani vsako leto razpisuje tudi podiplomske študijske programe različnih glasbenih smeri, ki omogočajo umetniško specializacijo ter znanstveni magistrski in doktorski študij. Izvajanje aktualnih dodiplomskih in podiplomskih študijskih programov že izzveneva zaradi bolonjske prenovе in z njo povezane priprave ter verifikacije prenovljenih programov.

Pregled strukture slovenskega glasbenega izobraževanja kaže dobro organiziranost od predšolske ravni do podiplomskega študija. Skrb države za to področje se izraža tako v zakonskih in podzakonskih aktih, ki ga urejajo, kot tudi v ustanavljanju posebnih svetovalnih teles. V tem smislu izpostavljam *Svet za glasbeno izobraževanje*, ustanovljen s strani Ministrstva za šolstvo in šport RS ter Ministrstva za kulturo RS. V njegovem okviru delujeta *Komisija za glasbena tekmovanja Republike Slovenije (TEMSIG)* ter *Komisija za sistemska vprašanja glasbenega in baletnega izobraževanja*. Pomembno svetovalno vlogo ima tudi *Komisija za glasbeno šolstvo*, ki deluje v okviru *Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje*.

Statistični podatki v zadnjih letih kažejo, da približno 11 % šolske populacije obiskuje glasbene šole in da se vedno več učencev odloča za nadaljnje glasbeno izobraževanje na srednji stopnji. K temu je gotovo prispevala širitev izvajalcev programov umetniških gimnazij glasbene smeri. Seveda pa se je s tem povečalo tudi število kandidatov za vstop na visokošolske študijske programe. Zaradi omejenih možnosti sprejema je selekcija med njimi večja, posledično pa se kažejo razlike v kakovosti glasbenega izobraževanja na predhodnih ravneh. Izpostaviti pa moramo tudi drugo plat, ki odraža nekatere zaskrbljujoče tendence. Vpis v glasbene šole je trenutno strogo omejen in ne dopušča nobenih širitev. Zaradi konkurence vedno večjega števila zasebnih ponudnikov glasbenega izobraževanja s skromno ponudbo programov, ki so vse prevečkrat usmerjeni h komercialni, potrošniški glasbi in ne k umetniškim glasbenim delom, so glasbene šole v danih razmerah pred drugačnimi izzivi kot pred desetletji. Redke zasebne glasbene šole, ki izvajajo kakovostne glasbene programe in jih želijo tudi verificirati, imajo zaradi omejenih možnosti širitve glasbenega šolstva velike težave pri pridobivanju koncesij. Glasbeno izobraževanje je povezano z velikimi finančnimi sredstvi, zato se nenehno odpirajo vprašanja šolnin in s tem tudi vprašanja razmejenosti med državnim in zasebnim izobraževanjem. Upamo, da bo Republika Slovenija ohranila sedanji sistem, ki v primerjavi s številnimi evropskimi državami pozitivno izstopa tako po organizacijski kot tudi vsebinski plati. S temi mislimi ne zaključujem zato, ker delujem na področju glasbenega izobraževanja, temveč zaradi zavesti o njegovi vlogi pri oblikovanju slovenske kulturne identitete.

---

*Dr. Branka Rotar Pance

Branka Rotar Pance je leta 1989 pridobila naziv profesorica glasbe. V podiplomskem študiju na Oddelku za glasbeno pedagogiko Akademije za glasbo UL se je znanstveno posvetila preučevanju motivacije v glasbenem izobraževanju. Leta 1993 je magistrirala, leta 2000 pa ubranila doktorsko disertacijo z naslovom *Motivacijska naravnost učiteljev za vzgojno-izobraževalno delo na področju glasbe*. V letih 1989 - 1995 je bila zaposlena na Srednji glasbeni in baletni šoli v Ljubljani, kjer je v okviru glasbene šole poučevala v razredih predšolske glasbene vzgoje, nauka o glasbi in vodila otroški pevski zbor. Od leta 1995 deluje na Akademiji za glasbo UL, kjer je zdaj docentka za glasbeno-pedagoške predmete ter predstojnica Oddelka za glasbeno pedagogiko. Bila je udeleženka evropskega raziskovalnega projekta *accompagnato - Brücken zwischen Studium und Beruf des Musiklehrers: ein Curriculum (Sokrates - Comenius - C 21)*, je nacionalna

1. konferenca slovenskih glasbenikov iz sveta in Slovenije

predstavnica v Evropski zvezi za glasbo v šoli (EAS), v Sloveniji pa članica in predsednica različnih državnih komisij za glasbeno vzgojo in izobraževanje v splošnem ter v glasbenem šolstvu. V zadnji kurikularni prenovi glasbenega šolstva je aktivno sodelovala pri pripravi učnih načrtov za nauk o glasbi in solfeggio. Je avtorica knjige *Motivacija – ključ h glasbi* (2006) ter znanstvenih in strokovnih prispevkov, objavljenih v domačih in tujih publikacijah. Dejavna je tudi kot recenzentka in (so)urednica publikacij, predavateljica na simpozijih in seminarjih, od leta 2005 pa tudi kot zborovodkinja Otroškega pevskega zbora Glasbene Matice v Ljubljani.

Zveza primorskih glasbenih šol

Zveza primorskih glasbenih šol (ZPGŠ) združuje dvanajst glasbenih šol na območju Primorske in zamejstva: Glasbene šole Idrija, V. Vodopivca Ajdovščina, Ilirska Bistrica, Koper, Nova Gorica, Sežana, Postojna, Tolmin, Slovenski center za glasbeno vzgojo E. Komel Gorica (I), Glasbeno matico M. Kogoj Trst (I) ter pridruženi članici: glasbeni šoli Vrhnika in F. Gerbiča Cerknica.

Zveza nadaljuje delo Društva glasbenih pedagogov Primorske (DGPP).

DGPP je bilo ustanovljeno v maju 1964 na pobudo glasbenega pedagoga in dolgoletnega ravnatelja gospoda Mirana Hasla. Hasl je odlično poznal težke razmere, v katerih so delovale GŠ na Primorskem. Glasbeno šolstvo je bilo v tistih časih odraz trenutka in materialnih možnosti, toda Hasl se je kljub skromnim pogojem zavedal nujnosti nekakšne povezovalne organizacije, ki bi združila pedagoge na strokovnem področju in jih spodbudila v želji po dvigu kvalitete njihovega dela. Istočasno naj bi ta oblika sodelovanja nudila tudi organizacijsko pomoč ravnateljem, saj je bil status šol, tako znotraj izobraževalnega sistema kot na ravni posameznih občin, popolnoma nedorečen in v celoti odvisen od naklonjenosti izobraževalnih skupnosti in občinskih struktur.

Miran Hasl je bil predsednik društva od ustanovitve leta 1964 do 1975. leta. Skupaj z ravnatelji in učitelji je postavil osnove strokovnih in organizacijskih pogojev delovanja. V letih njegovega predsedovanja so se ustvarili zametki današnjega dela in pomembni mejniki za razvoj glasbenega šolstva. Tako je društvo leta 1966 organiziralo prvo revijo harmonikarskih orkestrrov, ki so se po tem letu redno odvijale v Idriji in Ilirski Bistrici vse do šolskega leta 1981/82. Oblikovan je bil tudi prvi strokovni aktiv za klavir in dosežen dogovor za redne oddaje o glasbenih šolah na Radiu Koper, za kar gre največja zasluga gospodu Ivanu Siliču. Že takratnemu vodstvu je bilo jasno, kako pomembna je medijska pozornost in širša odmevnost našega delovanja. Danes vemo, da brez promocije in medijske pozornosti šola ostaja anonimna in slabo prepoznavna kljub uspešnemu in kvalitetnemu delu.

Od leta 1975 je za 6 let vodenje društva prevzel g. Mitja Žnidaršič, takrat ravnatelj v Novi Gorici. Nadaljeval je dobro zastavljeno delo s srečanji solistov in harmonikarskih orkestrrov. Leta 1981 je to zahtevno nalogo predal sežanskemu ravnatelju g. Evgenu Prinčiču.

V prvi polovici 80. let je društvo doživelo novosti in dopolnitve: razmahnilo se je delo strokovnih aktivov, poleg tega so bila vsako leto v različnih krajih organizirana štiri srečanja. Na vsakem od teh srečanj, ki so bila tako strokovna kot tudi družabna oblika sodelovanja, sta se predstavili po dve šoli, včasih tudi tri. Revije je spremljala posebna komisija, ki je izbrala najboljše točke za zaključni koncert.

Sodelovanje z GM Trst in SCGV Gorica nas je že v 80. letih povezovala v skupni kulturni prostor. Glasbeniki v matični domovini in zamejstvu smo bili združeni, vsaj v glasbenem smislu, že veliko prej, kot se je to dogajalo na drugih ravneh življenja. Glasba pač, naj zveni še tako klišejsko, resnično ne pozna meja in sodelovanje se je do danes ohranilo na zgledni ravni.

Skozi številna srečanja v 80. letih smo se vsi vključeni v društvo dodobra spoznali in tudi ugotovili, kje so najšibkejše točke našega delovanja.

V letih 1985-1993 je delo v društvu koordinirala ga. Aleksandra Trebižan, ravnateljica v Ajdovščini. V tem času sta velik napredek doživela dva instrumenta – kitara in harmonika. Prav harmonika je takrat v t.i. resno glasbo vstopala skozi glavna vrata; zanimanja zanjo je bilo vedno več, pojavile so se sveže partiture sodobnih skladateljev; prepričanje, da je harmonika le ljudsko glasbilo za izvajanje narodnozabavne glasbe, je počasi izgubljala veljavo. Prav tako se je hitro uveljavljala kitara.

Društvu je bila vedno v ospredju skrb za dvig kvalitetnega dela na glasbenih šolah, zato smo spremenili sistem revijalnega nastopanja. Od leta 1990 organiziramo revije po posameznih skupinah instrumentov. Tako učitelji dobijo temeljit vpogled v delo drugih kolegov.

Nekateri so bili mnjenja, da so vse naše aktivnosti zelo tekmovalno naravnane, saj so ob revijah potekala tudi regijska tekmovanja. In vendar se je obrestovalo. Kvaliteta se je vztrajno vzpenjala na vseh šolah, brez izjeme.

V letu 1988 so se našemu društvu pridružili tudi učitelji SCGV E. Kome iz Gorice. Kljub precejšnjim organizacijskim razlikam, pa tudi načinu dela, se je ta osrednja goriška glasbena šola kmalu uspešno vključila v vse naše aktivnosti.

Društvo je leta 1993 prevzel g. Borut Logar in ga nadvse uspešno vodil do leta 2000. Načelo njegovega vodenja je bilo, da so pri načrtovanju aktivnosti vselej in najprej glavni učenci, ki jim želimo pomagati tako, da najuspešnejšim čimprej

omogočimo pogosto in odgovorno nastopanje pred zahtevnejšim občinstvom in da vzpodbujamo komorno in orkestralno igro.

Če smo doslej posvečali pozornost predvsem šibkejšim predmetnim področjem, so se v tem obdobju naše aktivnosti razbohotile na vsa predmetna področja: tekmovati so začeli tudi godalci (1995), pihalci, trobilci (1997) in pevci. Tako so učitelji lahko primerjali rezultate in povečali kritičnost do lastnega dela ter odkrivali posebno nadarjene učence. Posebno skrb smo posvečali komorni igri in uvedli revijo orkestrov glasbenih šol.

V letu 1994 sta se nam pridružili GŠ Vrhnika in GŠ Cerknica. Istega leta smo se v skladu z novo zakonodajo in po vzoru Zveze slovenskih glasbenih šol preimenovali v Zvezo primorskih glasbenih šol (ZPGŠ).

V letu 1996/97 sta ZPGŠ in GŠ Koper razpisala natečaj za otroške in mladinske skladbe za klavir. Rezultat natečaja je bil izbor 19 skladb za natis zbirke z naslovom Klavirske pisanice, iz katere so izbrali tudi obvezne skladbe za 5. regijsko tekmovanje pianistov Primorske.

Skladbe so posnete tudi na zgoščenki.

V zadnjem letu predsedovanja Boruta Logarja v šolskem letu 1999/2000 sta se zgodili še dve novosti: prvo regijsko tekmovanje učencev nauka o glasbi in prva številka revije Primorska sozvočja, ki je nastala na pobudo Bojana Glavine in Nadje Žerjal.

Revija je imela vsaj dvojno vlogo. Na eni strani je vzajemno informira šole o življenju in delu vseh enot Zveze (v ta namen se je oblikovala široka mreža dopisnikov, ki redno poročajo iz svojega okolja) po drugi strani pa je skrbela tudi za notno gradivo in objavo avtorskih skladb.

Navedena dejstva kažejo na našo izredno bogato razvejano dejavnost. Borut Logar je delo zastavil široko in vsebinsko polno, njegovo delo pa je nadvse uspešno nadaljevala ga. Slavica Mlakar, ravnateljica GŠ Tolmin, ki je zvezi predsedovala v letih v letih 2000-2004.

Primorska sozvočja so doživela 10. jubilejno številko, zveza je razpisala natečaj za novo notno zbirko, tokrat za trobila in trobilne sestave. Odziv je bil navdušujoč. Odzvalo se je 12 uglednih slovenskih skladateljev, ki so za te instrumente napisali 45 skladb namenjenih mladim. Zbirka je tik pred izidom in bo nudila učiteljem in učencem obsežen zalogaj slovenskih skladb.

Kvalitetne aktivnosti v Zvezi so pripomogle k visokemu nivoju znanja učencev in odprle so se možnosti za nove oblike sodelovanja. Na pobudo vodje aktiva godal g. Jurija Križniča je leta 2003 nastal simfonični orkester ZPGŠ, ki ga od ustanovitve

predano vodi ga. Marinka Kukec Jurič. Istega leta smo pod okriljem zveze ustanovili tudi harmonikarski pod dirigentskim vodstvom Claudia Furlana.

Da je delo ZPGŠ cenjeno med kolegi po vsej Sloveniji se je pokazalo tudi v letu 2006, ko je gospod Borut Logar za njegove dosežke in pomembne prispevke h kakovostni rasti na glasbenem področju prejel nagrado Frana Gerbiča, ki je najprestižnejša nagrada, ki jo podeljuje Zveza slovenskih glasbenih šol.

Od leta 2004 dalje sem vodenje zveze prevzela Suzana Furlan Mitev. Poslanstvo zveze, ki je bilo postavljeno na trdnih temeljih nadaljujemo in ga še plemenitimo. Projekti kot so delovanje simfoničnega in harmonikarskega orkestra, ter izid zbirke za trobila so naše prioritete naloge, k sreči pa je ZPGŠ zveza pedagogov in ravnateljev, ki so vedno polni idej in novih načrtov, zato smo pripravljeni na nove izzive

Suzana Furlan Mitev, prof., predsednica ZPGŠ

*Vloga diskografije in elektronskih
medijev v današnji glasbeni kulturi*

Vloga diskografije in elektronskih medijev v današnji glasbeni kulturi

Franc Križnar*

Tako kot je glasbena umetnost del informacijske kulture v tej postindustrijski in informacijski družbi, je večina njenih pojavnih oblik: vse od najav koncertov ali/in glasbeno-gledaliških predstav pa vse do njihovih izvedb – samih dogodkov – in pa vsega tistega kar sledi po tem: ocene, poročila, kritike, ... že del izključno informacij in informatike. Prav tako pa je tudi vsa glasbena umetnost in kultura v pojavnih oblikah diskografije po eni strani še vedno umetnost in kultura, spet po drugi pa že čista informatika in tehnika (tehnologija). Poleg tiskanih medijev kot so knjige, revije in druge publikacije, so za glasbo še najbolj relevantni partiture in parti. Potem pa je tu cela vrsta neknjižnih oblik kot so plošče, trakovi in (virtualna) elektronska (in računalniška) tehnologija: stare in male (vinilne, extended/EP) in velike (long play/LP) plošče, magnetofonski trakovi (običajni in DAT/digital audio tape), stare avdio in video kasete (različnih formatov, kvalitet in starosti), cedejke (CD), DVD in DVX, MP3, RTV-mediji, računalniški mediji (s podatkovnimi/virtualnimi – elektronskimi bazami), kiber in digitalna kultura itd.; podatkovne baze raznih oblik, formatov in jezikov, dandanes tudi že opremljene z zvokom in gibljivo sliko (filmom) zagotovo predstavljajo prav za glasbeni in glasbeno-gledališki del odjemalcev (poslušalcev in gledalcev - receptorjev) zlasti v njeni utilitaristični, torej koristnostni in uporabnostni funkciji največji pomen. Ena in druga, staro in novo, pa je seveda namenjeno različnim ravnam in strukturam uporabnikov: od profesionalcev do amaterjev, od poklicnih strokovnjakov do ljubiteljev, od tuzemstva do inozemstva. Pri tem pa ni potrebno posebej poudarjati številčni, hitrostni in časovni pomen slednjih nosilcev za razliko od "live" glasbenih dogodkov in še njihova posebnost za razliko od "live" glasbe: njihova trajnost in ohranjenost ter neizmerna globalna funkcija: to, česar s prenekaterim koncertom ali glasbeno-gledališko predstavo ne moremo kar tako naenkrat prenesti z enega konca sveta na drug konec, z enega geografskega prostora v drug prostor, ohraniti iz preteklosti v sedanjost, iz enega časa v ta ali/in prihodnji čas; vse to je bistvena prednost diskografije in vseh njenih pojavnih oblik pred živo glasbo. Zato pa se je prav zaradi njenih različnih oblik konservacije in preservacije (zaščite in varovanja), zlasti pa še zaradi povsem drugih

glasbeno estetskih in kvalitativnih možnosti ohraniti na različnih nosilcih zvoka in slike kar največ najboljših izvedb z najboljšimi izvajalci v najboljših pogojih z najboljšimi izvedbami in posnetki in kar vse se enakovredno prenaša tudi na pogoje percepcije, torej sprejemanja: namesto v gledališki loži ali na bolj ali manj udobnem stolu koncertne dvorane, je to zdaj dom, priročna knjižnica-poslušalnica, predvsem pa delovni kabinet z računalniško in drugo avdio- in video opremo kar doma in to kadarkoli, kjer koli in kolikor koli. Res so to bistvene sociološke in ne samo umetnostne ter estetske spremembe, ki so glasbeni trenutek podaljšali v eon ali trajanje.

Vse to velja za vse glasbene zvrsti in žanre, pri tem pa ni potrebno posebej izpostaviti enormnega povečanja ali že kar pravega "businessa" za področje zabavne glasbe ali kar zabave nasploh. Za področje ti. klasične ali resne glasbe (na vseh navedenih nosilcih zvoka in slike) pa lahko ugotovimo prav zaradi njihovega kvalitativnega in kvantitativnega pojava izjemno povečanje kvalitativnih in zvrstnostnih kriterijev. V vsak dom, tako rekoč v vsak domači fotelj se je glasba (pa tudi druge umetnosti, povezane z njo!) naenkrat preselila vsa izvajalska elita, ki tako v programskem kot izvedbenem pogledu enormno in pozitivno vpliva na odjemlance. Tako kot so nekatere največje svetovne založniške in diskografske hiše kot so npr. *Capriccio*, *CBS*, *Decca*, *DGG*, *EMI*, *EMS*, *Hungoroton*, *Pioneer*, *Sonny* idr., pa tudi domače-slovenske diskografske in založniške hiše (npr. *Založba kaset in plošč RTV Slovenija* idr.) omogočile že omenjene povišane in izvedbeno izdiferencirane kriterije (gre za estetiko zvoka in glasbene in glasbeno-gledališke umetnosti nasploh, za spisek izvajalcev, njihove sporede itd.). Tako so tudi podobne naše in tuje založbe omogočile prodor naših "Avsenikov", "Laibacha", pa tudi Gallusa, *Slovenske filharmonije*, *Slovenskega okteta*, *Terra folk-a* idr. v Evropo in svet. Marsičesa v promocijskem in uveljavitvenem pogledu ne bi bilo, če ne bi bila ves ta čas njihovih intenzivnih prispevkov: nastopov, koncertov, reklame itd., če ne bi bilo omenjenih (in še drugih) elektronskih in diskografskih medijev in s tem tudi številnih drugih in različnih možnosti uveljavljanja, ohranjanja in promocije; razen tradicionalnih in polpreteklih (živih) koncertov. Tu je potem še funkcija ohranjanja (kulturne in s tem tudi glasbene) dediščine, ki je seveda brez prisotnosti vseh omenjenih pomagal v naravi slike in zvoka, sploh ne bi ohranili. Vse to pa velja za ves in zelo širok spekter umetne in ljudske glasbe: za klasično ali resno in zabavno glasbo, za njihovo vedno bolj izdiferencirano, včasih tudi zapleteno in novo in najnovejšo terminologijo, za kategorizacijo, promocijo in podporo glasbe kot take. Gre za splet ne le percepcijskih in recepcijskih kriterijev, pač pa tudi za pojem ohranjanja tovrstne (glasbene in slikovne) dediščine, ki jih tako kot doslej kamen: »od klinopisov (še vedno jih razbiramo), prek vse sodobne elektronike nazaj h klinopisu«, pogojuje nova in najnovejša tehnologija. Kaj pa njihovo varovanje oz. najprej sploh obstoj in šele potem njihova (trajna) varovanost in ohranjenost? Zatorej tudi njena nadaljnja pota, dileme in vprašanja o vlogi in pomenu diskografije in elektronskih medijev v današnji glasbeni kulturi še vedno niso izčrpana, razsikana in ovrednotena.

Taka ali drugačna, vedno bolj ali skoraj izključno odvisna ali vsaj (so)odvisna od vrste in stopnje (tehnološkega) razvoja medija kot takega.

A Meaning Discographie and electronic Medias in today music Culture - Abstract

After author had enumerated all possible forms of modern electronic medias relevant for music culture and art, he has figured out that the number of »audible (and visible)« arts consumers increased enormously. Those confirm, that these arts (discographies) are today's greatest concert halls and movie or music theatres over the world; interesting for all music varieties and genres.

Literatura:

Cox, Christoph, *Audio Culture/Readings in modern Music*, Continuum, New York-London, 2004;

Križnar, Franc, *Glasbeno-pedagoška litartura: sistematika (sistem umetniških, pedagoških in znanstvenih informacij v glasbi; SUPZIG)*, doktorska disertacija, Akademija za glasbo, Ljubljana 1998;

Križnar, Franc, *Prenos umetniških, pedagoških in znanstvenih informacij v glasbi* (v.: *Atlanti*, št., 1-2, Maribor 2004, str. 53-70);

Križnar, Franc, *Sodobnost in arhaičnost na primeru elektronske baze podatkov o slovenski glasbi* (v.: *Atlanti*, št., 1-2, Maribor 2004, str. 265-82);

Mikić, Vesna, *Muzika u tehokulturi*, Univertitet umetnosti u Beogradu, Beograd 2004;

***Dr. Franc Križnar,**

univ. mag. in dipl. muzikolog; glasbeni esejist, kritik in novinar-urednik na *Radiu Slovenija* (RTV Slovenija) v Ljubljani od l. 1992; E-mail: franc.kriznar@guest.arnes.si, franc.kriznar@siol.net

Rojen v Ljubljani, 20. 11. 1947, muzikolog in glasbeni urednik. Diplomiral je 1978 na FF in doktoriral 1999 na AG v Ljubljani. V letih 1976-83 je bil zaposlen pri *Glasbeni mladini Slovenije* (v Ljubljani), nato do 1992 na *Glasbeni šoli* v Kranju (1984-88 ravnatelj), odtlej glasbeni urednik in novinar na *Radiu Slovenija*. Mdr. piše glasbene kritike, eseje, objavil je več knjig (*Anton Jobst*, 1990; *Slovenska glasba v narodnoosvobodilnem boju*, 1992; *Sto slovenskih skladateljev. Sodobni glasbeni ustvarjalci*, 1997; *Sto slovenskih glasbenikov*, 2002; *Živeti z glasbo*, 2006; *Zvonimir Ciglič – biti ustvarjalec*, 2006 itd.). Od l. 2005 je (kot so ustanovitelj) predstojnik novega *Inštituta glasbenoinformacijskih znanosti Centra za intredisciplinarne in multidisciplinarne raziskave in študije Univerze v Mariboru (IGIZ pri CIMRS UM)*; gl. www.cobiss.si, www.rtvsl.si, www.cimrs.si.

***Franc Križnar**, PhD, bachelor in musicology: music essayist, critic, journalist and serious music producer at the *Radio and Television/Radio Slovenia* in Ljubljana (Slovenia) since 1992; E-mail: franc.kriznar@guest.arnes.si, franc.kriznar@siol.net

Born in Ljubljana, November 29th, 1947), musicologist and serious music producer. He graduated in 1978 in *Faculty for philosophy* and conferred as doctor's degree at *University* in Ljubljana in 1999 at *Academy for Music*. During 1976-83 he was working at the *Jeuness Musicale of Slovenia* (in Ljubljana), and till 1992 he was working at *Music School* in Kranj (1984-88 as a principal), and till 1992 he was working as a serious music producer and as a journalist at the *Radio and Television/Radio Slovenia* in Ljubljana (Slovenia). He

1. konferenca slovenskih glasbenikov iz sveta in Slovenije

also writes music critics, essays, and published several books, monographies (*Anton Jobst*, 1990; *Slovenian Music during the 2nd World-War*, 1992; *A Hundred Slovenian Composers. A Contemporary Music Creators*, 1997; *A Hundred Slovenian Musicians*, 2002; *A Living with Music*, 2006; Zvonimir Ciglič – *To be a Creator*, 2006, etc.). Until 2005 he have been (as a co-founder) a head of new *Institute for Musicinformation Science of Centre for Interdisciplinary and Multidisciplinary Researces and Studies* at the *University of Maribor* (IMIS of CIMRS at UM); see: www.cobiss.si, www.rtv slo.si/ars, www.cimrs.si.

*Delovanje slovenskega
glasbenoinformacijskega centra*

SIGIC - Slovenski glasbenoinformacijski center

Ministrstvo za kulturo in nekdanje Ministrstvo za informacijsko družbo (zdaj Direktorat za informacijsko družbo v okviru Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo) sta v letu 2004 pripravila razpis za triletni projekt sofinanciranja izbora izvajalca za vzpostavitev glasbenoinformacijskega centra Slovenije, ki naj bi predstavljal osnovno informacijsko točko za dostop do informacij o slovenskih glasbenikih, glasbi in glasbeni dediščini ter aktualnih aktivnostih na tem področju. SIGIC – Slovenski glasbenoinformacijski center je bil na razpisu uspešen in tako v letu 2004 začel z delovanjem. Sofinanciran je tudi s strani Mestne občine Ljubljana.

SIGIC deluje kot neprofitna glasbena organizacija in predstavlja osrednje glasbenoinformacijsko središče v Sloveniji, ki načrtno skrbi za promocijo slovenske glasbe in glasbenikov v domači in mednarodni javnosti ter omogoča širok in javen dostop do vseh glasbenoinformacijskih vsebin, hkrati pa postaja tudi vzvod za razvoj in uporabo digitalnih vsebin s tega področja.

Glavne naloge in cilji:

- SIGIC posebno pozornost namenja uporabi in izrabi interneta. Zbira informacije in ureja podatkovne baze o slovenski glasbeni sedanjosti in preteklosti vseh zvrsti in stilov, slovenskih glasbenikih, institucijah, nevladnih organizacijah na področju glasbe, slovenskemu glasbenemu založništvu, glasbenemu izobraževanju in raziskovanju... Poleg tega zbira in posreduje informacije o vseh glasbenih dogodkih različnih glasbenih zvrsti po Sloveniji. Vsi podatki so brezplačno dostopni na portalu SIGIC – www.sigic.si.
- Do sedaj je SIGIC k sodelovanju pritegnil 35 uglednih slovenskih glasbenih ustanov, s katerimi ima podpisan dogovor o nameri sodelovanja: Akademija za glasbo, Akademski pevski zbor Tone Tomšič Univerze v Ljubljani, Cankarjev dom - Kulturni in kongresni center, Društvo baletnih umetnikov Slovenije,

Društvo glasbenih umetnikov Slovenije, Društvo Jazz club Gajo, Društvo Kulturni hram, Društvo slovenskih skladateljev, Društvo ŠKUC, Festival Muzejski vrtovi, Festival Radovljica in Društvo ljubiteljev stare glasbe Radovljica, Folklorna skupina Emona, GIS Muzikaviva, Glasbeno društvo Saksofonija, Glasbena mladina ljubljanska, Glasbenoinformacijsko središče GISS, Glasbenonarodopisni inštitut - ZRC SAZU, Hartman d.o.o., JSKD za ljubiteljsko dejavnost RS, KD Folk Slovenija, KD Glasbena Matica Ljubljana, LokalPatriot, Muzikološki inštitut - ZRC SAZU, Narodna in univerzitetna knjižnica NUK, Oddelek za muzikologijo - Filozofska fakulteta, RTV Slovenija, Slovenska filharmonija, Slovensko komorno glasbeno gledališče, Slovensko muzikološko društvo, SNG Opera in balet Ljubljana, SNG Maribor, Založba Sanje, ZKP RTV Slovenija, Zveza glasbene mladine Slovenije in ŽKUD Tine Rožanc. V SIGIC je do sedaj včlanjenih prek 100 uglednih slovenskih glasbenikov, center pa mrežo sodelujočih ustanov in posameznikov še aktivno širi.

- Center je tudi mednarodno aktiven, saj se udeležuje glasbenih sejmov (Musikmesse - Frankfurt, MIDEM - Cannes, Mid Europe – Schladming...) in mednarodnih strokovnih konferenc (Varšava, New York, Göteborg). V letošnjem letu je SIGIC s svojo predstavitvijo uspešno prepričal mednarodni odbor zveze IAMIC (International Association of Music Information Centres) o kakovosti centra ter tako postal polnopraven član tega mednarodnega združenja glasbenoinformacijskih centrov, kar slovenski glasbi ponuja nove možnosti širšega povezovanja in promocije.

Namen projekta SIGIC je konsolidacija informacij s področja glasbenega ustvarjanja, poustvarjanja in glasbenih dejavnosti v Sloveniji tako o preteklosti kot tudi o sedanjosti in s tem vzpodbujanje glasbenoinformacijske dejavnosti v Sloveniji

Kontakt:

SIGIC – Slovenski glasbenoinformacijski center
Trg francoske revolucije 6, 1000 Ljubljana, Slovenija
tel.: +386 (0) 1 241 20 80, fax: +386 (0) 1 241 20 92
e-mail: info@sigic.si, www.sigic.si

za SIGIC pripravila: Milena Košir

Glasbena šola Nova Gorica

Glasbena šola Nova Gorica

Zgodovinski viri navajajo, da je bilo seme razvoja glasbenega šolstva na Goriškem posejano že pred stoletjem, začetek pa predstavlja uspešna glasbena šola pri Pevskem in glasbenem društvu v Gorici, ki je bilo ustanovljeno leta 1900 po vzoru ljubljanske Glasbene matice in je posebno v letih 1911 in 1914 predstavljalo njeno kvalitativno konkurenco. Kontinuiteto je šola ohranjala vse do konca 2. svetovne vojne, ko je krivična meja, postavljena z mirovnim sporazumom 1947. leta Gorico odtrgala od njenega kulturnega zaledja. Odslej smo priče sočasnega rojevanja mesta Nove Gorice, kot nastajanja kronike šole, ki jo danes poznamo pod imenom Glasbena šola Nova Gorica. Uradna otvoritev takratne Državne glasbene šole Nova Gorica je bila 3. oktobra 1948, njeno delovanje pa so v naslednjih desetletjih pretresale menjave lokacij, imen, cepitev na dve ločeni šoli, dokler ni šola v letu 1984 pridobila sedanje domovanje na Cankarjevi ulici 8, ime pa po osamosvojitvi Slovenije, leta 1992.

Šola se danes lahko ponaša z veliko prepoznavnostjo ne samo na Goriškem, temveč v širšem slovenskem prostoru. Na to kažejo tako statistika (s skoraj 700 učenci smo v javni mreži slovenskih glasbenih šol po številu učencev med desetimi, na Primorskem pa druga največja šola) kot številni nastopi in koncerti, priznanja, plakete in nagrade z regijskih, državnih in mednarodnih tekmovanj solistov, komornih skupin in orkestrov ter veliko število učencev, ki se je odločilo za poklicno glasbeno pot. Šola ima razvejano ponudbo vseh instrumentalnih področij in baleta ter pripadajočih orkestrov, v zadnjih letih se pojavlja kot organizator in soorganizator mnogih instrumentalnih delavnic, mednarodnih poletnih šol in blaetnih predstav ter kot založnik dveh notnih edicij.

Za odmevno več kot polstoletno delo na področju glasbenega izobraževanja ter promocijo mesta Nova Gorica doma in v tujini je šola v letu 2002 prejela nagrado Mestne občine Nova Gorica.

Nova Gorica Music School

Historical sources mention that the seed from which developed the system of musical education in the Goriška region (surrounding Nova Gorica and Gorizia) was sown as far back as century ago. The very beginning was marked by the thriving music school at the Choral and Music Society in Gorizia. It was founded in 1900 on the model of the Philharmonic Society of Ljubljana and could compete with it in quality, especially in the years 1911 and 1914. The school was continuously active up to the end of the 2nd World War when Gorizia Was separated from its cultural hinterland by the unjust border, set by the peace agreement in 1947. Since then, we have witnessed simultaneous growth of the town of Nova Gorica and the beginning of the school chronicle of what is now known as Nova Gorica Music School. The official opening of the then Nova Gorica State Music School took place on October 3rd, 1948. In the decades to follow, its activity was shaken by changes of locations and names, by its splitting into two separate schools, until the school acquired its present dwelling at 8, Cankarjeva Street in 1984 and its present name in 1992, when Slovenia became an independent state.

Today, the school can pride itself upon being easily recognizable not only in the region surrounding Nova Gorica but also all over Slovenia. Statistics is good proof of it (nearly 700 students place us amongst ten largest school in Primorska region) and so are numerous performances, concerts, acknowledgments for contributions, awards and prizes from regional, national and international competitions for soloists, chamber and other orchestras; not to mention numerous students who chose music as their professional careers. The school offers a variety of choice in every group of instruments, with respective orchestras, as well as ballet. In the past few years it has organized and co-organized numerous workshops for musical instruments, international summer schools and ballet performances. It also publishes two printed-music publications.

In 2002, the school received the Award of the Municipality of Nova Gorica for its half-a-century long activity in musical education as well as for the promotion of the town of Nova Gorica at home and abroad.

Glasbena šola Nova Gorica
Cankarjeva 8, 5000 Nova Gorica
Telefon: +386 (05) 335-10-50
Faks: +386 (05) 335-10-53
e-mail: gs.nova-gorica@guest.arnes.si

Slovenski center za glasbeno vzgojo
Emil Komel

Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel

Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel je živa stvarnost v mozaiku kulturno-vzgojnega dogajanja na Goriškem. V petdesetih letih svojega delovanja je vzgojil generacije mladih glasbenikov, ki so danes aktivni na različnih področjih kulturnega življenja. Zgodovinski trenutek postavlja danes našo ustanovo pred nove izzive in odgovornosti: po eni strani sodi šola v italijanski šolski sistem, kjer je pred pragom reforma glasbenega šolstva, po drugi pa čuti svojo naravno pripadnost goriškemu čezmejnemu prostoru, ki se po vstopu Slovenije v Evropo vse bolj povezuje in zadobiva novo kulturno podobo. Prav je, da se v teh trenutkih zavedamo svojih korenin, da razmišljamo o vsebini in ciljih svojega dela in da iščemo smer na poti v bodočnost.

Nekaj podatkov iz življenja šole

SCGV Emil Komel se je razvil iz orglarske šole, ki jo je leta 1953 ustanovil goriški glasbenik in duhovnik Mirko Filej. Sicer pa segajo začetki glasbenega šolstva na Goriškem v leto 1901, ko je tu na pobudo Henrika Tume zaživel Pevsko in glasbeno društvo. Osrednja figura tistega zlatega obdobja je bil glasbenik Emil Komel, po katerem nosi sedaj šola ime. Šola je doživela v 52 letih svojega obstoja izreden razvoj, o čemer pričajo podatki o velikem porastu števila učencev, o uspešnih izpitih in nagradah na tekmovanjih, o razvejanem posegu v kulturno dogajanje in ne nazadnje tudi o raziskovalni in publicistični dejavnosti.

Status, delovanje in cilji

Šola je po svojem statusu društvo, ki vodi zasebno in nepriznано glasbeno šolo. Učenci, ki želijo diplomirati, morajo opravljati izpite na državnih konservatorijih. Zaščitni zakon iz leta 2001 v 15. členu predvideva ustanovitev slovenske sekcije na konservatoriju G. Tartini v Trstu, ki naj bi delno zaposlila tudi profesorje naše šole. Ta člen pa se še ne izvaja in poleg tega besedilo člena obravnava le visokošolske

tečaje. Reforma, ki je v teku, pa nima še jasnih obrisov, vsekakor naj bi italijanski šolski sistem približala evropskemu.

Delovanje šole se usmerja v osnovno glasbeno vzgojo predšolskih in šolskih otrok ter v reden študij instrumentov, solopetja in teoretičnih predmetov po predmetniku italijanskih konservatorijev, ki ga dopolnjujemo s slovensko literaturo in novejšimi didaktičnimi metodami in vsebinami. V aktivnosti šole sodijo otroški in mladinski zbor, komorna in orkestralna igra, oddelek za klasični in sodobni ples ter prosti tečaji ansambelske igre. Obenem nudi šola izpopolnjevalne tečaje in seminarje za učitelje; večina teh je v okviru Zveze primorskih glasbenih šol, s katero sodelujemo od leta 1988. Šola goji stike z Glasbeno šolo na Koroškem, sodeluje v skupnih pobudah s tržaško Glasbeno matico, občasno pripravlja projekte z goriško italijansko šolo in s sosednimi šolami v Sloveniji. Več let že sodeluje tudi z muzikološko fakulteto DAMS v Gorici in ji posreduje stik s slovensko glasbo ter pripravlja skupne seminarske projekte in koncerte. Učenci se med študijem in po njem vključujejo v različne amaterske pevske, godbene in gledališke skupine, ki tako živo označujejo naš prostor.

Glavne smernice in cilji šole so:

- nuditi osnovno glasbeno izobrazbo čim večjemu številu šolske populacije, kateri odmerja šolski sistem zelo skromen prostor. Amaterska kulturna dejavnost se lahko razvija le ob ustrezni izobrazbi;
- vzgojiti izobražene kadre;
- posredovati glasbo kot pomemben člen v splošnem vzgojnem oblikovanju osebnosti mladostnikov. Neverbalna govorica zna povezovati ljudi različnih jezikov in kultur in ustvarjati prijaznejšo podobo obmejnega prostora.

Učenci

Šola beleži stalen porast učencev in je v zadnjih petnajstih letih kar potrojila njihovo število. Prevladujejo učenci, ki obiskujejo obvezno osnovno šolo, zato se vse bolj usmerjamo v specializiran pouk za to starostno stopnjo. Poleg poglobitve vloge, ki jo šola opravlja za otroke slovenske manjšinske skupnosti v Italiji, postaja njena prisotnost vse bolj zanimiva tudi za italijanske sodržavljanke. Prav tako so vedno številnejši učenci, ki prihajajo iz obmejnih krajev v Sloveniji.

Učno in neučno osebje

Učni kader sestavljajo učitelji z višjo in visoko izobrazbo. V sedemdesetih letih so na šoli bili v glavnem učitelji iz obmejnih slovenskih glasbenih šol, danes pa so na šoli tudi učitelji, ki so izšli iz šole same in tudi iz Glasbene matice. Šola je dobila prve redne učne moči šele leta 1991, v letu, ko ji je bil priznan deželni prispevek. Sedaj zaposluje sedem učnih moči, večji del tečajev pa pokrivajo honorarci, ki kljub večletnemu sodelovanju s šolo nimajo še urejenega socialnega statusa. Tajniške in

upravne posle opravljata dva sodelavca. Šola nima pomožnega osebja, kar pogosto hromi redno delovanje.

Šolsko leto	Število učencev	Honorarni učitelji	Redni uslužbenci		Skupaj učiteljev
			Tajniki	Učitelji	
1988/89	128	25	0	0	25
1994/95	192	28	1	5	33
2000/01	203	24	2	8	32
2001/02	205	24	2	7	31
2002/03	254	29	2	7	36
2003/04	255	32	2	8	40
2004/05	290	29	2	7	36
2005/06	336	32	2	7	39

Finančna sredstva in šolski prostori

Šola je do leta 1991 živela skoraj izključno od šolnin učencev, prispevek javnih ustanov je bil simboličen. Tega leta ji je Deželna uprava Furlanije Julijske krajine priznala letni prispevek, ki je leta 2001 postal stalen (deželni zakon št. 23/2001). Po osamosvojitvi Slovenije so se odprle možnosti dotacij tudi s strani Ministrstva za zunanje zadeve oz. Sekretariata za Slovence v zamejstvu in po svetu. Do leta 2004 je za koncertno dejavnost prispevalo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Simbolične prispevke dobivamo od goriške pokrajinske in občinske uprave ter od sponzorjev. Honorarji za nestalne učitelje ostajajo delno nekriti, saj višina šolnin ne zadošča in s porastkom števila učencev je deficit vsako leto višji. Šola že več let ne more zaposliti prepotrebnih novih učnih moči, nabaviti novih instrumentov, didaktičnih pripomočkov, pohištva, uradniške opreme.

Vedno bolj pereča je tudi prostorska stiska. Prostori v Kulturnem centru Lojze Bratuž so nezadostni in učilnice so prenasočene. Pot iz kritičnega stanja iščemo na različnih forumih v Italiji in Sloveniji. Rešitev prostorskih problemov vidimo v stavbi na Placuti, kjer je šola nastala in več let živela. Ta stavba, ki ima za nas kulturno-zgodovinsko vrednost, je sedaj v razpadajočem stanju in kliče po obnovi.

Srečanja z glasbo in Snovanja

Šola je sedemnajst let pobudnik koncertne sezone Srečanja z glasbo, ki je bila zamišljena kot dodaten pedagoški poseg za izoblikovanje mladih glasbenikov. Poleg klasičnih koncertnih večerov, ki gosti v Gorici osrednje slovenske in tuje glasbene ustanove ter soliste, si je zamislila tudi monografsko oblikovana srečanja. V tem okviru smo od bližje spoznali številne slovenske ustvarjalce in poustvarjalce. Posebno pozornost smo namenili pozabljenim ali premalo ovrednotenim umetnikom iz goriškega oziroma primorskega prostora (Breda Šček, Danilo Fajgelj, Emil Komel, Stane Malič, Ubald Vrabec, Pavle Kalan), sodobnim ustvarjalcem (Stanko Jericijo,

Pavle Merkù, Štefan Mauri, Daniele Zanettovich, Cecilia Seghizzi) ter glasbenikom, ki delujejo v emigraciji (Damjana Bratuž, Lučka Kralj, Marjan Mozetič). Pri oblikovanju večerov tesno sodelujemo z Arsateljejem, društvom, ki je nastalo kot nadgradnja šolskega dela. Mnogim obdelanim vsebinam smo poskrbeli tudi tiskano publikacijo. Srečanja z glasbo, katerim sta se v zadnjih letih pridružila Kulturni center Lojze Bratuž in Združenje cerkvenih pevskih zborov, zadobivajo vse bolj značaj koncertne ponudbe za širši krog občinstva, zato so v tem letu stekla Snovanja, niz prireditvev, ki želi javno prikazati delo v učilnicah naše šole in v delavnicah Arsateljeja. Vsebine ne sodijo izključno v šolski program, so pa pot osveščanja prostora z novimi ponudbami in sredstvo za vzgojo mlade koncertne publike.

Raziskovalna dejavnost in publikacije

Zamejstvo nima ustanove, ki bi strokovno obravnavala našo preteklost na glasbenem področju. Slovenski primorski biografski leksikon je opravil neprecenljivo delo, ko je rešil pozabe številne primorske glasbenike. Mnogo gradiva pa se je porazgubilo med vojnama ali celo izgubilo, mnogo je še neurejenega oziroma nedostopnega.

Nekatere monografske večere in prireditve ob obletnicah smo opremili tudi s publikacijami. V zadnjih desetletjih je šola objavila zbornike, monografije, notne publikacije, zgoščenke. Nekatere smo oskrbeli v sodelovanju z Arsateljejem.

- zborniki in monografije:
Štirideset let glasbe na Placuti št. 18 (S. Kerševan), 1993;
Poglej me prav – monografija o Emilu Komelu (T. Gregorič), 1993;
Glava in srce – ob stoletnici Pevskega in glasbenega društva v Gorici, (več avtorjev), 2001;
Naših petdeset let – ob petdesetletnici delovanja šole, (več avtorjev), 2004;
- notne publikacije:
Štefan Mauri, Kadar ciprese šumijo – samospevi na verze Ljubke Šorli, 1996;
Pavle Merkù, Od korenin do vrhov – zborovske skladbe za različne zasedbe, 1997;
Stanko Jericijo, Mladih let glasnica – pesmi za otroški in mladinski zbor, 1998;
Daniele Zanettovich, Nediški zvon – pesmi nadiških dolin za zbor in orkester s tolkali, 1999;
Mlade note – skladbe goriških ustvarjalcev za mladino, 2000;
Hilarij Lavrenčič, Dvoglasna invencija na temo Priletela muha na zid, 2004;
Stane Malič, Instrumentalne skladbe za mladino, 2005;
Pavle Kalan, Glasbene misli za mladino, 2006;
- zgoščenke:
Veseljaki, otroški zbor in skupina Orff instrumentov iz Doberdoba, 1995;
Naših petdeset let, dvojni CD z arhivskimi posnetki učencev od prvih let do danes, 2004;

3xGO, pevska skupina Musicum izvaja goriške skladatelje, 2004;

Duo Šiškovič - Ferrini, skladbe primorskih skladateljev za violino in klavir, 2005;

Poje vam mladost, Mladinski pevski zbor Emil Komel, 2006.

Druge pobude in povezavanja

Šola je v zadnjih letih botrovala raznim pobudam, ki izstopajo iz ozkega šolskega okvira in so namenjena širšemu prostoru.

- Mladinski mednarodni orkester YEM; (1995);
- Mednarodni mladinski orkester Alpe Jadran (1999-2004);
- Arsatelier – Mednarodni center za glasbo in umetnost (od leta 1999);
- Mednarodno klavirsko tekmovanje Mesto Gorica – Nagrada G. Pecar (od leta 2001);
- Goriško glasbeno poletje (2001-2003), master-class za klavir in violino;
- Umetniška gimnazija Alojz Gradnik v Novi Gorici (1999) – projekt ni stekel zaradi pomanjkanja začetnih finančnih sredstev in nenaklonjenosti krajevnih uprav.

Arsatelier – Mednarodni center za glasbo in umetnost

Začel je delovati v devetdesetih letih, leta 2000 pa se je tudi formalno ustanovil. Nastal je iz potrebe po komplementarni dejavnosti šole in z namenom, da bi vključeval v svoje pobude širši krog sodelavcev. V njegovih vrstah so tudi italijanski glasbeniki in glasbeniki iz Slovenije, jedro pa sestavljajo učenci višjih razredov naše šole in naši učitelji. V okviru Arsateljeja delujejo pevska skupina Musicum, komorne skupine, solisti in orkestrski sestav. Doslej je Arsatelier izvedel vrsto monografskih večerov, več prvih izvedb domačih skladateljev in se uveljavil tudi pri širše zasnovanih projektih v sodelovanju z osrednjim goriškim gledališčem G. Verdi in Kulturnim domom v Novi Gorici.

Silvan Kerševan

Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel

V. le XX Settembre, 85

34170 Gorica – Gorizia

Tel: +39 0481547569

Tel/fax: +39 0481532163

e-mail: scgvkomel@tin.it

Glasbena matica Ljubljana

Glasbena matica nekoč in danes

Organizator Prve konference slovenskih glasbenikov me je prijazno povabil, da kot aktualni predsednik Glasbene matice predstavim delovanje in zgodovino tega društva.

Namen mojega članka tako ni raziskovanje ali polemika, bolj predstavitev Glasbene matice (GM), kot so jo v svojih raziskovanjih videli nekateri moji kolegi (Aleš Nagode, Leon Stefanija, Cvetko Budkovič¹⁴) in pa predstavitev novih razmer zaradi katerih je lahko GM ponovno razmahnila svoje delovanje. Z ugodno rešitvijo denacionalizacijskega postopka se nam je namreč ponudila neverjetna zgodovinska priložnost, da ponovno oživimo delovanje tega, za slovensko glasbo in njeno zgodovino, tako pomembnega društva.

Dr. Aleš Nagode, v svojem članku Prvih dvajset let Glasbene Matice- zgodovinska podoba in resničnost, ki je izšel v Zborniku prispevkov s strokovnega posveta ob 130-letnici GM v Ljubljani pravi: »Zamisel o ustanovitvi društva GM je bila javnosti predstavljena leta 1871. Javno je bila pobuda zanjo pripisana Vojtehu Valenti, vodji zbora ljubljanske Čitalnice. Dejanski ustanovni odbor, sestavljen iz najuglednejših slovenskih glasbenikov in politikov, pa je vodil Anton Nedvėd. Deželna vlada je novo društvo brez oklevanja potrdila dne 7.6. 1872. Namen društva, ki ga lahko razberemo iz društvenih pravil, ni bil nadomestiti katerega od že obstoječih slovenskih kulturnih društev. Če lahko vrstni red v pravilih navedenih nalog razumemo v smislu prioritet, so želeli ustanovitelji predvsem dopolniti že obstoječo koncertno in glasbeno –scensko dejavnost, ki sta jo izvajala Čitalnica

¹⁴ Aleš Nagode: *Prvih dvajset let Glasbene Matice- zgodovinska podoba in resničnost*; zbornik 130 let GM, KD GM 2005

Aleš Nagode: *Koncert ob 110 letnici MePZ Glasbena matica, koncertna brošura*, KD GM 2001

Leon Stefanija: *Glasbena matica: zadnja leta?*, zbornik 130 let GM, KD GM 2005

Cvetko Budkovič: *Sto let pevskega zbora Glasbena matica*, KD GM 1991

in *Dramaturško društvo*. GM naj bi tako skrbela predvsem za bogatitev repertoarja in lažjo dostopnost slovenskih glasbenih del, tako umetnih kot ljudskih. To nalogo naj bi opravljala z zalaganjem in širjenjem del slovenskih skladateljev. Te naj bi k ustvarjalnosti spodbujala tudi z natečaji za skladbe tistih zvrsti, ki jih je v koncertnem repertoarju primanjkovalo. Organizirala naj bi tudi načrtno zbiranje obstoječega in nastajajočega repertoarja slovenske glasbe in ga javnosti predstavila v veliki nacionalni zbirki, ki bi bila reprezentativen spomenik slovenske glasbene ustvarjalnosti. Naloge povezane z morebitno koncertno in pedagoško dejavnostjo so šele na četrtem in petem mestu.«

Na začetku je bila tako v ospredju predvsem založniška dejavnost, izdali so nekaj prvih muzikalij, Nedvedove Želje in Štiri moške zборе in pa ca 150 napevov za moške, ženske in mešane zборе, nekaj samospevov, cerkvenih napevov in tri zvezke Lavorike s 97 napevi za vsak glas posebej, ter sedem skladb za klavir in orgle.

V mladem društvu je prišlo do prvih težav, nesoglasij, ki so jih spretno presegli z ustanovitvijo glasbene šole, v katero so želeli pritegniti slovensko mladino, ki je bila doslej navezana na glasbeno vzgojo v šoli nemške Filharmonične družbe (FD), ne pa tudi mladine iz orglarske šole, ker je imela le ta za cerkvene potrebe svoj specifičen učni program.

S slovensko glasbeno šolo je tako Glasbena matica (GM) želela vzgojiti glasbene ljubitelje, pevce in inštrumentaliste, ustvarjalce in poustvarjalce, ki jih je v tistem času v Ljubljani in po Sloveniji zelo primanjkovalo. Ko je Odbor sprejel Pravila o delovanju glasbene šole, je c.kr.ministrstvo za uk in bogočastje sprejelo sklep o ustanovitvi glasbene šole (14.7.1882). Odbor se je obvezal, da bo razvil mrežo glasbenih šol – podružnic tudi v drugih mestih slovenskega ozemlja. Z ustanovitvijo glasbene šole so se odprla svetla obzorja za polet novih idej in stremeljenj v korist rasti slovenske glasbene dediščine. (Cvetko Budkovič, Sto let pevskega zbora Glasbena matica, Glasbena matica, 1991)

Velik dogodek za Ljubljano je bila prva javna »skušnja« (nastop učencev) 9.3.1884. Ob navzočnosti deželnega predsednika Andreja Winklerja in mestnega župana Petra Grassellija so nastopili učenci klavirja in violine in pevski zbor. Njihovo izvajanje so navzoči glasno odobraval. Uspešen je bil tudi skupni zbor (100) pevcev s pesmijo *Po jezeru bliz' Triglava*. Poročilo navaja, da je bil zbor prav ubran in krepak in da so pevke in pevci s posebnim veseljem opravili svojo nalogo. (Cvetko Budkovič, Sto let pevskega zbora Glasbena matica, Glasbena matica, 1991)

Pevski zbor Glasbene matice nastane tako leta 1891 in sicer iz zbora Čitalnice, ki ga je vodil Fran Gerbič in zbora oz. pevske skupine, ki jo je vodil dr. Franc Gross. Ob vključitvi teh pevcev zbor GM praktično začne z delovanjem. Izvolili so odbor, načelnika (Janeza Vencajza, zborovodjo dr. Grossa, namestnika Josipa Majerja, tajnika Antona Štritofa in arhivarja Antona Dečmana), sočasno pa se je 29.12.1890 prostovoljno razšel zbor Čitalnice, ki ga je vodil prej omenjeni Gerbič. Novembra

1891 je bil dr. Gross (dr. prava) službeno prestavljen v Idrijo, nakar odbor GM povabi Mateja Hubada, ki 1.12.1891 prevzame vodstvo MO in ŽE zbora (ŽE zbor so ustanovili pod pokroviteljstvom Franje Gregorič 15.10. 1891). Sledijo uspešna leta ansambla, ki je »dolga leta veljal za središče, vzor in kvalitativni višek slovenskega glasbenega poustvarjanja«(Aleš Nagode, Ob 110 letnici mešanega pevskega zbora GM)

Razvoj glasbene šole in razmah slovenske glasbene poustvarjalnosti ter prireditvene dejavnosti GM počasi spodbudijo težnje po ustanavljanju novih Matičinih ustanov.

Težnje po ustanovitvi konservatorija so se kazale že pred I. sv. vojno. Z razširitvijo predmetnika na poučevanje pihal in trobil in širjenjem podružničnih šol (Novo mesto, Celje, Kranj, Gorica, Trst) so zorele razmere tudi za ustanovitev konservatorija. Vendar pa deželni odbor vojvodine Kranjske kljub obljubam vlogi ni ustregel. Tako je ustanovitev počakala na konec vojne, ko je odbor GM 24.3. 1919 sklenil ustanoviti konzervatorij in 21.maja istega leta še Orkestralno društvo. 5.januarja 1920 je Poverjeništvo za uk in bogočastje v Ljubljani dalo Prvemu jugoslovanskemu konservatoriju za glasbo in igralsko umetnost pravico javnosti. Leta 1927 so nato konservatorij v celoti poddržavili, kar je pomenilo velik uspeh, saj je bilo v državno službo sprejetih najprej deset učiteljev in naslednje leto še dva.

Iz konservatorija 1.4.1938 nastane Glasbena akademija z visoko in srednjo stopnjo glasbene izobrazbe.

Kot že omenjeno, je bila nova pridobitev tudi Orkestralno društvo. V tem času je v Ljubljani delovala nemška Filharmonična družba, ki je sicer vključevala tudi slovenske glasbenike, v letih 1908-1912 pa se je iz šolskega orkestra GM in ljubljanske društvene godbe pod vodstvom Vaclava Talicha razvila Slovenska filharmonija. Ker pa javnost ustanove kljub njenim uspehom ni (finančno) podprla, je le ta nehala delovati.

Tako 1.9.1919 dr. Ivan Karlin, tajnik in prof. Karel Jeraj, prvi dirigent, ustanovita orkestralno društvo, ki ga GM takoj sprejme v svoj sestav. Orkester je tako deloval z vzponi in padci, v njem so se izmenjevali poklicni in ljubiteljski glasbeniki. Deloval je največ v godalni zasedbi, sodeloval je z orkestrom državnega konservatorija, narodnega gledališča, radijskim orkestrom in pevskimi zbori GM. Poleg Jeraja sta orkestru dirigirala Josip Michl in Lucijan Marija Škerjanc, ki ga je 1924/25 začasno razširil v simfoničnega.

Z rastočo zbirko muzikalij je nastal tudi arhiv GM, ki je bil po zbirki muzikalij največji v državi. Nastal je iz arhivov Narodne čitalnice, GM, Slovenske društvene godbe, Filharmonične družbe in iz daril zasebnikov. Najprej ga je urejal J. Mantuani (1922), nato Radovan Prosenc in Slavko Koželj. Hranil je vokalno, instrumen-

talno, solistično in komorno, zborovsko in vokalno instrumentalno literaturo, glasbene knjige, revije, rokopise, litografije, slike...

Mantuani je pripravljala razstave doma in v tujini, ter z nakupi bogatil knjižnične police, v posebnem oddelku so bila glasbila za posojajo učencem in glasbila z zgodovinsko vrednostjo. Veliko je bilo slovenske in slovanske, pa tudi tuje klasične in romantične literature. Po Šantlovi zaslugi je imel arhiv lepo zbirko portretov slovenskih skladateljev.

V društvu je deloval tudi literarni zavod. Pod imenom muzikalno založništvo je izdajal pesmarice, skladbe za vse sestave pevskega zbora, solistične, komorne in instrumentalne skladbe. GM je tiskala in litografirala notno gradivo. Do leta 1931 je izdala 157 različnih zvezkov s 1763 skladbami. Prva je sistematično organizirala slovensko glasbeno založništvo.

1922. leta je bila z namenom, da omogoči porabnikom nakup muzikalij po nižji ceni in zato, da bi društvo dobilo sredstva za razmah svoje dejavnosti ustanovljena trgovina. Gradivo je naročala v Avstriji, Nemčiji, Češkoslovaški in v Franciji. Poslovala je z vsemi založništvii v Jugoslaviji. Trgovini je pripadal tudi Antikvarijat za rabljene muzikalije in glasbila

Prav tako je bila 1922. leta ustanovljena tudi koncertna poslovalnica, ki je organizirala koncerte, glasbene prireditve, akademije, sodelovanja, turnee, jubileje GM, javne nastope in sodelovanja učencev šole in konservatorija. Leta 1939 je bilo takih prireditev 750.

Sredi oktobra 1934 pa je bila na pobudo GM in FD ustanovljen Inštitut za raziskovanje slovenske glasbene folklorne. Novoustanovljeni inštitut je vodil France Marolt, ki je že pred tem zbiral gradivo. Inštitut je prirejal predavanja o razvoju in pomenu glasbene folklorne. Sodelovali so dr. Fran Ramovš, rektor Univerze, dr. Jože Glonar, Matija Tomc in France Marolt. Po njegovi zamisli je inštitut izdelal priprave za natis slovenskih narodnih pesmi. Leta 1940 se je Folklorni inštitut osamosvojil, odtlej je deloval pod okriljem banske uprave.

Tudi med II. sv. vojno GM ni prenehala s svojim delovanjem, 1941 je priredila pet velikih koncertov, za leti 1942-43 je načrtovala tri vsak mesec. Koliko jih je bilo potem dejansko izvedenih, ni znano. Pomembno vlogo posredovalca z italijanskimi oblastmi je imel predsednik dr. Vladimir Ravnihar, ki pa je kasneje v izogib internaciji, odstopil. Glasbena šola je delovala ves vojni čas, število učencev je proti koncu vojne celo naraslo na 644. Oteženo je bilo delovanje pevskega zbora, saj je omejevanje gibanja pevcem onemogočalo reden obisk vaj.

Po vojni se začne za GM čas polaganja računov za delovanje med vojno. Tedanje oblasti glasbeno šolo preimenujejo v Glasbeno šolo Ljubljana, premoženje pa 5. januarja 1946 po odloku ministrstva za prosveto zasežejo. Ime Glasbene matice

tako po letu 1946 ohranja samo še njen mešani zbor, ki deluje nepretrgoma vse do danes.

Po spremembah, ki jih prinese leto 1991 in večletnih požrtvovalnih prizadevanjih tedanjega predsednika zbora dr. Antona Vengusta se leta 1998 zaključi denacionalizacijski postopek, s katerim Glasbena matica dobi povrnjeno svoje premoženje, poslopij na Vegovi 5 in Gosposki 8 v Ljubljani. Leta dobi tudi tožbo za pripadajočo ji uporabnino za omenjeni stavbi. Tako nastanejo nove gmotne razmere, ki omogočijo nov razmah društvenega delovanja.

Ob praznovanju 130-letnice obstoja leta 2003, društvo Glasbena matica oznani svoje nove usmeritve in temeljna načela delovanja: postopnost, nizkoprorračunskost, sodelovalnost, širši interes, dobro gospodarjenje in javnost delovanja.

Jože Humer v svojem Prostodušnem premišljanju o bodočih dejavnostih Glasbene matice postavi temelje za bodočo programsko usmeritev. Glasbena matica napove skrb za vokalno glasbo s poudarkom na slovenski ustvarjalnosti in poustvarjalnosti. To skrb konkretizira z naslednjimi področji: ohranjanje spomina na slovenske skladatelje in izvajalce, skrb za preučevanje zgodovine GM (spodbujanje nastanka člankov, raziskav, seminarjev urejanje in ohranjanje arhiva), ustanovitev in skrb za tiste pevske ansamble, ki jih v Ljubljani primanjkuje (zbori v vrtcih, otroški zbori, moški in ženski zbor), založništvo (notne edicije, strokovna in poljudna glasbena literatura, zgoščenke slovenske glasbe), samospjev (založniška, prireditvena in informacijska dejavnost), informacijski osredok za slovensko vokalno glasbo, ohranjanje in aktualiziranje ljudske glasbene dediščine, posredništvo, glasbeno šolstvo (pevska šola za zborovske pevce, šolanje za instrumente, ki v javnem šolstvu ne najdejo svojega mesta..)

Kaj od naštetega vam lahko danes pokažemo? Mislimo da veliko. V minulem letu smo organizirali otroške zборе v devetih vrtcih Ljubljane in okolice, ob koncu leta smo jim priredili Ciciroj 2006, zaključno srečanje, ustanovili smo otroški zbor, ki je v poldrugem letu delovanja med drugim prejel zlato plaketo na državnem tekmovanju v Zagorju. Državno tekmovanje mladinskih in otroških zborov v Zagorju ob Savi je letos doživelo svojo 20. izdajo, ki smo jo v sodelovanju z Javnim skladom za kulturne dejavnosti obeležili s publikacijo, ki je strokovno popisala in ovrednotila zgodovino tega tekmovanja. Dva slovenska skladatelja Ambrož Čopi in Uroš Rojko, sta na tem istem tekmovanju prejela nagrado Glasbene matice za najboljšo slovensko skladbo tekmovanja. Že drugo leto tečejo naše prireditve, kot so Operni krogi, ki predstavljajo slovenske poustvarjalce operne glasbe, Naš etnomuzikolog, v katerem smo predstavili nekaj vodilnih slovenskih osebnosti s področja etnomuzikologije, Bomo eno po domače, ki na pristen in prav poseben način skrbi za življenje slovenske ljudske pesmi v svoji najbolj pristni obliki, Tako pojo zlati, ki predstavlja zlate zборе iz zborovskega tekmovanja Naša pesem v Mariboru. Odkrili smo spominsko ploščo Vilku Ukmarju, organizirali pogovor ob sliki Saše Šantla v mali dvorani Slovenske filharmonije, pripravljamo kulturno popotova-

nje po poteh Gregorja Riharja, obnovili smo Riharjev nagrobnik na pokopališču na Navju, izdali smo zgoščenko glasbe Karola Pahorja, izdali in promovirali smo knjigo Pavla Kalana Med glasbo in besedo, sodelovali pri izdaji in promociji knjige Motivacija- ključ k glasbi dr. Branke Rotar Pance, in še in še... Ustanovili smo starejši otroški zbor, letos začnemo s pevsko šolo za zborovske pevce.. Načrtov je še veliko, delovne vneme prav tako.

Mirno lahko sklenem, da s ponosom stopamo po poteh svojih predhodnikov, ki nas velikokrat navdihujejo s svojo vztrajnostjo in nepopustljivostjo ter skrbjo za slovensko glasbo. Vodijo nas iste želje, iste ideje - dopolnjevati želimo že obstoječo koncertno, založniško, posredniško, glasbeno- izobraževalno ponudbo današnje Ljubljane, Slovenije. Biti želimo tisti, ki jim gre predvsem za glasbo, slovensko glasbo, doma in na tujem.

Marko Vatovec

KD Glasbena matica Ljubljana
Vegova 5, 1000 Ljubljana
Tel: +386 (01) 421 0593
e-mail: glasbena.matica@siol.net

*Neandertalčeva piščal –
simbol konference*

Neandertalčeva piščal - simbol konference

Ko sem ob pripravah na Prvo konferenco slovenskih glasbenikov iz domovine, za-
mejstva ter sveta razmišljal kaj bi nas simbolno, poleg glasbenega ključa in nacioa-
nalnosti še bolj povezovalo, sem se spomnil na 45.000 let staro najdbo na slovenskih
tleh. Na koščeno piščal, glasbilo, ki je od vseh dosedanjih podobnih najdb 10.000
radiokarbonskih let v preteklost. Po mojem mišljenju je to ena najdragocenejših
odkritij pri nas. Nanjo so arheologi naleteli po 14 letih izkopavanj v votlini "Divje
babe I", na levem pobočju doline Idrijce. Tako kot zanimivo je tudi pomembno, da
so slovenskim odkriteljem čestitali predstavniki Ginusove knjige in jih pozvali, da
naj jo vanjo tudi vpišejo, kot neobičajen rekord strokovnih dognanj in zanimivosti
naše preteklosti. In zakaj ne bi bila prav piščal sprejeta za simbol prve konference
slovenskih glasbenikov, tistih ki še vedno čutijo, da imajo korenine na tleh v kate-
rih je pračlovek izdelal prvo glasbilo in iz nje izvajal nam neznane melodije.

Ker vemo, da nas že od pradavnine spremljajo različni umetni zvoki človeške do-
mišljije se ob njej z lahkoto prepustimo svetu lastne domišljije in romantike ter se
poglobimo v čas 45.000 let pred Kristusom, ko je pračlovek iz nje ob pra ognjišču
v večernih urah klical in razveseljeval svoj zarod. Morda? Ali pa kako je preko str-
mih bregov svojim rodovom iz piščali izvanih tonov pošiljal pomembna sporočila
svojim sorodnim plemenom po neprijazni pokrajini? Kdo ve? Ga je morda k temu
spodbudilo žuborenje hudourniške Idrijce, ko si je tako kot še danes vila med ka-
mnitimi stenami Predalpskega gorovja. Preko katerega utirala pot do svoje sestre
Soče? Prepustimo se zvokokom, ki odmevajo od skalnatega pobočja, ko stopamo
po strmi stezi do arheološkega najdišča Divje babe. Njihov romantični odmev
lahko sliši vsak tenkočuten obiskovalec, ko stopa po tem neokrnjenem in pustem
pobočju šebreljske planote. Je to sporočila pradavnine, ki jo nam vrača narava in
nas opominja na svojo večnost, ki je skrita v njenih nederjih? In v tem je moje
sporočilo, da sem za simbol tega glasbenega dogodka predlagal piščal ob kateri se
lahko, ko stojimo na robu arheološkega najdišča prepustimo šumenju smaragdno
zeleni reki Idrijci.

Naj njen nemi zvok ostane nam vsem simbolno sporočilo, namenjeno vsem rodovom in narodom, da bi z glasbo ustvarili plemenitejši in lepši svet za vse človeštvo, danes in v prihodnje.

Franci Feltrin

Arheološki park Divje babe

Arheološki park

»Divje babe«

V majhni jami je pred 45.000 leti kamenodobni človek, najverjetneje neandertalec, s kamenim orodjem v kost mladega jamskega medveda s premislekom uvrtil tri enake luknjice in iz nje izvabil preprosto melodijo. Z zvoki, ki so se razlegli po jami, je prestopil mejo med živalskimi nagoni in višjo zavestjo, ki mu je omogočila ustvarjalno duhovnost. Danes je jama, ki se nahaja 200 metrov nad strugo reke Idrijce, del arheološkega parka Divje babe.

Arheološki park Divje babe, urejen leta 2005, leži ob turistični poti, imenovani Smaragdna pot, v razgibani pokrajini sredi Idrijsko-Cerkljanskega hribovja. Divje babe so eno najpomembnejših najdišč stare kamene dobe na svetu. V strmem, skalnatem pobočju, ki se od Šebreljske planote spušča v dolino reke Idrijce, je skrita kraška jama, v kateri so bile najdene kosti 58-ih različnih živalskih vrst (med katerimi prevladuje jamski medved), kamnita in koščena orodja ter ostanki kurjšč ledeno-dobnega človeka. Do najznamenitejše najdbe pa je prišlo leta 1995, ko je bilo med izkopavanji Ivana Turka in Janeza Dirjeca z Instituta za arheologijo ZRC SAZU odkrito verjetno najstarejše glasbilo na svetu. V ostankih okoli 45.000 let starega neandertalčevega ognjišča se je razkrila koščena piščal, izdelana iz stegenice mladega jamskega medveda, v katero so izvrtane luknjice, ki ustrezajo razmiku prstov na roki. Ta najdba je začetke glasbenega ustvarjanja pomaknila za celih 10.000 let v preteklost in je temeljito spremenila poglede na neandertalca, izumrlega pred 30.000 leti.

Arheološki park Divje babe poleg paleolitskega najdišča ponuja tudi druge znamenitosti:

- Na kraški planoti se nahaja vas Šebrelje. Njena značilna svojevrstna mikroklima ugodno vpliva na počutje in zdravje ljudi. Planota je bila že pred prvo svetovno vojno znana kot priljubljena počitniška točka za tržaško gospodo.
- Na kraju, kjer naj bi bilo po nekaterih navedbah nekoč pogansko svetišče sonca, stoji gotška cerkva sv. Ivana. Kraj ponuja čudovito razgledno točko na okoliške hribe, posejane z vasmí, ter na dolino reke Idrijce.
- Župnijska cerkev sv. Jurija.
- Ostanki stare cerkve v Polju v Jagrščah.
- Potoka Sevnica in Kopačnica, v katerih še naj-

demo soško postrv. • Kulinarične specialitete, kot so šebreljski želodec ter druge salame in klobase, žganje, mošt, mlečni izdelki ter razna peciva. Razširjeno območje parka vključuje znameniti pentagram, o katerem piše Ivan Mohorič, ki ga med seboj tvorijo cerkve v neposredni bližini tega območja: cerkva sv. Pavla na Straži, cerkev sv. Uršule v Jagrščah, cerkev sv. Jurija v Šebreljah, cerkev sv. Ivana na robu Šebreljske planote ter stična točka, ki jo sekajo smeri Jagršče – Bukovo in cerkev sv. Ivana s cerkvijo sv. Urha v Ravnah.

Archaeological park “Divje babe”

About 45.000 years ago, in a small cave, a Stone Age man, most likely a Neanderthal man, took his stone-made tool, bored three holes of the similar size into a bone of a young cave bear with it, and lured simple melody from his newest invention. The sounds echoing from the walls of the cave bore a message of then unimagined importance. The tune crossed the border between animal instincts and higher perception materialized in creative spirituality. As for today, said cave located some 200m above the bed of the river Idrijca is a part of the archaeological park Divje babe.

The archaeological park Divje babe, open for visitors in 2005, is located along the tourist path called the

Emerald pathway, in a picturesque area among the Idrija and Cerkno hills. Divje babe is one of the most important Stone Age sites in the world. In a steep, rocky slope, descending from the Šebrelje plateau into the Idrijca river valley, there nestles a karst cave wherein bones of 58 different animal species (among which mainly bones of the cave bear), stone-made and bone-made tools, and residues of burning places of the Ice Age man were found. The most remarkable find was made in 1995, as Ivan Turk and Janez Dirjec from the Institute of Archaeology ZRC SAZU excavated to discover probably the oldest musical instrument ever made. While they were digging in what was left of the Neanderthal man primitive furnace, they found a flue pipe made of the thighbone of a young cave bear. The simple pipe bore three holes drilled into it at regular intervals to match spacing between the fingers of a man's hand. This finding shifted the presumed beginnings of the man's musical practice by some 10.000 years back in time and changed the views of the Neanderthal man, who died out 30,000 years ago, fundamentally.

Beside the Palaeolithic site, the park boasts other sights not to be missed: • The Šebrelje village. Its unique micro climate is known for the positive effect on the health of the people who live there and those who visit. Even before the World War I, the plateau was a much liked holiday destination for the upper classes of Trieste.

• On the spot where – according to some statements - there once stood a pagan

sanctuary of the Sun, today stands a Gothic church of St. Ivan. A must see is a place of a fine view of the surrounding hills with villages scattered on them, and the valley of the Idrijca river. • Parish church of St. Jurij. • Remains of the old church in Polje in Jagršče. • Streams Sevnica and Kopačnica, both homes of the Soča trout. • A must taste culinary delights like šebreljski želodec (of pig's stomach) and various salami and sausages, spirits, cider, dairy products and different kinds of pastries. The extended area of the park includes the prominent pentagram, a much studied topic by the local Ivan Mohorič, which is said to be formed by churches built in the direct vicinity: church of St. Pavel na Straži, church of St. Uršula v Jagrščah, church of St. Jurij in Šebrelje, church of St. Ivan on the edge of the Šebrelje plateau, and the juncture point intersect by the line connecting Jagršče and Bukovo and the line between the church of St. Ivan and the church of St. Urh in Ravne.

Dostop – Access

Arheološko najdišče lahko obiščete iz dveh smeri. Dostop do jame je mogoč po urejeni pešpoti iz naselja Reka navzgor, ali pa iz vrha Šebreljske planote, od cerkvice Sv. Ivana po nekoliko bolj zahtevni, vendar dobro zavarovani poti navzdol. Več informacij o parku je možno dobiti v Sprejemnem centru arheološkega parka »Divje babe« v Šebreljah, v katerem je urejena stalna zbirka o arheološkem najdišču.

The archaeological site can be accessed from two directions. The cave can be visited following a well marked pathway from the village Reka, or else from the Šebrelje plateau, starting at the St. Ivan's church, along a somewhat more demanding yet secured path leading downhill. More information as to the park will be provided to you in the Reception centre of the archaeological park »Divje babe« in Šebrelje housing a permanent collection as to this archaeological site.

Za nadaljnje informacije pokličite:

For further information please contact:

Lokalna turistična organizacija Laufar Cerčno,

Organizzazione turistica locale Laufar Cerčno

Bevkova 9, 5282 Cerčno

++386 5 373 46 45, ++386 5 373 46 49,

++386 40 856 511, lto-laufar@cerkno.si,

www.cerkno.si/turizem

KULTURNI DOM
NOVA GORICA

Osem glasbenih biserov v novi abonmajski sezoni

Info: Kulturni dom Nova Gorica, Bevkov trg 4,
SI-5000 Nova Gorica, T 05 335 40 10,
E pr@kulturnidom-ng.si, W www.kulturnidom-ng.si

16. oktober 2006, ob 20.15
MOŠKI PEVSKI ZBOR HONVED
Peter Drucker, zborovodja

13. november 2006, ob 20.15
GODALNI KVARTET ŠOSTAKOVIČ
Andrej Šišlov, violina
Sergej Piščugin, violina
Fjodor Belugin, viola
Aleksandar Korčagin, violončelo

5. december 2006, ob 20.15
KOMORNI GODALNI ORKESTER SLOVENSKE FILHARMONIJE
Andrej Žust, rog

15. januar 2007, ob 20.15
GOTTLIEB WALLISCH, klavir

26. februar 2007, ob 20.15
MARIANA LIPOVŠEK, mezzosopran
ALFRED BURGSTALLER, bas
ANTHONY SPIRI, klavir

19. marec 2007, ob 20.15
RUSKI KOMORNI ORKESTER SANKT PETERSBURGA
Michel Gershwin, violina
Juri Gilbo, dirigent

2. april 2007, ob 20.15
MOSKOVSKA FILHARMONIJA
Maksim Fedotov, violina
Jurij Simonov, dirigent

23. april 2007, ob 20.15
ORKESTER SLOVENSKE FILHARMONIJE
George Pehlivanian, dirigent

Najsvetlejša v vesolju zabave

The brightest star

Dobrodošli v svetu, v katerem so vaše sanje naš največji izziv!

Perla, locirana v središču Nove Gorice, je središče igre in zabave in je hkrati največji igralniško-zabavišni center v Evropi. Tu se lahko prepusti-te čarom igre na igralnih mizah in avtomatih, pestremu izboru zabavnih programov, koncertom in odličnim kulinaričnim doživetjem.

Perlin hotel, ki ga pravkar dograjujemo, vam poleg udobja ponuja neomejene možnosti sprostitve v bazenu, savnah in fitness centru. Nova Gorica je tudi odlično izhodišče za krajše izlete. Obisk vinorodnih Brd, slikovitega Krasa, veličastnih Benetk, sončnega Mediterana ali adrenalinski spust po smaragdni Soči so doživetja, ki jih nikakor ne smete zamuditi!

Welcome to a world where your dreams are our greatest challenge!

Perla, located in the centre of Nova Gorica, is the heart of gaming and entertainment and Europe's biggest gaming and entertainment centre. Here you can have a magnificent time at the gaming tables and slot machines, enjoy the wide array of entertainment programmes, concerts and pleasures of the palate.

Perla's hotel, which is currently being enlarged, with its swimming pool, saunas and fitness centre is the synonym for comfort and total relaxation.

But Nova Gorica is also the perfect starting point for short trips. A tour of the wine-growing Goriška Brda, the picturesque Kras, the splendid Venice, the sunny seacoast, and an adrenaline run down the emerald Soča are just some of the adventures you just cannot miss!

www.hit.si

perla
CASINO & HOTEL
Nova Gorica, Slovenija
hit stars